

Le Dónbeenĩ bín-tente vūahũ na ó O Luki túara

Vūahũ túaró jũhũ

O Luki hĩa wee bè là a Poole va hã kúio. O yínǎn zúifù. O lé o *Κερεσι ñii. O fù lé o ðàkòtúaràn. Lé orén túara ho vūahũ mu, á mún túara ba Tonkarowà bè-wénia vūahũ.

Bĩo ñǎn ó o Luki túararáa mí bín-tente:

1. O Luki wi à ba kèrètíewa búenbúen zũn le bĩa dó mí sĩa o *Krista yi á bĩo bõ bĩo na wó mǎn kénkén wán. O o wi ò o hení ba sĩa à ba wíoka fára tĩn.
2. O mún wi ó o zéení le ba kèrètíewa yínǎn nùpua na wi à ba fá mí jii ðĩnì lè ba *zúifùwa.
3. Nún-sĩ ó o Tiofile hĩa lé o Poole jì-tà ho Oroomu yi. Ó o Luki túara ho vūahũ mu ñǎn wo yi, à séení a tonló yi.

O henía mu bè-kora séndíaró lè ho floró bĩo. O zéení a *Isirayele ñipomu làndáwá yara.

Yĩa lé ba nùpua búenbúen kǎnĩlo ó o zéení bĩo mi vūahũ mu yi.

1-2 Tiofile, * bĩo wó khĩina wa cǎn lè mí dà-kéní kéní búenbúen le Dónbeenĩ ðǎnì yi à lá mu jũhũ búenii á ba búii mǎn á lé mu seéràsa, bán lé bĩa wó le Dónbeenĩ bín-buerowà na zéení mu làa wen. Ba cèrèe wi à ba kúeeka mu mín wán à túa hã vǎnna yi. ³ A bĩo á ñénén mún wi á ï túa mu lè

* **1:1-2** Tiofile: Le yèni mu kúarà lé bĩo kà: «Yĩa le Dónbeenĩ wa». Yĩa ó o Luki von lè le yèni mu á bĩo yí tà yí zũ sese.

6a bïo síi, á ï tùakaa mu cincíira bïa mən mu lè mí nǐ-kéní kéní cón á zūnanaáa mu ya-tente. A bïo mu sãmaanáa lé bǔn á ï wi à ï túaráa mu à na ũnén Tiofiile cùkúso yi, ⁴ bǔn lé bïo o na á fo ò zūn kénkén ká bïo á 6a fù kàráanna làa fo búenbúen lé ho tũíá poni.

O Zán Batiisi teró bïo zéenlò

⁵ Ho Zudee kǎhǔ bée *Heroode pǎahǔ, á le Dónbeenǐ yankaro búí fù wi bǐn á yèni 6a le Zakari. O lé o Abia kuure nùpue búí. Bàn háa yèni 6a le Elizabεti. Wón fù lé le *Dónbeenǐ yankarowà nùhǔso *Aaron nɔnkāni hǐnló búí. ⁶ Ba mí nùwǎ nɔn fù lée nùpua na térinna le Dónbeenǐ yahó, ó o Nùhǔso làndáwá là a bè-zéenínia lè mí dà-kéní kéní búenbúen á 6a wee bè yi lè mí nǐ-kǎa. ⁷ Ba lá ãn yí yú za lé bïo ó o Elizabεti hǐana yí máa te, à 6a mí nùwǎ nɔn mún kǐnkaa.

⁸ Wizonle búí, ó o Zakari zon le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi lé bïo á 6a kuure nùpua lé bán ho yankaró pǎahǔ yèrémáa bueé ãn, ⁹ á bïo 6a le mí ì cà yǐa zoó cǐí mu bïo na sǎmu sí le *sòobá-lùe† yi làa bïo mu bòráa le Dónbeenǐ yankarowà làndá yi á 6a wó le nún-sǐni bïo, ó orén lé yǐa ó o Nùhǔso léra.

¹⁰ Hón pǎahǔ so yi, ká 6a zǎamáa lée ãn ho khǔuhǔ á wee wé ho floró. ¹¹ Yio bueé tí ò o Nùhǔso wáyí tonkaro líí ãn o yahó mu bïo na sǎmu sí cǐíní dèe nǐsǎní bàn nín-tǐání. ¹² Pǎahǔ na ó o Zakari mən wo, ó o zǎna làa sòobεe á wee zà wàwàwà. ¹³ Ká a tonkaro màhá bía làa wo: «Zakari, yí zǐn dèe, le Dónbeenǐ nǎ ũ floró. Mǐn háa

† 1:9 Le sòobá-lùe: Lé le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ lahó búí na á nùpue woon yí dà máa zo yi ká mu yínǎí le Dónbeenǐ yankarowà mí ãn.

Elizabethi á à sǐ le sǎní á à te o za báa; ká a khíi ton à ũ cé o yèni le Zǎn. ¹⁴ O bǐo khíi wé hǎ zǎmakaa lè le sí-wεε ũ cǎn, á nùpua cèrèε mún khíi zǎmaka a teró bǐo yi. ¹⁵ Lé bǐo ó o khíi wé nǐ-beenǐ o Nùhúso yèn-dǎní yi. Bè-ɲunii na dà a ví hǎ yǐo ó o máa bè mí ɲii yi hùúu, á le Dónbeenǐ Hácírí á à fèn ñ kεí wo yi ká a yáá ðǐn yí ton. ¹⁶ Orén lé yǐa khíi bǐní ì fé o *Isirayεεle nǐpomu cèrèε á ɓa à yèrémá à ɓuen ɓa Nùhúso Dónbeenǐ cǎn. ¹⁷ Orén mí bæere lé yǐa khíi fèn ñ wíoka a Nùhúso wǎhú lè le Hácírí lè ho dàrló na le Dónbeenǐ yánkaa nɔn mí ɲi-cúa fεero *Elii yi. Ũ za mu lé yǐa khíi véení hǎ bióní na wi ɓa maáwà lè mí zàwa pǎahú, á mún ñ yèrémá bǐa pǎ le Dónbeenǐ bióní sǐa á ɓa à wé lè ɓa nùpua na téréna lè ɓa bè-zǔrlowà bǐo síi. Lé kà síi o ò wíokaráa ɓa nùpua á à paráa o Nùhúso ɓuenló.»

¹⁸ O o Zakari bía nɔn le Dónbeenǐ tonkaro mu yi: «Bǐo ò wé á ì tàráa mu yi lé mu yén? Bǐo á ì màhá kǐna, á wàn hǎa mún yǐo tǎn yú.» ¹⁹ A le Dónbeenǐ tonkaro bía: «Ìnén na ðǐn ũ yahó kà lé o Kabiriyεεle. I wi le Dónbeenǐ nǐsǎní á wee sá na le yi. Lerén lé ðǐo tonkaa mi le ì ɓuee bío le bǐn-tente na kà na foñ. ²⁰ Awa! A bǐo fo yí tà ì bióní yi, lé bǐn nɔn á ũ ɲii á à ì á máa bǐní máa bío fúaa ũ za báa mu te nɔnzoñ. Loí mu sese, bǐo á ì bía làa fo ɓúenɓúen á à wé ho pǎahú na le Dónbeenǐ le mu ko yi.»

²¹ Hón pǎahú so yi ká ɓa zǎamáa pá léé ðǐn ho khǔuhú á pan o Zakari. Ho pǎn-tóní na ó o zoó wó le sòobá-lùe yi á lùnkaa ɓa yilera. ²² Pǎahú na ó o wà ɓueé lé yi, à bǐn ò o ɲii lù, ó o wee bío lè ɓa nùpua lè mí níní. A ɓa ðèenía zǔna mu le o bǐo

mu yínǎn kǎamáa, Dónbeení zéenia bío búí làa wó zoó le sòobá-lùe mu yi. ²³ Ǹnzoñ na ó o Zakari mu tonló wó yi, ó o wà van mí z̄i.

²⁴ Lé b̄un m̀ón á ǎn h̄aa Elizabethi sùráa mí s̄aní. Bío ó o z̄una mí s̄aní mu bío, ó o wó h̄a piina bío hònú búenb̄uen ká a yí máa tà lé kh̄uh̄u. Hón p̄ah̄u so yi ó o wee bío mí yi: ²⁵ «Pátí! Bío ká yáa ðin yí bon. O za máa teró bío na fù wee wé bío na mií f̄ee á w̄aa wó ho zuia. O N̄uh̄so na p̄anká wi á z̄una í mak̄arí á hóonia í j̄uh̄u.» †

O Yeesu teró bío zéeniló

²⁶ Piina bío h̄ez̄in b̄un m̀ón, á le Dónbeení bía n̄on mí tonkaro Kabiriyeele yi le o ðin lén va ho Kalilee k̄oh̄u lóhó búí na ǎa le Nazareete yi, o h̄inzo-sínii búí c̄n. ²⁷ O h̄inzoró mu f̄uaamuš á b̀ò n̄on o b̄ee *Daviide n̄onk̄ani n̄upue búí na yèni ǎa le Zozefu yi. O h̄inzo-sínii mu yèni ǎa le Mari. ²⁸ Bío ó o Kabiriyeele vaá zon o z̄i yi ó o t̄enia a yi: «Mari, foó. O N̄uh̄so Dónbeení wó mí s̄amu làa fo: Orén mí b̄ere mún wi làa fo. W̄aa z̄amaka.» ²⁹ O o Mari kará coon á yilera yáara. O wee le mí yi, le dén t̄enii so j̄uh̄u lé mu yén. ³⁰ Á le Dónbeení tonkaro bía: «Mari, yí z̄ón ðee woon, le Dónbeení s̄amu á ðn fo. ³¹ Loñ! Bío fo kará wán á fo ò si le s̄aní á a te o za báa, ká ũ le fo ò cé o yèni à ũ bío le Yeesu. ³² O kh̄i wé n̄upue na j̄uh̄u wi á ǎa wé è ve o lè le Dónbeení na wi mu bío búenb̄uen j̄uh̄u wán Za. Á le Dónbeení mún kh̄i bàrá a ǎn ǎuaa Daviide bá-z̄amu kanm̄uini wán. ³³ O kh̄i lá lé b̄eni o *Zakoobu n̄ipomu z̄i, á bá-z̄amu máa ve máa mi.»

† **1:25** Ba z̄uíf̄uwa c̄n ó o h̄aa na ton h̄in̄on yòó k̄na ò o yí f̀ò za h̄uúu á bío fù lée niyio na ǎuaa ðakh̄ina. § **1:27** Mi loñ Matiye v̄uh̄u 1.18

³⁴ O o Mari bía nɔn wo yi: «Mu dà a wé kaka? Bìo á ì màhà yí zū báa.»

³⁵ A ho wáayi tonkaro zéenia mu ya-tente làa wo: «Le Dónbeenì Hácírí á à lii ũ wán, á le Dónbeenì na wi mu bìo búenbúen jùhù wán dànló á à bún foñ lè ho tàró bìo síi. Lé bún nɔn ó o za na á ũ khíi te á ba wé è ve le yi poni bânso, làa Dónbeenì Za. ³⁶ Loń! O Elizabɛeti na làa fo te mín pá sù le sání lè mí hã-kinmu; wón na ba fù le o hãana yí máa te, nín-ya sání pìina yú hã bìo hèzin. ³⁷ Lé bìo á bìo na le Dónbeenì á à wé è sa bún bìo so mía hùúu.» ³⁸ Hón pãahù so yi ó o Mari bía nɔn ho wáayi tonkaro yi: «Ì wi o Nùhùso níi yi ho zuia, ì wi o níi yi ho yĩró. Le mu wé miì làa bìo fo bíaràa mu.» A ho wáayi tonkaro zoó ló léé wà ò o día a Mari.

O Mari búɛkíró là a Elizabɛeti bìo

³⁹ Wizooní bìo yɛn bún món, ó o Mari hínɔn bánbáa jɔn ho lóhó búí na wi ho *Zudaa kòhù búaa yi. ⁴⁰ Bìo ó o vaá dɔn ó o téréna vaá zon o Zakari zii, á zoó tɛenia a Elizabɛeti yi. ⁴¹ Bìo ó o Elizabɛeti já a Mari tɛeni sã, ó o za dɛenia zoó kùrúnna a yi, á le Dónbeenì Hácírí wãa sú a Elizabɛeti mu, ⁴² ó o zoó bía pónpón: «Ba hãawa búenbúen tãhù ũnén lé ya le Dónbeenì dúbuaa wi wán, ó o za na sání wi ũ wán á le mún dúbuaa yi. ⁴³ Inén léé wée á ì Nùhùso bân nu ló buararàa ì cón! ⁴⁴ Loń! Pãahù na á ì já ũ tɛeni sã, á ì za síi wan wan á kùrúnna ì yi. ⁴⁵ Yia tà le bìo ó o Nùhùso bía nɔn mí yi á à wé máa khí bɛntin bìo se.»

Le Dónbeenì khòniló leni na ó o Mari sia

⁴⁶ O o Mari wãa bía:
Inén wee dé o Nùhùso yèni wán,

- 47 á ĩ sĭi mún wan le Dónbeenĭ
na lé ĩ kánĭlo bĭo yi.
- 48 Lé bĭo le lora mí ton-sá hĭa
na bĭo ĵúhŭ mĭa.
- Bĭo kà wán á 6a nùpua búenbúen
na wee te lè mí pònna
á à bío lé ĩ bĭo se.
- 49 Lé bĭo le Dónbeenĭ na dà mu bĭo búenbúen
á wó mu bè-beera nòn mĭi.
Le yèni po hĭa yènnáa búenbúen.
- 50 Le sĭamu á bènbéra fò 6a nùpua
na wa le á wee kònbi
hĭa pònna búenbúen yi.
- 51 Le wee wé zéeni mí pánká
bĭa wee 6àaaní mítén wán
á 6a 6a vĭnvĭná.
- 52 Le wee wé liiní 6a bá-zàwa mí kanmúiní wán
à hóoní 6a yídàwa ĵúná.
- 53 Bĭa le hĭni wee 6úe
á le wee wé siiní níní
lè mu bè-tentewà cèrèè,
à 6a ho nàfòró 6ànsowà
á 6a lén lè mí nín-kĭamáa.
- 54 Le séenia mí ton-sá *Isirayēele,
à zéenináa le le yi yí nònsĭa mu sĭamu
55 na le wee wé là a *Abarahaamu lè mí món
yi fúuu,
làa bĭo le hĭa dóráa mí ĵii nòn wàn maáwà yi.
- 56 O o Mari wĭa kará là a Elizabēeti á yú hĭa pĭina
tĭn sĭi, bún món ó o bĭnĭa wà 6on.

O Zān Batiisi teró

- 57 Bĭo ó o Elizabēeti teró dŏn, ó o ton mí za báa.
- 58 A bĭa làa wó kará 6ó mín yi lè 6àn temínlowà 6á
le o Núhŭso wó mí sĭamu làa wo, á 6a páanía wee

zãmaka làa wo. ⁵⁹ O kúnkúza mu teró wizooní bïo hêtín zoñ á 6a 6uan wo 6ueé *kuíio,* à 6a le mí ì cé 6àn maá Zakari yèni á à na a yi. ⁶⁰ A 6àn nu Elizabethi pã ò o bía: «Bùéé. O yèni 6a le Zãn.» ⁶¹ A 6a bía nòn wo yi; «Lée webio? Le yèni mu 6a yèn-6ua mía mìn zii.» ⁶² A 6a wãa wee tùa 6àn maá yi lè mí níní le lé le yèni yén ó o le mí ì cé á à na mí za yi. ⁶³ O o Zakari le 6a lá le dèe na wee túa wán na mí yi, á bïo kà lé bïo ó o túara: «O yèni 6a le Zãn.» A mu wó 6a coon. ⁶⁴ Lé bïn wán ó o Zakari jii dèenía feera wee bío, á wee 6ùaaní le Dónbeení. ⁶⁵ A bía sùarákaa bïn 6úen6úen zãna, á ho *Zudee kôhú 6úaa lùà 6úen6úen yi á 6a wee bío bïo wó. ⁶⁶ A bía wee jí mu 6úen6úen wee 6ua mu mí sía yi. Ba wee tùa mítén yi: «O kúnkúza mu bïo khií wé kaka coon?» O Nùhúso pànká 6èntín wi làa wo.

Le Dónbeení khòonlò leni na ó o Zakari sía

⁶⁷ O o kúnkúza mu 6àn maá Zakari á le Dónbeení Hácírí sú á le le o bío hã bíoní na kà:

⁶⁸ «Mí wé sío 6ùaaní a Isirayeele nípomu

6àn Dónbeení na lé o Nùhúso.

Lé bío le 6uara kánía mí nípomu

á mu wi mítén.

⁶⁹ Le nòn ò kánílo na pànká wi wèn

na ló le ton-sá *Daviide zì-júhú yi.

⁷⁰ Le yánkaa bía bïo kà hàání

mí jí-cúa fèrowà jíní yi:

⁷¹ I khií kání mia mi zúkúsa

* **1:59** Mu lé o núpue bámu dèe 6àn jii sãahú wèndiaró. Ba zúifùwa cón á mu fù lée bío na 6a wee wé à zéenináa mu temínmu na yánkaa wi le Dónbeení là a Abarahaamu lè mí món núpua pãahú. Hàrí ho zuia á 6a món núpua pá wee wé mu. Mi lorí Levii nùwã vùahú (Lévitique) 12.3

làa bĩa jina mia búenbúen níní yì.

⁷²⁻⁷³ Bún sãamu so lé bïo le hĩa wó,
le hĩa wó mu á nɔn wán búaawa yì.

Le yì pá yí nɔnsãa bïo lerén làa ba jini tò wán
le mí ì bua làa mín yì.

Le yáania báa lè wán búa *Abarahaamu

⁷⁴⁻⁷⁵ le mí ì fé wɛn wà zúkúsa níní yì,

A wa à dàń ñ ñ ñ wé è sá a na le yì
wa mukãñ wizooní búenbúen yì.

Mu húaaràmu lè mu tentemu yì

le yahó ká zãní mia wɛn.

⁷⁶ Unén háyónza mu, ɓa khii ve

làa yĩa dà mu bïo búenbúen wán ji-cúa fɛero.

Fo khii dí o Núhúso yahó loo

á à wíoka a wǒhǔ á à na a yì.

⁷⁷ O o ñipomu à zǔn ho fenló

bïo ɓa bè-kora séndiáró bïo yì.

⁷⁸ Wán Dónbeenĩ sĩ se, á hii wi

le lé waminĩ ɓanso.

Le wó á mu khoomu ló ho wáayi

lè le wii na líi hà bïo sii.

⁷⁹ Le khoomu mu ù lé á à kúia

bĩa kará le tibirí yì wán

làa bĩa na wi mu húmú yuumu yì,

á à dí wa yahó ho héerà wǒhǔ wán.»

⁸⁰ O o háyónza mu wáa wee dǎ á hácirí wee dé
wán ká le wà. O o ò keení hã mana tá henĩ yì fúaa
nɔnzon na ó o khii ñn o Isirayele ñipomu yahó á
ɓa a mi.

2

*O kãnilo teró bïo
(Matiye 1.18-25)*

¹ O Zān mu teró pāahũ lé bñn á ho *Oroomu béε Okusite á nɔn lè jñi, le hã kãna na bño sã mí yi à 6a túa nùpua búenbúen yènnáa à mí zũn jñi. ² Hón nín-yání mìlò so wó ká a Kiriniyuusi lé yia ó o bàrá ho Siirii kōhũ jñhũ wán. ³ Lé bñn nɔn ká nùpue na nɔnkãni can lóhó na yi ò o lén va bñn à vaa túa mí yèni.

⁴ O o Zozeεfu mún hñnɔn ló ho Kalilee lóhó na 6a le Nazareεte yi á wà van ho Zudee kōhũ lóhó yi, hĩa yèni 6a le Beteleheεmu. Lé bñn ó o béε *Daviide ton yi. O Zozeεfu mu lé o Daviide mɔnmànii búii.

⁵ O o Zozeεfu mu lè mín fũaalè Mari hñnɔn páanía bò mín á wà vaá túa mí yènnáa bñn. Hón pāahũ so yi ká 6àn fũaalè mu sãní dñn.

⁶ Bño 6a vaá wi ho Beteleheεmu yi, ó o Mari teró pāahũ dñn, ⁷ ó o ton mí hínbii za á 6a bá a lè ho pñnsòró á dó ho boohó yi, lé bño 6a yí yú le lùe 6a ñi-hãní làanii.

Ba pi-pawà jã le bñn-tente

⁸ Mu wee wé ká 6a pi-pawà khèra vaá wee pa mí pia fé mín yi hã mana na sùarãa bñn yi. ⁹ Yio 6ueé tĩ à le Dónbeenĩ wáayi tonkaro búii dñn 6a yahó, ó o Núhũso khon-be-beenĩ lion 6a wán lè mí pánká á 6a yiwa lèekaa á zãna dàkhĩna. ¹⁰ Ká ho wáayi tonkaro màhã bíá á hĩna 6a sĩa: «Mì yí zñn wà. Léé bñn-tente á ï bío á à na mia. Le bño á à wé hã zãmaka-beenĩ mñn ñipomu búenbúen cñn. ¹¹ Mi yú a kãnílo, o ton ho tĩnàahũ na kà yi o Daviide 6a lóhó yi. O lé o *Krista á lé o Núhũso. ¹² Bño mi ì zũrnáa wo lé bño kà: Mi wãa lén, ká mi hĩa vaá mɔn kúnkúza yia ká a dũma ho boohó yi á bá lè ho pñnsòró se wón lé orén.»

13 Mí lahó yi à bǔn à ho wáayi tonkarowà ku-beeni búí yòó ló lion o cǎn á 6a páania wee khòoní le Dónbeeni:

14 «Ho cùkú là le yèn-beeni à bǐo sí le Dónbeeni na dà mu bǐo búenbúen jùhǔ wán yi!

O o hээрà na ó o wee na 6a nùpua na bǐo sí a yi à yí mí pànká ho tá wán.»

15 Bǔn mǎn á ho wáayi tonkarowà bǐnía yòó wà à 6a díá 6a pi-pawà, á 6a yèrèmaa wee bío mín yi: «Mí hǐnǐ le wa bánbá va ho Betelehεmu yi à vaa mi bǐo ó o Nùhǔso zéenia làa wεn à zǔn mu yahó.»

16 Mí lahó yi á 6a dεenia hǐnǎn bánbáa vaá yú à Mari là a Zozεfu là a kúnkúza yǐa mu ká a dǔma ho boohó yi. 17 Bǐo 6a mǎn wo ká síi, á 6a dεenia lan wee bío bǐo ho wáayi tonkaro bíá nǎn 6a yi o kúnkúza mu bǐo yi à na bíá wi bǐn yi. 18 A bíá jǎ 6a pi-pawà mu jǐ-cúa búenbúen á dǐn coon mu bǐo yi.

19 O o Mari wón 6èn 6uan hǎ bíonǐ mu mí yi, á wee le mí yi hǎ bǐo yi fεεε. 20 Bǐo 6a vaá mǎn o wán vó, á 6a bǐnía wà ká 6a wee 6uàanǐ le Dónbeeni yèni, á wee khòonǐ le bǐo 6a jǎ làa bǐo 6a mǎn búenbúen bǐo yi.

O Yeesu 6a vad nǎn le Dónbeeni yi

21 O teró wizoonǐ bǐo hètǐn níi zoñ á 6a *kúio* wo, á có yèni le Yeesu. Dén yèni so le dío á ho wáayi tonkaro hǐa zéenia là 6àn nu ká a sǎnǐ yáá dǐn yí sù. 22 Bǔn mǎn á bǐo 6a ceéra mítén vó làa bǐo mu bòráa o *Mǎyiize làndá yi, ó o Mari là a Zozεfu 6uan mí za Yeesu vannáa ho Zeruzalεmu á wà vaá na a jùhǔso yi, 23 làa bǐo mu túararáa o jùhǔso làndá vǔahǔ yi: «Ba nùpua hǐnbǐi zà-báawa là 6a

* 2:21 Mi loñ 1.59

sároní bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa búenbúen bío sã a Núhũso yi.»† 24 Ba mún ko 6a na 6a bùaaábúuní bùaa ñun, ká bán yí yú, á 6a a na 6a háponí bùaa ñun à á wé lè mu hãmu, làa bío mu túararãa o Núhũso làndá vũahũ yi.‡

25 Bũn pãahũ ká a ñi-kĩnle búí fù wi ho Zeruzalεmu yi á yèni 6a le Simiɔn. Le Dónbeenĩ Hácírí fù wi làa wo. O lée nùpue na fù téréna 6a nùpua yahó, á dó mí sũ le Dónbeenĩ yi, á mún bò le làndáwá lè mí dà-kéní kéní yi. O fù kará wee lòní yĩ wà 6ueé kãní a *Isirayεele ñipomu mí wobámu yi. 26 Le Dónbeenĩ Hácírí yánkaa bíá mɔn wo yi: «Fo máa hí ká fo yí mɔn o *Krista na lé le Dónbeenĩ tonkaro lè ũ yĩo.»

27 Ho pãahũ na ó o Yeesu 6àn nùwã 6uan wo wà 6ueé tírãa o Núhũso làndá ñii, lé hón pãahũ so yi á le Dónbeenĩ Hácírí dà-kéní kéní mu á ñàana a Simiɔn 6uararãa le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. 28 Bío ó o mɔn o kúnkúza mu ó o dènía vaá fó a 6uan mí bàra yi, ò o wee khòní le Dónbeenĩ kà síi:

29 Núhũso, bío á ũ fù bíá

èε lé mu wãa wó ho zuia.

Lònbíò ũ ton-sá à ũ wãa díá

o ò yí níi à hí làa hээрà.

30 O kãnílo á ĩ yĩo á wãa mɔn,

31 yĩa ũ fèra wíokaa bàrá

hã síiwà búenbúen yahó loo,

o ò wé yĩa wé è dé há khoomu.

32 Orén lé yĩa á à wé mu khoomu

† 2:23 Ba sároní bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa bán wee búe à wé lè mu hãmu na a Núhũso yi. Mi loĩ Léró vũahũ (Exode) 13.2, 12, 15

‡ 2:24 Mi loĩ Levii nùwã vũahũ (Lévitique) 12.1-8

á hã síiwà nùpua á à bè yi ì zũrnáa fo
o ò wé ũ n̄pomu *Isirayεele
cùkú là ho yèni loo.

O Simiɔn là a Aana b̄io na ba bla a Yeesu d̄ani yi

³³ O o Yeesu b̄an maá là b̄an nu wó coon hã b̄ioní na ó o Simiɔn b̄ia ba za d̄ání yi b̄io yi. ³⁴ B̄ũn m̄ón ó o Simiɔn dúbuaa ba yi, ò o b̄ia n̄on o Yeesu b̄an nu Mari yi: «Àwa! Le ɩ fèn b̄io mu na foñ: Ʋ za mu na kà b̄io kh̄ii wé hã kánkáa o Isirayεele n̄pomu búenb̄úen c̄ñ. Orén b̄io yi, á le Dónbeen̄i kh̄ii síiní ba c̄r̄èè j̄úná, á lé orén b̄io yi, á le mún ñ lén ba c̄r̄èè búí j̄úná. O ò wé ȳia wé è zéeni le Dónbeen̄i b̄io, ká ba nùpua màhã máa tà a yi. ³⁵ B̄ũn lé b̄io á à na ká ba nùpua c̄r̄èè sía b̄io na fù tun yi á à lé ho kh̄ũhũ. εε ká ũnén Mari, le lònbee na à yí fo á à keñ lòn cànb̄úa na ba cú là ũ kos̄i.»

³⁶ Hón p̄ahũ so yi ò o hã-kinle búí mún b̄ueé d̄ñ. O lé le *Dónbeen̄i j̄i-cúa fεero. O yèni ba le Aana, ká b̄an maá lé o Fanuwεele na ló a Azεere nùwã z̄ii. B̄an báa na ó o h̄ia yan là mí h̄inmu ó o karáráa d̄ñ hã lúlúio b̄io h̄èj̄un. ³⁷ B̄io á wón h̄urun ó o yí b̄inía yí yan á teró lúlúio yòó yú ho búará-náa làa b̄io náa. O fù wee wé b̄uen le *Dónbeen̄i z̄i-been̄i yi túntún à b̄uee sá na le yi là mí j̄ii l̄iró là mí floró le wisoni là ho t̄nàahũ. ³⁸ B̄io ó o m̄on o kúnkúza Yeesu ká b̄an nùwã b̄uan wo, ó o d̄eñía wee khòoní le Dónbeen̄i ká a b̄io o háyónza ȳia mu b̄io à na b̄ia búenb̄úen na fù wee lònóni ho p̄ahũ na le Dónbeen̄i á à k̄ání ho Zeruzalεemu yi.

Ho Nazareete b̄ini varó b̄io

39 Bïo ó o Yeesu bàn nùwã wó bïo ó o Nùhũso làndá lé 6a bè yi á mu búenbúen jii tun vó, bún mónđen á 6a van ho Kalilee kôhũ yi, ho Nazareete lóhó na 6a lá wi yi. 40 O o háyónza mu wee dá ká a líka, á hácírí wee dé wán. O fù sú là mu bè-zũrímini á le Dónbeenĩ dú6uaa mún fù wi o wán.

O Yeesu fò mín là ho làndá zũrlowà

41 Lúlúure lée lúlúure ká a Yeesu bàn nùwã fù wee wé va ho Paaki sánúŠ diínii ho Zeruzalεemu yi. 42 Bïo ho pãahũ mu yèrèmaa 6ueé dõn, á 6a le mí ì va bïn làa bïo 6a lá wee wé wéráa mu. Hón pãahũ so yi, ò o Yeesu lúlúio wãa yú ho píru jun* ó o bò là mín nùwã van ho sánú mu diínii. 43 Bïo ho Paaki sánú mu vaá dú vó, á 6a bïnía wee 6o, à 6a za Yeesu wón pá kará ho Zeruzalεemu yi ká 6a yí zũ mu. 44 Barén hácírí yi á 6a wee leéka le o wi mí ninzàwa tãhũ. Lé 6a wizon-kùure vεenĩ món, á 6a màhã zũnnanáa mu ká a yí bò làa bán. A 6a màhã wãa wee hée tùaka a bïo mín temínlowà là mí ñi-zũrlowà cõn. 45 A bïo 6a tùakaa san, á 6a bïnía lá ho wõhũ van ho Zeruzalεemu á vaá wee cànka a bïn.

46 Mu wizooní tìn níi zoñ á 6a vaá zoó yú a le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ká a páanía kará là ho làndá zũrlowà á wee jí 6a cõn ká a tùaka 6a yi. 47 A bĩa wee jí a bioní búenbúen wee wé coon le hácírí na ó o wee cikonnáa mu bïo dání yi, làa bïo ó o wee bini zéenináa mu yara bïo yi.

Š 2:41 Ba zúifùwa Paaki sánú là 6a kèrètɛwa Paaki sánú yíná dâ-kéní. Mi loñ Dónbeenĩ bioní vùahũ bioní 6úi bàn kúará vùahũ yi. * 2:42 Ba zúifùwa cõn ká a za báa teró lúlúio hĩa yú ho píru jun bún ká a wãa dà wee mí dé 6a nùpua na yïo tñ tãhũ le Dónbeenĩ bïo dání yi.

48 Bìo ó o Yeesu b̀an maá le b̀an nu zoó m̀on wo b̀in á ba d̀in concáan. A b̀an nu b́a làa wo: «Éee! Unén, fo wó wən kà le we? Loń! M̀in maá làa mi c̀ankaa fo h̀a l̀ua búenb́uen yi san à wa yí m̀on fo, á wa h́acírí yáara làa s̀obéε ũ b̀io yi.»

49 O o Yeesu b́a ǹon ba yi: «À mi lá wee c̀anka mi le we? Mi so yí z̄́ ká ĩ ko à ĩ pa b̀io b̀io s̄́ wàn Maá yi sese à wé o s̄́i b̀io le?» 50 A b̀an ǹuwá yí z̄́na a b́ionĩ mu ḱuará.

51 B̀un m̀on ó o Yeesu h́ǹon b̀o ba yi vannáa ho Nazarεete á vaá wee bè ba b́ioní yi. B̀un b̀iowa so na wee wé lè mí dà-kéní kéní búenb́uen á b̀an nu f̀u wee b́ua mí s̄́i yi, á wee le mí yi mu wán f́éεε. 52 O o Yeesu wáa wíokaa wee d̄́ ká a líika. O h́acírí là a bè-z̄́nmini wee dé wán ká mu wà. Lé b̀un ǹon ó o b̀io wέraráa le Dónbeenĩ lè ba ǹupua s̄́a.

3

O Z̄́an Batiisi tonl̀o j̄́uhĩ

(Matiye 3.1-10; Maaki 1.1-6; Z̄́an 1.19-23)

1 B̀un p̄́ahũ ká ba bá-z̀awa b́εε Tibεere wi mí p̀anká láró l̀ulúio pírú h̀onú níi yi.* A b̀io kà lé b̀io ó o bàraka lè mí ǹupua h̀a k̄́na búi na b̀io s̄́a a yi j̄́uná wán: O *P̄́nsi Pilaate lé ho Zudee á wón wi j̄́uhũ wán; ká a *Heroode lé ho Kalilee. B̀an k̄́nle Filiipu lé ho Ituree lè ho Tarakoniite á wón wi j̄́uná wán; ò o Lizaniasi b̀en lé ho Abilεεε á wón wi j̄́uhũ wán. 2 B́ia h́ia lé le *Dónbeenĩ yankarowà j̄́unása mu p̄́ahũ lé o Aana là a Kayiifu. Lé h́on

* **3:1** B̀io ó o Tibεere wi mí p̀anká láró l̀ulúio pírú h̀onú níi yi, à b̀un ò o Yeesu teró l̀ulúio yú ho b́oní làa pírú. B̀un wee zéeni le o Yeesu l̀ulúio pírú j̄́un b̀io na b́a là a Z̄́an Batiisi b̀io mu yí c̄́éra m̀in yi, ká l̀ulúio c̀èrèε wi mu p̄́ahũ.

p̄ahũ so yi á le Dónbeenĩ dó mí biónĩ o Zakari za Zãn jii yi ká a wi hã mana yi ho tá henĩ yi. ³O o wãa hĩn̄on tò hã lórã na bã ho Zurudẽn muhũ á wee bue bĩo kã na ɓa nùpua yi: «Mi ɓuen à ĩ bátizé mia, lé bũn á à zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeenĩ yi, á le è sén mi bè-kora á à díã.» ⁴Bũn lé bĩo wee zéení le le *Dónbeenĩ jii-cúa fεero *Ezayii bĩo mu na ó o yánkaa túara mí vũahũ yi kã wéró d̄ñ:

«N̄i ɓui wee bío p̄np̄n̄ le dùure yi kã síi:

«Mi wíoka ho w̄hũ ká a Núhũso o ɓuen.

Mi muin ho w̄hũ na o ò bè.

⁵Hã léé bonconí à mi ti hã.

Hã ɓúaa lè hã ɓúe-zàwa
à mi dà le hã mànĩ.

Hã wãna na kunka
à mi b̄nĩ téréen.

Hã wã-zàwa na kùarànkúaràn
à mi b̄nĩ wíoka.

⁶Hón p̄ahũ so yi á ɓa nùpua
na wi ho s̄ĩ yi ɓúenɓúen

á à mi bĩo le Dónbeenĩ wi à le kãnínãa ɓa.»†»

⁷A bĩo ɓa zãamãa lè mí kuio wee lé ɓuen o Zãn mu c̄n̄n bèra a na o ò bátizé ɓa, ó o wee bío na ɓa yi: «Mi yí m̄n̄n miten le, díhioni zàwa yén! Le Dónbeenĩ sí-c̄l̄lè na yòó lua á mi so wee leéka le mi dà a fé miten n̄i yi le? Lé o yén bíã mu n̄n̄n mia?

⁸Héyii! Mi wé wé hã wárã na se, hã wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le Dónbeenĩ yi. Mi yí bío mi yiwa le bĩo mi lé o *Abarahaamu m̄n̄m̄n̄n̄ã á bũn mí dòn wãa à yí dé. Le ĩ bío mu na mia: Mi yí m̄n̄n hã huua na kã le? H̄ñ le Dónbeenĩ yàá pá dà à yèrè má à wé là a Abarahaamu zàwa.

† 3:6 Mi loń Ezayii vũahũ 40.3-5

⁹ A mi cén pa miten bïo sese. Lé le dóorè hónhónía ßuan há vïnsïa kuïoró bïo yi. Vïndèè léé vïndèè na yí máa ha há bia na sï, á dén ñ kúii á à sía à kúee mín wán á à cíí.»

¹⁰ A bïa wi bïn ßúi túara a yi: «Àwa! A bïo wa wáa ko wa wé lé mu yén coon?» ¹¹ A bïo kà lé bïo ó o bía ñon ßa yi: «Hen ká yïa bákáwá léé bïo ñun ká a mון mí ninza ßúi na báká mía hùúu, ó o ko ò o na ho ßúi wo yi. Ká yïa bè-dínii wi ò o mún páaní sanká mu làa yïa bè-dínii woon mía máa dí.»

¹² Ba *lànpo féwá ßúi mún ßuara a Zãn mu cïn á wà ßueé bátízé. A bán mún túara a yi: «Nì-karánlo, lé mu yén á warén ßèn ko wa wé?» ¹³ O o bía ñon ßa yi: «Mí yí fé ho lànpo à yòo poñ bïo ho làndá zéenia làa mia.»

¹⁴ A ßa dásiwá mún ßuara á ßueé túara a yi làa bïo á ßarén ßèn ko ßa wé. O o bía ñon ßa yi: «Mí wé yí hïhïika ßa nùpua à fé wárí, à mún yí bàká nùpue woon yi le sáberé ñii wán, ká mi sàánii lé ðïo à mi kãña yi.»

(Matiye 3.11-12; Maaki 1.7-8; Zãn 1.24-28)

¹⁵ Bïn ßúenßúen yi ká ßa nùpua kará dó mí sía wee lòní bïo le Dónbeenï le mí ì wé. Ba mí ñi-kéní kéní wee leéka le ñúhũ sï ó o Zãn mu lé yïa lé o *Krista. ¹⁶ Ká a màhá bía ñon ßa yi: «Ïnén wee bátízé mia lè mu ñumu, èè ká a ßúi na ßèn pánká po ïnén á wi lè ho món bò o ßuen. I yàá yí ko là a nakáa tenló hùúu. Wón lé yïa ßueé bátízé mia lè le Dónbeenï Hácírí lè ho ðãhũ. ¹⁷ O ßuan mí véeró ðèè mí níi yi á ßueé véeráa mí ðínló. A hïa lé ho ðín-poni o ò khuii á à kúee mí nání yi. Ká há ñáakãa hïn o ò cíí ho ðãhũ na máa hí hùúu yi.»

18 O Zān mún pá kǔn hĩa bía bioní cèrèè làa bǔn bǎn síi á nǎn ba nǔpua yi á mún zéenia le Dónbeenĩ bín-tente bǐo làa ba.

*O Zān kàsó zoró bǐo
(Matiye 14.3-4; Maaki 6.17-18)*

19 Bǔn wee wé ká a *Herode, yia wi ho Kalilee kǎhũ jǔhũ wán á fó mín kǐnle bǎn hĩa Herodiade yan. O mún lá wee wé hã wén-kora lè mí síiwà á séenia bǐo kà. Bǔn búenbúen lé bǐo ó o Zān ná ó o vaá yú a á bía nǎn wo yi le o lá yí ko ò o wé mu.
20 O o yàá wíoka dó mu wán, ò o le ba fé o Zān vaa pe jii ho kàsó yi.

*O Yeesu bátèèmù bǐo
(Matiye 3.13-17; Maaki 1.9-11)*

21 Bǐo ba nǔpua hĩa wee lé buen o Zān cǎn à buee bátizé, ó o Yeesu mún buara ó o Zān bátizéra a. Bǐo o Zān bátizéra a vó ó o Yeesu wee flo. Lé hón pǎahũ so á ho wáayi jii héra 22 á le Dónbeenĩ Hácírí lá a háponi síi, á lion o wán. A mu tǎmu búí sã ná ho wáayi á bía: «Fó lé í Za na á í bǐo í tàká wán, ũ bǐo sí miĩ.»

*O Yeesu nǎnkāni
(Matiye 1.1-17)*

23 Pǎahũ na ó o Yeesu hĩa wee búá mí tonló jǔhũ yi ká a teró lulúio wee yí ho bóní làa píru síi. A bǐo ba yánkaa wee leéka làa bǔn ó o hĩa lé o Zozεεfu za, ká a Zozεεfu mu bǎn maá bèn lé o Helii,

24 ó o Helii bǎn maá lé o Mataate,
ó o Mataate bǎn maá lé o Levii,
ó o Levii bǎn maá lé o Mελiki,
ó o Mελiki bǎn maá lé o Zanayii,
ó o Zanayii bǎn maá lé o Zozεεfu,

25 ó o Zozεεfu bàn maá lé o Matatiasi,
 ó o Matatiasi bàn maá lé o Amωosi,
 ó o Amωosi bàn maá lé o Nahuumu,
 ó o Nahuumu bàn maá lé o Hesilii,
 ó o Hesilii bàn maá lé o Nakayii,
 26 ó o Nakayii bàn maá lé o Maate,
 ó o Maate bàn maá lé o Matatiasi,
 ó o Matatiasi bàn maá lé o Semεηεε,
 ó o Semεηεε bàn maá lé o Zozεεki,
 ó o Zozεεki bàn maá lé o Zodaa,
 27 ó o Zodaa bàn maá lé o Yuanan,
 ó o Yuanan bàn maá lé o Erezaa,
 ó o Erezaa bàn maá lé o Zorobabεεle,
 ó o Zorobabεεle bàn maá lé o Salasiele,
 ó o Salasiele bàn maá lé o Nεrii,
 28 ó o Nεrii bàn maá lé o Mεliki,
 ó o Mεliki bàn maá lé o Adii,
 ó o Adii bàn maá lé o Kosaamu,
 ó o Kosaamu bàn maá lé o Elemadamu,
 ó o Elemadamu bàn maá lé o Εεre,
 29 ó o Εεre bàn maá lé o Zozue,
 ó o Zozue bàn maá lé o Eliyezεεre,
 ó o Eliyezεεre bàn maá lé o Zoriimu,
 ó o Zoriimu bàn maá lé o Mataate,
 ó o Mataate bàn maá lé o Levii,
 30 ó o Levii bàn maá lé o Simiων,
 ó o Simiων bàn maá lé o Zudaa,
 ó o Zudaa bàn maá lé o Zozεεfu,
 ó o Zozεεfu bàn maá lé o Zonaamu,
 ó o Zonaamu bàn maá lé o Eliakiimu,
 31 ó o Eliakiimu bàn maá lé o Meleyaa,
 ó o Meleyaa bàn maá lé o Mεnaa,
 ó o Mεnaa bàn maá lé o Matataa,
 ó o Matataa bàn maá lé o Natān,
 ó o Natān bàn maá lé o *Daviide,

32 ó o *Daviide b̀an maá lé o Zesee,
 ó o Zesee b̀an maá lé o Obεεde,
 ó o Obεεde b̀an maá lé o Buaze,
 ó o Buaze b̀an maá lé o Sala,
 ó o Sala b̀an maá lé o Naasōn,
 33 ó o Naasōn b̀an maá lé o Aminadaabu,
 ó o Aminadaabu b̀an maá lé o Ademεn,
 ó o Ademεn b̀an maá lé o Aanii,
 ó o Aanii b̀an maá lé o Hεsiron,
 ó o Hεsiron b̀an maá lé o Farεεsi,
 ó o Farεεsi b̀an maá lé o *Zudaa,
 34 ó o Zudaa b̀an maá lé o *Zakoobu,
 ó o Zakoobu b̀an maá lé o *Izaaki,
 ó o Izaaki b̀an maá lé o *Abarahaamu,
 ó o Abarahaamu b̀an maá lé o Teraa,
 ó o Teraa b̀an maá lé o Nahoore,
 35 ó o Nahoore b̀an maá lé o Seruuki,
 ó o Seruuki b̀an maá lé o Arakoo,
 ó o Arakoo b̀an maá lé o Falεki,
 ó o Falεki b̀an maá lé o Ebεere,
 ó o Ebεere b̀an maá lé o Sala,
 36 ó o Sala b̀an maá lé o Kayinaamu,
 ó o Kayinaamu b̀an maá lé o Aafakisaade,
 ó o Aafakisaade b̀an maá lé o Σεεmu,
 ó o Σεεmu b̀an maá lé o Nōwee,
 ó o Nōwee b̀an maá lé o Lamεεki,
 37 ó o Lamεεki b̀an maá lé o Matuzala,
 ó o Matuzala b̀an maá lé o Enōoki,
 ó o Enōoki b̀an maá lé o Yarεεde,
 ó o Yarεεde b̀an maá lé o Maleleyεele,
 ó o Maleleyεele b̀an maá lé o Kayinaamu,
 38 ó o Kayinaamu b̀an maá lé o Enōosi,
 ó o Enōosi b̀an maá lé o Σεεte,
 ó o Σεεte b̀an maá lé o Adāma,
 ó o Adāma b̀an maá lé le Dónbeenĭ.

4

*O Yeesu kúará lénló bïo
(Matiye 4.1-11; Maaki 1.12-13)*

¹ Le Dónbeenĩ Hácírí pànká wi o Yeesu wán. Ó o wáa ló ho Zurudēn yi lée wà, á le Dónbeenĩ Hácírí lèenía wo vannáa le dùure yi. ² A mu yú wizooní búará-ɲun ká a *Satāni wee khà a loĩ bĩn. Hón wizooní so yi búenbúen ó o yí dú bïo hòúú. Hã wizooní mu vaa véenii, á le hĩni dà a. ³ Bïo ó o Satāni mən mu kà, ó o bía nən wo yi: «Le huee na kà á fo yí mən le? Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bïo bon kénkén, à ù bío le le huee na kà yèrémá wé ho dīnló.» ⁴ Ó o Yeesu bía nən wo yi: «Bïo kà lé bïo túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi: «Dīnló mí dòn yí máa na mukānĩ nùpue yi.»*»

⁵ Bũn món ó o Satāni mu fó a yòraráa le búee búii na dōn wán á yòó dīn ò o zéenía ho tá kána búenbúen làa wo le cúekúee wán, ⁶ ò o bía nən wo yi: «Ī ì na ho pànká foñ á fo ò keĩ hã ɲúhũ wán, á à na hã nàfòró lè hã semu na wi hã yi foñ, lé bïo le Dónbeenĩ nən hã miĩ. I dà a na hã yĩa á ĩ sīi vá yi. ⁷ Ká fo tà á liĩ fárá ũ nən kóɲúná wán à ù bùaanía mi, á hã bïo ò sī foñ.» ⁸ Ó o Yeesu bía nən wo yi: «Mu túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi: «U Núhũso Dónbeenĩ lé yĩa á ù ko à ù bùaaní à mún sá na orén mí dòn yi.»†»

⁹ Bũn món ó o Satāni mu pá bĩnía fó a vannáa ho Zeruzalēmu, á vaá yòó dīnía wo le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ ɲún-tīahũ, ò o bía nən wo yi: «Ká fo lé le

* **4:4** Mi loĩ Lándá zéeniló vūahũ (Deutéronome) 8.3 † **4:8** Mi loĩ Lándá zéeniló vūahũ (Deutéronome) 6.13

Dónbeenĩ Za bïo bon kénkén, à ù yén lii ho tá yi,
 10 lé bïo mu túara: «Le Dónbeenĩ á a na le ñii mí wáayi tonkarowà yi le 6a pa ù bïo sese.»

11 A mu mún bínía túara: «Ba à cōn fo á líí wíoka à bàrá, bèra a na ù zeñ yí túii làa huee búí.»†»

12 O o Yeesu bía nōn wo yi: «Mu mún túara lè Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi: «Yí vī vī yí khūaa ù Núhũso Dónbeenĩ ñii yi hàrí lòn wizon-kéní.»§»

13 Bïo ó o Satāni mu khà a làa bïo búenbúen san ó o wà ò o díá a, á pannáa pōn-veere.

*O Yeesu bān kùrú nūwā pā a bïo
 (Matiye 4.12-17; Maaki 1.14-15)*

14 Bïo á bñn búenbúen wó khíina, ó o Yeesu wà van ho Kalilee kōhũ ká le Dónbeenĩ Hácírí pánká wi o wán. O yèni ló ho Kalilee mu kōhũ lórá búenbúen yi. 15 O fù wee wé kàrán 6a nùpua 6a *zúifùwa kàránló zíní yi. A 6a búenbúen bènññ fù wee wíoka a yèni.

(Matiye 13.53-58; Maaki 6.1-6)

16 Bñn mōn ó o wà van ho Nazarēete, hen na ó o dōn yi. Ho *Sabaá zōn ó o van 6a zúifùwa kàránló zīi làa bïo ó o lá wee wé wéráa mu. Bïo ó o le mí ì kàrán le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ, ó o líí hñn yòó ññ, 17 á 6a lá le *Dónbeenĩ ñi-cúa fēero *Ezayii vūahũ nōn wo yi. O o fó ho bera á fò mín làa bïo kà:

18 «O Núhũso Hácírí á wi miĩ.

Lé bïo ó o léra mi
 le ñ vaa bío le bñn-tente bïo
 à na bñá lé 6a ññ-khenia yi.

Le tonkaa mi

† 4:11 Mi loĩ Lení vūahũ (Psaumes) 91.11-12
 Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 6.16

§ 4:12 Mi loĩ

le ĩ bío na 6a kàsósa yi
 le 6a à keń míten,
 à ĩ mún bío na 6a muiiwà yi
 le 6a yĩó á à bĩnĩ wé è mi.

A ĩ na hã sãní-wia
 bĩa 6a wee beé lò yi.

19 A ĩ mún bue le lúlúure na ó o Njúhũso sãamu
 bĩo ò wé yi bĩo.»*

20 Bũn mún ó o bun ho vũahũ á khíi nɔn ho
 kàránlò zĩi ton-sá yi ò o líí kará á wee zéení hã
 bíonĩ mu júná làa ba. A bĩa wi le zĩi yi búenbúen
 fá mí yĩo o yi. 21 Bĩo ó o jii zoó wee hen á bĩo kà
 lé bĩo ó o bía nɔn 6a yi ho yahó: «Mi yĩ mɔn le? Le
 Dónbeenĩ jĩ-cúa fεero bíonĩ na mi já lé hɔn bĩo lan
 wee wé ho zuia.»

22 Bĩa wee jĩ hã bíonĩ mu búenbúen wee wĩoka
 a yèni á mún wó coon hã bĩo yi. Ba lá yĩ máa
 dé le hɔn bĩn-tentewà so na kà ó o dà wee bío. A
 6a wee bío mín yi: «Yia kà kũanĩ yĩnɔĩ o Zozεfu
 yàró na wa búenbúen zũ lé wón wee bío hã bíonĩ
 mu na kà.» 23 Ó o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mi tũiá
 sí, mi dà à wà le wahiire na kà á à na miĩ: <Tĩni
 bãnso weé ũten ũten.> Lé bũn nɔn á mi yáá pá dà
 à bĩnĩ ì bíoráa bĩo kà á à na miĩ: <Bĩo á fo wó ho
 *Kapεenyuumu yi búenbúen á wa já, á ũ bèn wé
 mu bãn sii hen kà mĩn kùrú lóhó yi le wa mi.>»

24 Ó o Yeesu pá bĩnĩa bía: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia:
 Le Dónbeenĩ jĩ-cúa fεero na dà à yĩ le yèn-tente
 mín kùrú lóhó yi, wón mía. 25 Le ĩ mĩ ho tũiá
 poni na mia: Le Dónbeenĩ jĩ-cúa fεero *Elii pãahũ,
 á ho viohó hĩa đĩn á yĩ máa tè á đĩn hã lúlúio

* 4:19 Mi loĩ <Dónbeenĩ sãamu lúlúure> Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ
 bíonĩ búĩ bãn kúará vũahũ yi.

bïo tïn lè mí pïina bio hèzïn, á le hïni ló ho kôhũ búenbúen yi. Bún pãahũ ká 6a mahãawa mún boo o *Isirayεele nïpomu tïahũ. ²⁶ Ká le Dónbeenĩ mahã pá yí tonkaa o Elii 6a nĩ-kéní woon cǎn, ká yínǎn ho Sidǎn kôhũ lóhó búii na 6a le Sareputaa mahãa mí dòn cǎn.† ²⁷ Ba 6uèréwà mún hĩa boo o Isirayεele nïpomu tïahũ le Dónbeenĩ nĩ-cúa fεero Elize pãahũ, à 6a nĩ-kéní woon ó o búii sǎnia yí wan ká yínǎn o Siirii nĩ Naaman mí dòn.‡»

²⁸ Hǎn bíoní so bío vaa véenii, à bún à bĩa wi le zii yi búenbúen hínǎn yòó ðïn lé le sí-cíilè. ²⁹ Lé bún 6a dèenia wïira a wán, á vá lóráa lée líikaa lóráa ho lóhó mǎn, á vaá yòora le búee mu na ho lóhó son wán bàn nún-tïahũ le mí ì dón wo ò dé ho kôhũ yi. ³⁰ O o ðinðin fó míten 6a níni yi á lée wà ò o día 6a.

*O Yeesu wéera 6a vǎnvǎrowà
(Maaki 1.21-28)*

³¹ Bún mǎn ó o wà van ho Kalilee lóhó, hĩa 6a le *Kapεenayuumu. Ká 6a *zúifùwa vūnló wizonle na 6a le *Sabaa dǎn, ò o kàrán 6a 6a kàránló zii yi. ³² A bĩa nǎ a bíoní wó coon làa sòobéε lé bïo ó o bíoní pǎnká wi binbirĩ. ³³ Mu zoñ ò o nĩ búii na ó o cǎná wi yi á wi 6a kàránló zii mu yi. A wón zoó bía bïo ká pǎnpǎn: ³⁴ «Éee! Nazareete nĩ Yeesu, lée webio á ù wà buée cà wa cǎn hen? Fo 6uara wa yáaró bïo yi lée? Ba le í yí zū fo le? Ünén lé yĩa lé le Dónbeenĩ nùpue na le tonkaa.» ³⁵ O o Yeesu nàmakaa wo yi: «Wé tété, lé o nĩ mu yi lònbiò!» O o cǎná mu dèenia fó a dó ho tá yi 6a nùpua na wi bïn búenbúen tïahũ ò o ló a yi ká a mahã yí yú

† 4:26 Mí loñ Bá-zàwa nín-yání vūahũ (1 Rois) 17.9 ‡ 4:27 Mí loñ Bá-zàwa cúa-nun nĩ vūahũ (2 Rois) 5.1-14

a yí b́oonía yi. ³⁶ A b́ia kera b́in na m̀on mu wéró bán búenb́uen źonkaa kará concáan. Cúa-yen, à ba yèrèmaa wee bío mín yi: «Pátí! Dìo kà lé le b́ionĩ yén síi kà? O ǹupue mu wee na le jii ba ćináwa yi lè ho p̀anká, à ba máa dàń kán wo ká ba d̀enĩ wé b́io ó o le ba wé.» ³⁷ O o Yeesu yèni d̀enía ló h́a lórà na b́amakaa b́in búenb́uen yi.

(Matiye 8.14-17; Maaki 1.29-34)

³⁸ B́io ó o zoó ló ho k̀aránló źi, ó o t́erénna van o Sim̀on źi. O vaa d̀enii à b́un ba wee bío làa wo le o Sim̀on bán hio háa le t̀enĩ wee z̀é. A ba flora a le o wéé wo. ³⁹ O o vaá zon á líi lúnlúrá a ǹuhũ yi ò o b́ia le le t̀enĩ lé o yi, á le d̀enía ló. Mí lahó yi ó o h́inon non ho d́inló ba yi.

⁴⁰ B́io le wii líi zon, § á b́ia búenb́uen na ba vánvárowà lè mí síiwà wi ćn á buan ba buararàa. O o bò mí níni ba ñi-kéní kéní wán á ba wan. ⁴¹ Ba ǹupua c̀èrèè na ba ćináwa wi yi á ba wee lé yi ká ba a bío p̀onp̀on: «Ūnén lé ýa lé le Dónbeenĩ Za.» Ká a Yeesu wón màhá wee zá làa ba le ba yí bío. Lé b́io barén mí b̀ere yàá źu mu le o lé *Ýia le Dónbeenĩ m̀on léra.

*O Yeesu wee bue le Dónbeenĩ b́in-tente
(Maaki 1.35-39)*

⁴² B́un bán tá lée t́n ýinb́ii bùiríi, ó o Yeesu h́inon kh̀era ló van le lùe búii na a ǹupue mía yi, á vaá kará mí dòn. B́io ba ǹupua sína yí m̀on wo, á ba wee c̀anka a. B́io ba vaá yú a, á ba ẃaa yí wi à ba b́ini día ò o khèn làa ba. ⁴³ O o Yeesu b́ia non ba yi: «Ó, o! I mún ko à ï va h́a lórà na ká yi à vaa bue le *Dónbeenĩ b́enĩ b́in-tente b́in, lé b́io á b́un lé b́io

§ 4:40 Mi lorí Maaki v́uahũ 1.32

le Dónbeenĩ tonkaa mi bĩo yi.» ⁴⁴ O o hĩnɔn wà, á vaá wee bue le bín-tente ɓa *zúífùwa kàránlò zíní yi ho *Zudee kǎhũ yi.

5

O Yeesu von mí nín-yání nĩ-keninia (Matiye 4.18-22; Maaki 1.16-20)

¹ Wizonle ɓúí ká a Yeesu wi ho Ζεζαρεετe* vū-beenĩ jii á ɓa zāamāa kɪnía yi wee jàa mín, lé bĩo ɓa wi ɓa jí le Dónbeenĩ bíonĩ, ó o mɔn hā wonna bĩo jɔn ká hā dɪn mín nĩsāa mu jumu jii. ² ɓa cepawà na zon hā ɓuararāa ɓúenɓúen ló lée dɪn wee seε mí zùánwà. ³ Hā wonna mu ɓàn dà-kéní lé o Simɔn te ho, á hón lé hĩa ó o Yeesu flora zon, ò o bía nɔn wo yi le o jàa zo mu jumu yi cɪnú, ɓún mɔn ó o líí kará ò o wee kàrán ɓa zāamāa na dɪn bɪn.

⁴ Pāhũ na ó o bía vó yi, ó o khíi wee bío là a Simɔn: «Wáa vá zo mu jumu na boo yi, à ũnén lè mí ninzàwa na páanía wee sá à yénní mí zùánwà kúee mu jumu yi à mi wĩika ɓa cewà.» ⁵ O o Simɔn bía làa wo: «Éee! Ũnén! Loń! Wa púia mu jumu yi cāana à wa yí fò hàrí ceza. εε ká ũ bíonĩ jii wán, á ĩ yénní hā á à kúee.» ⁶ A ɓa yénnía hā kúaa mu jumu yi á hā líí vūn ɓa cewà cèrèε, léε cɪnú ká hā zùánwà hūni lá à fáa. ⁷ A ɓa von mí ninzàwa cepawà na wi ho won-veere yi le ɓa ɓuee séení mí. A ɓán ɓuara ɓueé séení ɓa á hā wonna mí bĩo jɔn sú lè ɓa cewà fúaa hā wi hā lii lí mu jumu yi.

⁸ Bĩo ó o Simɔn Piere mɔn mu kà síi, ó o líí ɓúrá a Yeesu tá ò o bía nɔn wo yi: «Búí! Núhũso, ĩ yáá

* **5:1** Ho Ζεζαρεετe vū-beenĩ yèni, ho Kalilee vū-beenĩ lè ho Tiberiade vū-beenĩ ɓúenɓúen lé ho vūhũ dà-kéní ɓa wee ve ká.

bèntín lá yí ko à ì sùará foń lé bío á ì lé o bè-kora wéro.»⁹ O Simòn wee bío kà síi lé bío 6a ce-kuii na 6a vùn kà bío záníá wo dàkhíína, orén làa bíá páaníá wi ho woohú yi làa wo.¹⁰ Hàrí o Zebedee nùwá Zaaki làa Zán na mún lé 6a ce-pawà, bán mún záná lè 6a bío síi. O o Yeesu bíá nòn o Simòn mu yi: «Áyí! Yí zón dèe woon. Lii híńí. A lá ho zuia jii wán, á 6a nùpua lé bíá fo wé è yí á à 6ua à buennáa í cón.»¹¹ Bún món á 6a vá mí wonna buéé díníá mu jumu jii, à 6a kúará mí bío búenbúen bín, à 6a bò là a Yeesu wà.

*O Yeesu wééra a b̀̀eré n̄i
(Matiye 8.2-4; Maaki 1.40-45)*

¹² Wizonle búí ká a Yeesu wi ho lóhó búí yi, ó o fò mún là a *b̀̀eré n̄i búí. Bío ó o m̄n o Yeesu ó o dèeníá líí búrá à yahó á buure bó ho tá yi. O o fíora a yi kà: «Núhúso! Fo dà à wéé mi ká fo tà.»¹³ O o Yeesu líí bò mi níi o wán ò o bíá nòn wo yi: «Í tà mu, wáa wa.» Mí lahó yi ó o níi dèeníá wan.¹⁴ Bún món ó o Yeesu heníá bío kà làa sòobéé nòn wo yi: «Bìo wo foń á ù yí bío le nùpue jí. Ká ù màhá vaa zéení úten lè le *Dónbeení yankaro. A ù mún wé mu hãmu bío na ó o *M̄yíize bò le 6a wé wé mu d̄n̄í yi à 6a búenbúen z̄n̄ ká ù wan bío bon.»

¹⁵ Ká bún yí hò bío 6a wíokaa wee bío o Yeesu bío hã lùà búenbúen yi. A 6a nùpua c̀̀r̀̀e wee vá kúee mún wán à jínáa o bíoní à mún 6ua mí vánvárowà lè mí síiwà à buennáa ó cón le o wéé.¹⁶ Ká a Yeesu wón màhá wee wé wé ká a lén mí dòn vaa fío le lùè búí na wan búírín yi ká a b̄n̄í buen.

*O Yeesu wééra a mùamúa
(Matiye 9.1-8; Maaki 2.1-2)*

17 Wizonle búí ò o Yeesu wee kàrán 6a nùpua. Mu nònzon ká 6a *Farizíewa lè ho *làndá bío zéenílowa wi bín á kará 6ó a yi. Ba ló ho Kalilee lè ho *Zudee lórá cèrèè yi. Ba búí yàá pá ló ho Zeruzalεemu lóhó yi. O Núhúso Dónbeenĩ pánká na wi o Yeesu yi lé hĩa nòn ó o wee wεéráa 6a vánvárowà. 18 Yio 6uee tí, à nùpua búí sò mí mùàmúa luaráa ká a wi mí dāmu dèè wán. Bío 6a 6ueé dñn á 6a wi 6a zo le zii yi làa wó à zoó bàrá a Yeesu yahó. 19 A 6a wó fúuu san lé bío 6a nùpua boo dà. A 6a díá 6a yòora làa wó le zii mu lòho, á yòó kara ho sñn-kéní à 6a can hã hñni o mùàmúa mu dāmu dèè yi á liinía làa wó líi bàrá a Yeesu yahó bĩa wi bín búenbúen tíahú. 20 Bío ó o Yeesu mən bío 6a dóráa mí sia wo yi, ó o bía nən o mùàmúa yi: «Wàn bñnlo, ũ bè-kora séra díá.»

21 Bío ó o bía bñn ká á ho làndá bío zéenílowa lè 6a Farizíewa á wee bío mí yiwa: «O nùpue mu lée wée á wee màní míten lè le Dónbeenĩ ká síi? Lé wée dà a sèn mu bè-kora á à díá ká yínóí le Dónbeenĩ mí dòn.» 22 Ká a Yeesu màhá zūna 6a yilera ó o bía nən 6a yi: «Lée webio nən á hã yilera na ká síi wiráa mia? 23 Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora séra díá lée tàà lé à bío le o híní varáka? 24 Ká í màhá wi á mi zūn le o *Nùpue Za yú ho pánká ho tá wán à sénnáa mu bè-kora díá.» O o wáa bía bío ká nən o mùàmúa yi: «Le í bío mu na foñ, lii híní, lá ũ dāmu dèè á ũ khí6o.» 25 O o nii mu dèenía hñnən yòó ñn bñn wán 6a búenbúen yio yi á líi lá mí dāmu dèè ò o wee 6úaaní le Dónbeenĩ ká a wà nən mí zii. 26 A 6a búenbúen wó coon mu bío yi. A 6a zāna à 6a pá wee khòoní le Dónbeenĩ ká síi: «Wa bènťín mən yéréké bè-bárakáwá zuia.»

*O Yeesu von o Levii le o bè mí yi
(Matiye 9.9-13; Maaki 2.13-17)*

²⁷ Bún món ó o Yeesu ló lée wà. O vaá wee khíí ó o mɔn o lànpo fé búí na ɓa le Levii ká a kará mí tonló lùe yi. Ó o bía nɔn wo yi: «Híní bè mi.» ²⁸ Ó o Levii dɛnía hínɔn díá mí tonló lè mí bïo búenbúen, ò o bò a Yeesu yi.

²⁹ O Levii sá ho dínló o Yeesu bïo yi, ò o von wo mí zii. O mún von ɓa nùpua búí ɓa ɓueé páanía kará wee dí. Ba cèrèè lé ɓa ninzàwa *lànpo féwá. ³⁰ A bïo ɓa Farizíewa lè ho làndá bïo zéenílowa na bïo sá ɓa yi mɔn mu á ɓa wee khí mí kíó yi. A ɓa tùara a Yeesu nĩ-kenínia yi: «Lée webio nɔn á mi pá tà wee dí ká mi ì ju lè ɓa lànpo féwá lè ɓa nĩ-kora na kà?» ³¹ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Héyí! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tĩni ɓànsò dǎní le? Bùeé, ɓa vánvárowà lé bía wee wé cà a dǎní. ³² Inén yí ɓuara bía wee leéka le mí téréna bïo yi dé. Bía zū le mí lé ɓa bè-kora wérowà lé bía á ì ɓuara bïo yi, bèra a na à ɓa khí mu bè-kora wéro yi.»

*O Yeesu bía le jii lĩró bïo
(Matiye 9.14-17; Maaki 2.18-22)*

³³ Bún món á ɓa nùpua búí tùara a Yeesu yi: «O Zǎn nĩ-kenínia wee wé lì mí jini à mún wé mí floró, á ɓa Farizíewa nĩ-kenínia mún wee wé ká síi. A ũnén nùpua bán ɓèn wee dí ká ɓa a ju lée webio?» ³⁴ Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi yí mɔn le: Pǎahú na ɓa nùpua wi mu yaamu sǎnú díró yi là a há-fla ɓàn báa á ɓa so dà à bïo le ɓa lì mí jini le? ³⁵ Ho pǎahú búí khíí dǎ ó o há-fla ɓàn báa ɓa a lén ɓa tǎhú, bún ká ɓa màhá wé è lì mí jini.»

³⁶ O o mún bíníà wà le wàhiire na kà nòn 6a yi: «Nùpue na a lá mí báká finle á à kúii bïo 6úí á à la lè mí báká kínle na lèera wón mía. Lé bïo ká a wó mu, á ho dà-finle á à yáa. A bïo lan mín yi mún máa wíi mín. ³⁷ Làa bïn síi, nùpue máa kúee *dìvén fia sùmàni-kíá yi. Lé bïo ká a kúaa ho bïn ká ho hĩa wee za, á hã à nàma, á ho òvén á à kúia, á hã sùmàniwa mún n̄ yáa. ³⁸ Ho òvén fia ko ho kúee hã sùmàni-fia yi. ³⁹ A nùpue mún máa díá òvén kíá ká a máa ju òvén fia. Lé bïo á 6a wee bío le ho òvén kíá lé hĩa sí.»

6

O Yeesu zéenia ho Sabaa bïo lè 6a nùpua (Matiye 12.1-8; Maaki 2.23-28)

¹ Mu wó ká a Yeesu wee káa hã mana 6úí yi ho *vũnló wizonle na 6a le Sabaa zon̄, ó o ñi-kenínia wee báará zoo khé ho òvnló lée pùká là. ² A 6a *Farizíewa 6úí m̄on mu á 6a wee bío làa ba: «Lée webio nòn mí wee wéráa bïo ká? Wa làndá hò mu.» ³ O o Yeesu bíá nòn 6a yi: «Bìo ó o *Daviide yánkaa wó ká arén lè mí nùpua á le hĩni dà á mi òv̄n yí kàráanna yí m̄on le? ⁴ Orén mítén zon le Dónbeenĩ zĩi á zoó lá le Dónbeenĩ hãmu búurú á là, ò o 6uan ho 6úí lée nòn bíá làa wó bò mín yi. Ká a n̄on lá yí ko ò o wé mu, lé bïo le *Dónbeenĩ yankarowà mí òv̄n lé bán wee wé là ho.» ⁵ O o t̄in pá bíníá bíá nòn 6a yi: «O *Nùpue Za lé yĩa á ho Sabaa bïo wi níi yi.»

(Matiye 12.9-14; Maaki 3.1-6)

⁶ Ho Sabaa mu 6úí zon̄ ó o Yeesu van ho kàránlò zĩi yi á vaá zoó wee kàrán 6a nùpua. Mu zon̄ à ñi 6úí wi bïn á nín-tiánĩ bàhó húrun. ⁷ A ho *làndá

bïo zéenílowa lè 6a Farizíewa bò mí yïo o Yeesu wán le mí ì loń ká a pá à wéé nùpue ho Sabaa zon, lé bñn 6a à ðñn wán á à yíráa wo ò kooní yi. ⁸ O o Yeesu zūna 6a yilera ò o pá bía nɔn o nñi na bàhó húrún yi: «Lii hñní vá 6ueé lée ðñn hen kà 6a nùpua yahó le 6a mi fo.» O o nñi líí hñnɔn á vá 6ueé lée ðñn. ⁹ O o Yeesu bía làa ba: «Le í tũa mia làa bïo 6úí: Lé mu yén ó o nùpue ko ò o wé ho Sabaa zon? Lée bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho kãní a nùpue lée, tàá lé ho 6úe o?» ¹⁰ O o Yeesu lora 6a 6úen6úen yi khíi fò ò o bía nɔn o nñi yi: «Hóoní ũ bàhó.» O o nñi hóonía ho á ho ðèenía wan. ¹¹ A ho làndá bïo zéenílowa lè 6a Farizíewa sía cã mu yi làa sòobéé, á 6a wee wãaní mín yi: «Lée webio á wa yáá à wé á à yíráa wo ò fi nñi yi coon?»

*O Yeesu hueekaa mí tonkarowà píru jún
(Matiye 10.1-4; Maaki 3.13-19)*

¹² Wizonle 6úí ó o Yeesu hñnɔn le mí yòó wé mí fióró le 6úee wán, ó o yòó fióra le Dónbeení yi bñn fúuu cãana. ¹³ Bïo ho tá tñn, ó o von mí nñi-kenínia kúaa mín wán, á hueekaa 6a píru jún 6a tñahú á có yèni làa tonkarowà. Hña kà lé 6a yènnáa:

¹⁴ O Simɔn na ó o có yèni làa Piere,
o Andere na lé o Simɔn mu 6àn za,
o Zaaki là a Zãn, o Filiipu là a Baatelemii,

¹⁵ o Matiye là a Toma, o Alifee za Zaaki,
o Simɔn na lé 6a Zelootewa* kuure nùpua nñi-
kéní,

¹⁶ o Zaaki za Zudaa,
là a Zudaa Isikariote na khíi dé o Yeesu o zúkúsa
nñi yi.

* **6:15** Mi loń Matiye vñahú 10.4

*O Yeesu kàrànnà ɓa nùpua á wɛ́era ɓa ɓúí
(Matiye 4.23-25; Maaki 3.7-11)*

¹⁷ Bũn mɔ́n, ó o Yeesu ɓíníá bò lè mí nĩ-keníníá lion ho tá pɛ̀erú yi hen na ó o mɔ́n-bèwa cɛ̀rɛ̀ɛ̀ dɛ̀n yi. Ɓa minka zãamãa mún wi ɓín. Ɓa ló ɓa *zúifùwa k̄shũ kùarãa ɓúenɓúen yi, ho Zeruzalɛ̀mu lóhó, lè ho Tiire lè ho Sid̄n lórá na wi mu yámú jummu jii ló-zàwa yi. ¹⁸ Ɓa ɓúenɓúen wà ɓuee jí a Yeesu c̄s̄n á mún ñ cànka ò o wɛ́é ɓa v̄éena. Ɓíá ɓa c̄nãwa wee beé lò wee yí mítén. ¹⁹ Ɓa nùpua ɓúenɓúen wee cànka à ɓa yí o túii yi, lé ɓiõ le Dónbeenĩ pánká na wi o yi á wee lé lée wɛ́é ɓa nùpua ɓúenɓúen.

(Matiye 5.1-12)

²⁰ Ó o Yeesu wãa yòó lora mí nĩ-keníníá yi ò o ɓía: «Minén na lé ɓa nĩ-khenia, mi júná s̄í,

lé ɓiõ le Dónbeenĩ ɓéeni á mi níní wi yi!

²¹ Minén na le h̄ini wee ɓúe ho zuia, mi júná s̄í,
lé ɓiõ á ɓiõ mi wee ca á mi ì yí á mu jii ì sí!

Minén na wee wá ho zuia, mi júná s̄í
lé ɓiõ mi khii d̄i hã konsíní!

²² «Ká ɓa nùpua khii jina mia, á pã mia, á wee là mia, á wee yáa mi yèni o *Nùpue Za ɓiõ yi, se mi júná s̄í. ²³ Mi zãmaka à wé coronka lé ɓiõ le Dónbeenĩ ɓúíá beenĩ pan mia ho wáayi mu ɓiõ yi. Mu bon, lé kà sii á ɓarén ɓàn ɓúaawa mún yánkaa beérarãa le *Dónbeenĩ jii-cúa fɛ̀erowà lò.

²⁴ Ɛ̀ɛ̀ ká minén nãfòró ɓànsowà á ho yéréké khii sá yi,

lé ɓiõ á mu ɓiõ ɓúenɓúen mí yú vó,

á ɓiõ maa ɓíní maa bè mu wán maa na mia.

²⁵ Minén na wee dí bùubaa ho zuia á ho yéréké khii sá yi,

lé bǎo á bǎo cèrèè híni khíi tề mia.
Minén na wee dĩ hã konsíní ho zuia á ho yéréké
khíi sá yi,

lé bǎo mí bǎo khíi wé ho yahó sèró lè le wéé.

26 Minén na 6a nùpua wee wíoka yèni á ho yéréké
khíi sá yi,

lé bǎo á lé kà síi á bǎn 6ùaaawa mún yánkaa wó
làa bǎa fù le mí lé le Dónbeenì ɲi-cúa fεεrowà
ká mu ɲǎn yí bon.

*Wa ko wa wé wé mu bè-tentewà làa bia yi wa wen
(Matiye 5.38-48)*

27 «Àwa, minén na wǎa dĩn wee ɲíí cǎn 6úen6úen
lé minén á í wee bío bǎo kà a na yi:

Mi waí mi zúkúsa.

Bǎa ɲina mia à mi wé mu bè-tentewà na yi.

28 Bǎa wee dánkání mia
à mi wé dú6ua yi.

Bǎa wee yáa mi yèni
à mi wé fio na yi.

29 Hàrí ká a 6úí dǒ ũ sáhó yi,
à ũ yèrémá hǎa so dá a yi.

Ká a 6úí fó ũ kán6un,
à ũ mún díá le o fé ũ báká.

30 Yǎa fíora bǎo ũ cǎn,
ũ na mu wo yi.

Yǎa lá ũ bǎo,
à ũ díá le o 6ua.

31 Bǎo mi wi à 6a ɲí-vio wé na mia,
à mi wé mu bǎn síi à na 6a yi.

32 Ká bǎa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee
leéka le mi so pá à bǎnì ì yí bǎo mu mǎn le? Hàrí 6a
bè-kora wérowà mún wa bǎa wa 6a. 33 Ká bǎa wee
wé mu bè-tentewà na mia lé bán mí dòn mi wee

wé mu ɓàn sii na yi, á mi wee leéka le mi so pá à ɓíní ì yí ɓiò mu món le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wee wé ɓún. ³⁴ Ká ɓia khii dàní mu á à wí mia, lé ɓán mí dòn á mi wee ke lè mí ɓiò, á mi wee leéka le mi so pá à ɓíní ì yí ɓiò mu món le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wee ke mín ɓiowa làa mín làa ɓún sii à paráa mu khii wíló. ³⁵ Εε ká minén yí wé ɓún. Mi wań mi zúkúsa, mi wé wé mu bè-tente na ɓa yi. Ká nùpue kon ũ ɓiò, ũ yí dé ũ sii mu khii ɓíní wíló yi. Lé ɓún ñ na ká mi ì wé le Dónbeenĩ na wi mu ɓiò ɓúenɓúen ɓúhũ wán zàwa, lé ɓiò á ɓa bè-yízũñlowà lè ɓa ñĩ-sũmáa á le wee wé mu bè-tentewà na yi. ³⁶ Mi zũñ le hii wéró làa ɓiò á mĩn Maá Dónbeenĩ zũnáa le hii wéró ɓiò sii.

Mi wé yí cití nùpue
(*Matiye 7.1-5*)

³⁷ «Mi wé yí cití nùpue, á le Dónbeenĩ mún máa cití mia. Mi yí siiní nùpue ɓúhũ, á le Dónbeenĩ mún máa siiní mí ɓúná. Mi wé sén día na mín yi, á le Dónbeenĩ mún wé è sén ñ día á à na mia. ³⁸ Mi wé hã mu ɓiò, á le Dónbeenĩ mún wé è hã mia. Mu ɓiò na le Dónbeenĩ á à hã làa mia á à wé ɓiò na à kúee mí dèε yi á à dídíi fúaa ká mu sú cáa púuu. Lé ɓiò le wíló dèε na mi wee m̀nzná lè mu ɓiò, lé dén ɓàn sii á le Dónbeenĩ á à m̀nzná lè mí ɓiò á à na mia.»

³⁹ O ɓíní wà le wàhiire na kà: «Muii so dà a t̀e mí ninza muii ɓúini wán le? Bùeé. Lé ɓiò ká ɓa vaá d̄ñ ho k̄hũ á ɓa mí nùwã ɓun á à páaní ì zo ho. ⁴⁰ Ñĩ-kenínii na po yia wee kení a wón mía. Nùpue léé nùpue na kenía d̄ñ ó o dà à wé làa yia kenía wo ɓiò sii. ⁴¹ Léé webio n̄n á le zóore na wi ũ ỳere yi á fo yí zũ ɓiò, à le zàn-dèε na wi mi ninza ỳere yi á fo màhã m̄n wee zéení? ⁴² Fo dà a wé kaka à

bío le mi ninza díá le ù lén le zàn-dèε na wi o yèrè yi, ká le zóore na wi ùnén yèrè yi á fo yí zū bǐo le? Yí mən ūten na le! Le zóore na wi á ù yèrè yi lé dǐo á ù ko à ù lén vé, á ù yǐo màhǎ à mi wéréwéré á à dàń ñ lénnáa le zàn-dèε na wi mi ninza yèrè yi.

Le vǐndèε lè mí bia wàhiire
(Matiye 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Vǐndèε na se máa wé ha bia na yí se, á le vǐndèε na yí se mún máa wé ha bia na se. ⁴⁴ Mu bon, le vǐndèε bia lé hǎn ɓa wee wé bè yi à zūrínáa le síí. Lunkúnsòró máa wé fáa ɓódíohó wán. A ɓia mún máa wé khé kíkahó wán. ⁴⁵ O nùpue na se wón wee wé bío hǎ bín-tentewà lè bǐo á bío wi o síi yi se. Ká yǐa yí se wón wee wé bío hǎ bín-kora, lé bǐo á bío wi o síi yi yí se. O nùpue bǐo na wi o síi yi, lé bǔn wee wé lé là a ɓii.

Hǎ zǐnǐ bǐo ɓun wàhiire
(Matiye 7.24-27)

⁴⁶ «Mí wee ve mi le «Núhǔso! Núhǔso!» à mi màhǎ yí máa wé bío á ì wee bío na mia á mu ɓúhǔ so wi le? ⁴⁷ Mí dǐn le ì zéení a nùpue na wee ɓuen ì cǎn, à ɓí ì bióní, à mún bè hǎ yi bǐo ó o bǐo ɓonnáa mín làa mia. ⁴⁸ O bǐo ɓonmín làa nùpue ɓúi na le mí ì so mí zǐi ó o náana ho tá á líi ɓó le huee yi a màhǎ bò yi fáraráa le ɓúhǔ. Hǎ vi-beera téré pǎahǔ á mu ɓun-beení ɓueé dèkíio le à le pá dǐn. Le yí tò lé bǐo le ɓúhǔ fára se. ⁴⁹ εε ká yǐa wee ɓí ì bióní ò o yí máa bè hǎ yi, wón ɓanso bǐo ɓonmín làa nùpue ɓúi na fára mí zǐi ɓúhǔ ho tá kǎamáa yi á son. Bǐo ho vi-beení tò á mu ɓun-beení ɓuara ɓueé ɓó le yi, à le dèeníá tò pùpè.»

7

*Ba dásíwá jùhúso ton-sá wééró bïo
(Matiye 8.5-13; Zán 4.46-54)*

¹ Bïo ó o Yeesu bía hǎn bióní so búenbúen á nǎn 6a zãamáa yi vó, ó o wà van ho *Kapεεnayuumu. ² Mu pãahú ká ho *Oroomu dásíwá jùhúso búí wi bín á ton-sá ñi-kéní na ó o 6èntín wa làa sòobéé á lò yí here díá mu húmú jii wán. ³ Bïo 6a dásíwá jùhúso mu já a Yeesu bïo, ó o tonkaa 6a *zúífúwa ñi-kía nùwã yen búí le 6a vaa fio wo le o 6uee wéé mí ton-sá. ⁴ A bán wà van o Yeesu cǎn á vaá wee 6ón6óní a ká 6a à bío làa wo: «O ñii mu na tonkaa wen 6èntín ko lè ù séení, ⁵ lé bío ó o wa wa ñipomu. Orén lé yia léra mí ñii yi á séeníá wen á sonnáa wa kàránló zii.» ⁶ O o Yeesu dèeníà bò làa ba á 6a wà. Bïo 6a vaá sùaràa o ñii mu zii à bǔn ò o tǎn tonkaa mín bǎnlowà le 6a lée bío na a yi: «Núhúso, yí sèé ütén ì bío yi. Ʋ búenló ì zii yi lée bío na á ì yí koráa. ⁷ Lé bǔn bío yi á ì yí heníanáa ì sǎi á yí 6uara ù cǎn ìten. Na le jii á ì ton-sá pa à wa. ⁸ Inén ì bεεre júnása wi á ì wee bè bióní yi. A ìnén mún wi 6a búí jùhú wán, á bán mún wee jí ì cǎn. I le yia va hen à wón va bín, ì le o búí buen ò o dèení buen. I le ì ton-sá wé bío na, ò o dèení wé mu mí lahó yi.» ⁹ Bïo ó o Yeesu já hǎn bióní so, ó o wó coon o ñii mu bío yi, ó o yèrémáa khíi bía lè 6a zãamáa na bò a yi: «Le ì bío na mia: O *Isirayεele ñipomu búenbúen yi á ì ñin yí fò mín làa nùpue na síidéró mǎi yú yia ká yi.» ¹⁰ A 6a dásíwá jùhúso 6àn bǎnlowà bínía khí6on á vaá yú ò o ton-sá mu wan.

O Yeesu vèeníà o Naηεε maháa za

11 Bún món ó o Yeesu wà wee va ho lóhó búí na 6a le Ναρηεε. Ó o ñi-kenínia lè 6a zãamá-kúii bò làa wo. 12 Bïo ó o vaá dñn ho lóhó ñii, ó o fò mín làa nùpua búí à 6a 6uan mí ñi-hío wà vaá nùu. Yïa húrun léee mahãa búí te mí za kéní. Ho lóhó nùpua cèrèe ló á bò là a háa mu. 13 Bïo ó o Νύηύσο møn o háa mu ó o màkárí 6uan wo yi. Ó o bía làa wo: «Háa mu, yí yáa ũ yilera.» 14 Ó o wà vaá 6ó 6a yi á lá mí ñii bò le khãare wán á bïa 6uan o ñi-hío ðñn. Ó o Yeesu bía: «Yàrónza, lii híní, lé mí bía mu.» 15 Ó o ðèenía líi hínøn yòó kará wee bío. Ó o Yeesu hónía wo yòó dó 6àn nu ñii yi. 16 A bïa wi bñn búenbúen zãna á 6a wee khòoní le Dónbeení kà síi: «Yïa kà màhá lé le *Dónbeení ñi-cúa fεero binbirí á wa yú. Le Dónbeení ló 6uara á wà 6ueé fení mí ñipomu.» 17 Ó o Yeesu bïo na ó o wó kà ðèenía ñá 6a *zúífùwa kōhū búenbúen yi á dà khíi zon hïa làa ba 6ó mín yi mún.

O Yeesu zéenia mí buenló ñuhū ñøn o Zãn Batiisi yi
(Matiye 11.2-6)

18 Ó o Zãn Batiisi ñi-kenínia vaá bía bïo wó búenbúen á ñøn wo yi. Bún món ó o von 6a nùwã ñun búí 6a tñahú 19 á tonkaa le 6a vaa tùa o Yeesu yi: «Ũén lé yïa á wa ñá bïo le fo ko ũ buen léee, tàá wa pá ko à wa lòoní ñi-veere?» 20 A bán wà vaá yú a Yeesu á bía ñøn wo yi: «Ó o Zãn Batiisi tonkaa wεn ũ cón le wa 6uee tùa foñ le lé fo lé yïa ko ũ buen léee, tàá wà pa ñi-veere?» 21 A mu wãa wó se à 6a 6ueé dñn ò o lan wee wεé 6a nùpua cèrèe na mu vãmú lè mí síiwà tò. Ó o mún wee ña 6a cínáwa lén bïa 6a wi yi, á mún wee hén 6a muiiwà yïo à há mi

wéréwéré. ²² Bũn wéro món, ó o màhá yèrèmaa wee bío là a Zãn tonkarowà: «Mi lén vaa zéeni bío mí mən làa bío mí jí à na a Zãn yi: Lé 6a muiiwà yío wee mi, á 6a mùamúawà hínən wee varáka, 6a bùeréwà wan, 6a bekewà jikōnna wee jí mu bío, 6a nĩ-hía wee vèe, á le bín-tente wee bue na 6a nĩ-khenia yi.* ²³ Yia yí pá í bío ká a tà mu yi se wón 6ànso jùhú sí.»

*O Yeesu wee bío o Zãn Batiisi bío
(Matiye 11.7-11)*

²⁴ Bío ó o Zãn tonkarowà bínía wà, ó o Yeesu wãa wee bío o Zãn mu bío lè 6a zãmáa kà síi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lé ho konkohó na ho pinpiró wee hée vɪnvã lée? Bùéé. ²⁵ A lée webio mi vaá lora? Lée nùpue búí na sĩa hènbnòn le? Hs̄n s̄i-senĩ 6ànso wà so lé 6a pãmá-beera zíní á 6a wi yi. ²⁶ A lé o yén mi van bío yi? Lé le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fεero lée? Ká mu lé wón se mi tũíá sí. O yáá pá po wón, le í bío mu na mia. ²⁷ Orén lé yĩa le Dónbeenĩ fèra bía bío mí vōnna yi: «Í tonka í tonkaro o ò dí ũ yahó á 6ueé wíoka ũ wōhú.»† ²⁸ Le í bío mu na mia: Ba nùpua na ho ðimíjá yi búenbúen á yĩa jùhú wi po a Zãn wón mía. Εε ká le *Dónbeenĩ béeñi zàwa món-dí màhá pá po a.

(Matiye 11.16-19)

²⁹ «Ba nùpua búenbúen, hàrí ho *lànpo féwá á hĩa wee 6uee jí a Zãn cón. A 6a tà zũrna le le Dónbeenĩ bío bon á 6a wee 6uen o cón ò o bátizé 6a. ³⁰ Ká 6a *Farizíεwa lè ho *làndá bío zéeni lowa bán yí tà bío le Dónbeenĩ le mí ì wé è na 6a yi, á 6a

* **7:22** Mi loń Ezayii vūahú 35.5; 61.1 † **7:27** Mi loń Malasii vūahú 3.1

ɓèn mún pǎ à Zǎn *bátéè mù bǐo.» ³¹ O o Yeesu bǐnía bía: «Ho zuia nùpua na kà á ì dà à tèè lè ɓa yén? Lé ɓa yén á ɓa bǐo ɓonnáa mín? ³² Ba ka lè ɓa háyúwá na léé kará ɓa nùpua fèmínló lahó yi, á wee háaní na mí ninzàwa na zoó le ɓonfónii yi kà:

Wa ɓúa hǎ sǎa san,
à mi le mi máa léé yo.

Wa bó le yèni,
á mi le mi máa wá.

³³ Bǐo ó o Zǎn Batiisi ɓuara á yí máa dí dǐn-poni, á mún yí máa ɓu *dǐvén, á mi le o cǐná wi o yi. ³⁴ A bǐo ó o *Nùpue Za ɓèn ɓuara wee dí, á mún wee ɓu ho dǐvén á mi mún yí tà bǐn, à mi wee bǐo bǐo kà: «Mi loń! O nii na kà yí máa wé bǐo ɓúí ká mu yínóń dǐnló díró làa ɓa-ɓunló. O lé ɓa *làn pó féwá lè ɓa bè-kora wérowà ɓàn ɓónlo.» ³⁵ Eε ká bía ɓúenɓúen na mu bè-zǔrminǐ wi yi bǐo bon, ɓán wé è wé mu bè-zǔrminǐ mu ɓàn wára.»

*O bá-fé na bè-kora séra día bǐo
(Matiye 26.1-13; Zǎn 12.1-8)*

³⁶ Wizonle ɓúí ó o Farizǐε ɓúí von o Yeesu le o ɓuee dí mí zǐi. O o Yeesu van á ɓa vaá khónkaa dǔmaka‡ wee dí. ³⁷ Hón pǎahǔ so yi ò o hǎa ɓúí na á ho lóhó nùpua ɓúenɓúen zǔ bá-fénló bǐo á ná bǐo ó o Yeesu wi o nii mu zǐi, ó o ɓuan mí dǛε ɓúí na yàwá here na sú lè ho ɓiló na sǎmu sǐ á ɓuararǎa bǐn. ³⁸ Bǐo ó o ɓueé zon, ó o ɓánbǎa khíi hùerá a Yeesu món ò o wee wá, ó o yèn-caa wee lii o Yeesu mu zení wán. O o ɓún-vǎní lé dǐo ó o wee bǐnǐ sùuka làa hǎ, bǐn món ó o wee bǐnǐ yèε hǎ ká a kúee ho ɓiló mu hǎ wán.

‡ **7:36** O Yeesu pǎahǔ ká ɓa zúifùwa le mí ì dí, à ɓa khón daráka kǐnǐ ho dǐnló yi dǐráa.

³⁹ A bïo ó o Farizîe na ó o wi zîi á m̄n mu, ó o wee bïo mi yi: «Yia kà cén lá léé Dónbeenî ji-cúa fεero kénkén, ó o lá a zûn o hãa mu na wee lanláka a zení léení, là a bè-wénia.» ⁴⁰ O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Sim̄n, î ì bïo bïo búí á à na foñ.» O o Sim̄n le: «Núhũso, bïo.»

⁴¹ O o bía làa wo: «Nùpua nùwã òun hãa kon nãfòró b̄anso búí wárí. O ñ-kéní léé wén-hãani khiá-hònú, ò o ñ-kéní na so léé wén-hãani búará-òun làa píru. ⁴² Bïo á yia ba kon le cón zũ à ba yí dà le máa wí, ó o bó ba mí nùwã òun kení. Awa! Ba nùwã òun mu t̄ahũ, á ù wee leéka le lé o yén ñ wañ o ñi mu á à poñ mí ninza.» ⁴³ O o Sim̄n bía: «Í wee leéka le lé yia ó o díá le kee na bùaa n̄n yi.» O o Yeesu le: «Û bïo bon, fo mà ho túiá.»

⁴⁴ O o yèrémáa khií sánsáa o hãa mu ò o wee bïo là a Sim̄n: «Fo yí m̄n le: î bueé zon hen coon à ù yí le ba bua mu òumu buee sεε le î zení, ò o hãa na kà wón wá siinía hã á b̄inía sùukaa lè mí òún-vānî. ⁴⁵ Bïo á î bueé d̄n ù zîi, á ù yí h̄n̄n yí w̄ira mi á yí yèera ní, ò orén lè mí buee zoró hen á î zení lé h̄n̄n ó o w̄ira lè ho yèeró. ⁴⁶ Fo mún yí kúaa òiló î òuhũ wán á yí dórãa ho cùkú m̄i, ò orén wón lé ho òiló na s̄mu s̄i ó o kúaa î zení wán. ⁴⁷ Lé b̄n̄n n̄n à î ì bïo mu á à na foñ: Bïo ó o hãa mu ba séra bè-kora cèrèε díá lé b̄n̄n n̄n ó o waminî wárá boorãa. Eε ká yia bè-kora na séra díá ka c̄inú, wón waminî wárá na o ò zéení à b̄n̄n ñ k̄n̄ c̄inú.»

⁴⁸ B̄n̄n m̄n̄n ó o Yeesu bía n̄n o hãa yi: «Û bè-kora séra díá.» ⁴⁹ A bïa làa wo páanía wee dí wee bïo mí

§ 7:46 Le nii yèeró, hã zení sεeró lè ho òiló kúeeró ho òuhũ wán, b̄n̄n búenbúen lé bïo á ba zúifùwa fù wee wé à dérãa ho cùkú mí ñi-hání yi.

yiwa: «O nùpue mu lée wée á wee hení mí sîi à bío le mu bè-kora séra díá?»⁵⁰ O o Yeesu bíá nòn o háa yi: «Fo wáa yú ho héerà, híni lén, ù síidéro mìi á fenía fo.»

8

Ba hãawa na fù wee bè là a Yeesu

¹ Bún món ó o Yeesu hínon tò hã ló-beera lè hã ló-zàwa yi á wee bue le *Dónbeení béení bín-tente. Bía bò làa wó lé o ní-kenínia píru jún,² lè ba háawa nùwá yen búí, bíá ó o jón ba cínáwa léra yi á mún wéera véena. Ba lé o Mari na ba wee ve làa Makadala* Mari, yía ó o jón ba cínáwa bùaa hèjún léra yi,³ là a Kuza na ó o *Heroode bàrá mí zii tonni jùhú wán bàn háa Zaana, là a Suzaana. Háawa cèrèe mún híá wi bín á séeníá barén á fù wee wé lén mí níi bío à séení là a Yeesu lè mí ní-kenínia.

O Yeesu wà o ñíró wàhiire á bñia zéenia kúarà (Matiye 13.1-9; Maaki 4.1-9)

⁴ Ba nùpua híá wee léka hã lórá yi buen o Yeesu cón. Bío ba kínia wo yi boo, ó o wà le wàhiire na kà nòn ba yi:⁵ «Nii búí híá ló van mí mǎhú yi, á wà vaá dé mí bè-dà. Bío ó o vaá wee dé mu á mu búí lée lion ho wǎhú wán, á ba wǎ-bèwa yonkaa, à mu búí á ba jínzàwa bèn sèekaa vǎ.⁶ Mu búí lion hã huua yi hen na le tñí yí boo yi, á mu ló ká mu dèeníá bñia hon, lé bío á ho hínló mía bín.⁷ Mu búí bún lion hen na hã kíkara bia héra yi, á mu ló á yòò zon mín yi làa hã, á hǎn pà mu.⁸ Mu búí bún lion ho tá na se yi, á mu ló á yòò dǎn á han mí bia, á hã lè mí

* **8:2** Makadala: Lé ho lóhó búí na wi ho Kalilee vù-beení jii lè le wii téníi.

dà-kéní kéní á yú hã bia khímàni khímàni.» Bũn món ó o pá bĩnía bía bĩo kà nòn 6a yi: «Yìa wee jí bĩo, à wón jí bĩo bía sese.»

(Matiye 13.10-13; Maaki 4.10-12)

⁹ O o Yeesu ñi-keninia tũara a yi: «Le wãhiire mu kũará lé mu yén?» ¹⁰ O o bía nòn 6a yi: «Le Dónbeenĩ bėenĩ bĩo na ó o nũpue yí zũ kũará á le wee zėenĩ à ceé na minén mi dòn yi. Ká 6a nũpua na ká wee jí mu lòn wãhio kãamãa, lé bũn nòn á 6a lé 6a nũpua na yĩo wi ká hã yí mãa mi, á mún wee jí mu bĩo ká 6a yí mãa zũn mu kũará.†

(Matiye 13.18-23; Maaki 4.13-20)

¹¹ «Le wãhiire mu kũará lé bĩo ká: Mu bė-dà lé le Dónbeenĩ bĩonĩ. ¹² Bĩo lion ho wãhũ wán lé 6a nũpua na ká 6a jí le Dónbeenĩ bĩonĩ à 6a mãa yí tà le yi, ká a *Satãni dėenĩ bánbá 6uee lén le 6a yiwa yi, à mún ti 6a kãniló wãhũ. ¹³ Bĩo lion hã huua na le tĩnĩ yí boo yi lé 6a nũpua na ká 6a jí le Dónbeenĩ bĩonĩ à 6a tà le yi, à zãmaka le bĩo yi, ká ho kũará lénló yú 6a pãahũ na yi, à 6a dėenĩ lé lè mí món, lé bĩo á le bĩonĩ mu yí wĩira 6a sese. ¹⁴ Bĩo lion hã kíkara yi lé bia wee jí le Dónbeenĩ bĩonĩ ká 6a jũn-sėró, lè ho ðimíjã nãfòró, lè ho bãn símu á wee hè le à le mãa ðàn ha hã bia na ðãn. ¹⁵ Bĩo 6èn lion ho tá na se yi lé bia wee jí le Dónbeenĩ bĩonĩ à 6ua le lè le sũ na se, ðĩo pũaara ðĩa. Ba yí mãa bĩnĩ lé lè mí món. Bũn lé bĩo nòn á 6a wee harãa hã bia na se.

Le fĩntãni wãhiire

(Maaki 4.21-25)

¹⁶ «Nũpue na à dé le fĩntãni mí zĩi á à bĩnĩ ì lá le dėe 6úi á à pe yi, tàa ká a dó le vó o ò lá le zoó bàrà

† 8:10 Mi loĩ Ezayii vũahũ 6.9.

mí kàtá tá wón míá. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bía wee zo le zii wé mi. ¹⁷ Mu bè-sànkanií na mu khoomu khíi máa lé wán bún míá. Hàrí bío kúará yí zūn búenbúen bío khíi bío yi le wizon-kéní. ¹⁸ Á mi cén wé jí bío wee bío na mia sese, lé bío á yia bío wi á 6a à bíní ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Ká yia dèe búí míá, á hàrí mu bè-za bío na ó o wee leéka le mu wi mí cón á 6a pa à fé.»

*O Yeesu bân nu lè bân zàwa bío
(Matiye 12.46-50; Maaki 3.31-35)*

¹⁹ O Yeesu bân nu lè bân zàwa 6uara a cón à 6a màhá yí dà máa zoó búe o yi, lé bío 6a nùpua boo dà. ²⁰ O o búí bía mu nòn wo yi: «Mìn nu lè mìn zàwa wi 6a mi ũ wán, 6a lée đin ho khũuhũ pan fo.» ²¹ O o Yeesu bía nòn bía wi bín búenbúen yi: «Bìa wee jí le Dónbeení bíoní à bè le yi, bán lé wán nu lè wán zàwa.»

*O Yeesu đĩnia ho pinpiró
(Matiye 8.23-27; Maaki 4.35-41)*

²² Wizonle búí, ó o Yeesu zon ho woohũ lè mí nĩ-kenínia, ò o bía nòn 6a yi: «Mi wa khí lè ho vũ-beení món.» Á 6a dèenía zoó wà mu ñumu yi bún wán. ²³ Bío 6a vá zon yú, á ho pinpi-beení hĩnòn wee và lè mí pánká ho vũ-beení wán, á mu ñumu wee yànbón zo ho woohũ, lòn bío à ho yóó wee sí lè mu ñumu. Bún búenbúen wee wé ká a Yeesu wón mu dāmu 6ó. ²⁴ O o nĩ-kenínia vaá wee sɪnɪ a ká 6a à bío bío ká: «Núhũso! Núhũso! Wa à hí.» Bío ó o sɪna, ó o líí hĩnòn á nāmakaa ho pinpiró lè mu ñumu na wee yànbónka yi á mu búenbúen đin wó tétété. ²⁵ O o Yeesu bía làa ba: «Mí sɪa déró mĩ waa wi wen?» Á 6a búenbúen zónkaa đin concáan, á wee bío mìn yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén síi ká?

Hàrì ho pinpiró lè mu jumu ó o bíaráa, á mu pá bò a bíoní yi.»

*O Yeesu wééra a nǐ na ɓa cɛ́nɛ́wa wi yi
(Matiye 8.28-34; Maaki 5.1-20)*

²⁶ A ɓa khíi dǎn ho Zerasaa kǎhǔ, hǎa sánsáa mín lè ho Kalilee kǎhǔ. ²⁷ Bǐo ó o Yeesu ló ho woohǔ yi líí le mí ì dǎn, à bǔn ho lóhó na ɓa wi yi nùpue búí na ɓa cɛ́nɛ́wa wi yi á wee sí a yahó. O wee vará mí bírí míana. O mún yí máa da zǐi yi, lé ɓa nǐ-hía nùuníi ó o wee da yi. ²⁸⁻²⁹ Pǎnna cèrèè ká ɓa cɛ́nɛ́wa mu hínɔn o wán, à ɓa sí sa ca a níní là a zení lè hǎ zúakùariwà ò o yí dàní yí va lùe. Ká a màhǎ wee khòo hǎ búenbúen kúia, à ɓa cɛ́nɛ́wa na wi o yi ja a dé hǎ mana yi. O o Yeesu nɔn le jii ɓa cɛ́nɛ́wa na wi o yi le ɓa lé. Lé bǔn nɔn ó o miiníi là a Yeesu mu, ó o líí búrá a tá ò o wee bío bío kà pǎnpǎn: «Dónbeení na wi mu bío búenbúen jǔhǔ wán Za Yeesu, lee webio á ũ lon làa mi? Sábéré, í wee yanka fo, yí yáa í bío.» ³⁰ Bǔn mǎn ó o Yeesu tùara a nǐ mu yi: «Ũ yèni ɓa le we?» O o bía: «Í yèni ɓa le Zámáa.» Lé bío ɓa cɛ́nɛ́wa na wi o yi á boo dà. ³¹ A bán lé bǎa wee yanka a Yeesu le o yí ja mí vaa kúee ɓa cɛ́nɛ́wa kǎhǔ na nàyiló jii mǎa yi. † ³² Mu wee wé à nòn bùe-booohǔ búí yòó wee dí le búee yi. A ɓa cɛ́nɛ́wa mu yankaa o Yeesu le o sábéré ò o na ho wǎhǔ mí yi, à mí vaa yòo zo bán yi. O o nɔn mu wǎhǔ ɓa yi. ³³ Lé bǔn wán ɓa cɛ́nɛ́wa mu ló a nǐ mu yi á vaá zon ɓa nòn bùeɛní yi. A ɓa búenbúen yòó lùwa le búee wán á kùenkaa líí zon ho vǔ-beení yi á húrún.

† **8:31** Ba zúifùwa cǎn á ho kǎhǔ na nàyiló jii mǎa mu lé ɓa cɛ́nɛ́wa kàsó lùe.

³⁴ Bïo á bïa lá wee pa 6a mɔn bïo wó kà, á 6a lùwa vaá bïa mu nɔn bïa wi mí manawà yi, á bïa mu nɔn bïa wi ho lóhó yi. ³⁵ A 6a nùpua ló le mí ɓueé loŋ bïo wó. Bïo 6a ɓueé dɔn o Yeesu, á 6a mɔn o nŋi mu na 6a cínáwa lá wi yi, ò o wó a nì-tente á zǎ mí sǎa kará a Yeesu tá. A 6a zǎna. ³⁶ A bïa mu wó yïo yi wee bïo bïo ó o nŋi mu wó wó wannáa làa ba. ³⁷ Ho Zerasaa kǎhú nŋpomu yi á yïa yí zǎna mu bïo mu wón mía, fúaa 6a wee yanka a Yeesu le o sáberé ò o lén día mí. O o Yeesu wà vaá zon ho woohú le mí ì bíní ì lén ñ va hen na ó o ló yi, ³⁸ ó o nŋi na yú mítén 6a cínáwa nŋi yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. O o Yeesu pǎ ò o bïa nɔn wo yi: ³⁹ «Lén va mŋn zŋi à vaa bïo bïo ɓúenɓúen na le Dónbeenŋ wó nɔn foŋ à na 6a nùpua yi.» O o nŋi mu bínía wà á vaá wee yényení bïo ɓúenɓúen na ó o Yeesu wó nɔn wo yi ho lóhó ɓúenɓúen yi.

*O Zayiruusi hŋnló là a hǎa ɓúii wééró bïo
(Matiye 9.18-26; Maaki 5.21-43)*

⁴⁰ Bïo ó o Yeesu bínía khíi dɔn hen na ó o ló yi ɓuararáa, ó o khíi yú 6a nùpua cèrèè à 6a wee zámaka a bíní ɓuenló bïo yi. Ba ɓúenɓúen lá wee lóoní a. ⁴¹ Hón pǎahú so yi à ɓún ò o nŋi ɓúii na lé 6a *zúifùwa kàránló zŋi ya-dí na yèni 6a le Zayiruusi ɓueé dɔn, á ɓueé líi ɓúrá a Yeesu tá ò o wee yanka a le o bè làa mí va mí zŋi, ⁴² lé bïo ó o hŋnló yà-kéní na ó o yú á wee hí. O lúlúio wǎa lá wee yí ho píru jún síi. Bïo ó o Yeesu bò làa wo wà a va a zŋi, á 6a minka nùpua ɓura bò a yi.

⁴³ Hǎa ɓúii wi 6a tǎahú á wee mi mí sèéró fèèè á dɔn hǎ lúlúio píru jún à ho máa fí. O níi bïo yáara le tŋni ɓànsowà cèrèè cón ká bán ɓúenɓúen màhǎ yí dàŋna a yí wééra. ⁴⁴ Bïo ó o vá zoó ɓó a Yeesu yi,

ó o zoó túaa o dà-zínii ñi-kání yi là a món. Ó o σερό δένία ðĩn bún wán. ⁴⁵ Ó o Yeesu ðĩn ò o tùara: «Lé o yén túaa mi?» A bĩa bó a yi búenbúen à yĩa le mí yí túaa wo yi, à yĩa le mí yí túaa wo yi. Ó o Piere lé yĩa bĩa làa wo: «Éee! Núhúso! Fo yí mən bio ba nùpua buraráa fon á wee ñàa mín le?» ⁴⁶ Ó o Yeesu le: «Ì mən mu, ká a búí màhá pá túaa mi. Lé bio á ï zũna mu le pánká búí ló mi.»

⁴⁷ Bio ó o háa mu mən ò o zũna a bio ó o wà buara ká a wee zàka á buée líí búrá a Yeesu tá, ò o zéenia bio nən ó o túaanáa wo yi, làa bio ó o wó wó wannáa mí lahó yi bĩa wi bún búenbúen yahó. ⁴⁸ Ó o Yeesu bía nən wo yi: «Wàn hĩnló, bio fo dó ũ sii mi, lé bún wéera fo. Wáa lén, vaa yí héera.»

⁴⁹ Bio ó o Yeesu wee bio ó o ñii yàá yí tò, à bún ò o tonkaro búí ló a Zayiruusi zii á nən o món buée ðĩn á buée wee bio làa wo: «Ũ hĩnló wáa húrun. Wáa yí séé o ñi-kàránlo.» ⁵⁰ Bio ó o Yeesu ñá mu, ó o bía nən o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ũ sii mi, á ũ hĩnló á à wa.» ⁵¹ Bio ba vaá ðĩn, ó o le bĩa ká ðĩn ho khũhũ, ò o Piere là a Zãn là a Zaaki là a hĩnzo-za bãn maá lè bãn nu lé bán ó o fó zonnáa le zii yi. ⁵² Ba nùpua búenbúen wee wá kùaará a hĩnzo-za mu bio yi. Ó o Yeesu bía: «Mí yí wá bio. O hĩnzo-za mu yí húrun, o lée yĩa na dũma.» ⁵³ A ba nùpua wee zùanka a yi lé bio ba zũ kénkén le o húrun. ⁵⁴ Ó o Yeesu lii fù a ní yi, ò o von wo pñpñ: «Ì hĩnló, lii hĩní.» ⁵⁵ Ó o vèera á ðéenia líí hĩnən. Ó o Yeesu bía le ba na mu bio wo yi le o dí. ⁵⁶ A bãn nùwá can ðĩn coon mu bio yi. Ká a Yeesu màhá henía mu nən ba yi le ba yí bío bio wó ká le nùpue jí.

9

*O Yeesu tonkaa mí nǐ-kenínia píru jun
(Matiye 10.5-9, 11-14; Maaki 6.7-13)*

¹ O Yeesu von mí nǐ-kenínia píru jun á nɔn ho dànló lè le jii ba yi, à ba wé kíkánáa ba cínáwa yi á mún weéráa mu vǎmú lè mí síwà. ² O tonkaa ba le ba vaa bue le *Dónbeenǐ béeñǐ bǐo à mún weé ba vǎnvárowà. ³ Bǐo kà lé bǐo ó o henía nɔn ba yi: «Mí yí bua hàrí dèe à láráa ho wǎhǔ. O búí yí bua bǔin-za, tàá puure, tàá bè-dínii. Mí yàá pá yí bua wárí. O búí yí bua báká búí à séení hǎa ó o zǎ. ⁴ Mí wé vaá làara nùpue na wán, à wón zǐi lé dǐo mí keení yi fúaa mí léró ho lóhó mu yi. ⁵ Mí wé vaá zon lóhó na yi, ká bǐa wǐ ho yi pǎ mi bǐo, ká mi wee lé ho yi, à mí púaa mí zení khǔnkǔnǐ kúia bǐn.* A bǔn ñ zéení làa bán le ba wó khon.» ⁶ A ba bèn wà dén jii so wán á vaá wee hée bue le Dónbeenǐ bín-tente, á mún wee weé ba vǎnvárowà hǎa lórá lè mí dà-kení kení yi.

*O Heroode hácirí yáara a Yeesu bǐo yi
(Matiye 14.1-2; Maaki 6.14-16)*

⁷ Bǔn bǐowa so na wee wé kà búenbúen ó o *Heroode na ba bàrá ho kǎhǔ jǔhǔ wán jǎ á mu lúnkaa o yilera, lé bǐo ba búí wee bío le lé o Zǎn Batiisi vèera. ⁸ Ba búí bèn le lé o *Elii bǐnía buara. Ba búí yàá bèn wee bío le mu lé le *Dónbeenǐ jǐcúa fεerowà na yáanía nǐ-kení lé yǎa vèera. ⁹ Ká a Heroode wón wee bío mí yi: «O Zǎn á ínén í beere nɔn le jii á ba kúio jǔhǔ. O o nǐi mu na bèn wee wé bǔn bè-beera so na à ĩ jǎ bǐo lée wée coon?» O o wǎa wee cà ò o mi a Yeesu wán konloon.

* 9:5 Mí loń Matiye vǔahǔ 10.14

*O Yeesu diinia 6a nupua na po muaaseé hònú
(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Zän 6.1-15)*

¹⁰ Bïo ó o Yeesu tonkarowà bïnía ßueé dòn á bïo 6a wó búenbúen á 6a lá fεera nòn wo yi. Bïn món ó o fó 6arén mí dòn á 6a khèra van lè ho lóhó búí na 6a le Betesayidaa cón. ¹¹ A bïo 6a zãamãa zūna mu, á 6a bò a món. O o Yeesu mən 6a ó o yèrèmãa sã 6a yahó, á wee bío le Dónbeenĩ béenĩ bïo na 6a yi. A bïa wee cà le lòn-hebúee ó o mún wεéra. ¹² Bïo ó o ñ-kenínia pírú ñun mən à le wii wee tè, á 6a vá ßueé 6ó a yi à 6a bía làa wo: «Bío na 6a zãamãa yi le 6a lén va hã ló-zàwa lè hã manawà na sùarãa hen à vaa làa, à mún yí mu bïo dí. Lé bïo á hen na wa wi yi á lóhó yí sùarãa yi, dεε woon mía hen.» ¹³ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Minén miten na mu bè-díni 6a yi.» A 6a bía nòn wo yi: «Búurú bi-zàwa bïo hònú làa cezàwa bùaa ñun mí dòn lé bïn wi wa cón hen, tàá fo le wa lén vaá yà ho dínló à ßuee na 6a ñ-kúii na kà yi le?» ¹⁴ Lé bïo á 6a báawa na wi bïn mí dòn mu zoñ á à yí ho muaaseé hònú sí. O o Yeesu bía nòn mí ñ-kenínia yi: «Mí sankã 6a nupua le 6a keñí lè mí kuio ho búará-ñun làa pírú pírú wán.» ¹⁵ A 6a hínòn sankaa 6a á 6a búenbúen karáka. ¹⁶ O o Yeesu wãa fó ho búurú bïo hònú lè 6a cezàwa bùaa ñun mu á buan ò o hoonía mí yahó yòó dá ho wáayi, ò o dó le Dónbeenĩ bárakà mu bïo yi. Bïn món ó o cèekaa mu nòn mí ñ-kenínia yi le 6a dá lè 6a zãamãa. ¹⁷ A 6a búenbúen dú sù, á bïo ká á 6a khiira á mu sú hã sàkíwã pírú ñun.

*O Piere le o Yeesu lé o Krista
(Matiye 16.13-21; Maaki 8.27-31)*

¹⁸ Wizonle búí, ó o Yeesu khèra vaá wee fio, ò o ñ-kenínia wi bïn, ó o tùara 6a yi: «Ba nupua wee

bío webio í dǎní yi?» ¹⁹ A 6a bía: «Ba 6úi le fo lé o Zǎn Batiisi, 6a 6úi le fo lé o Elii. Ba 6úi bán 6èn le fo lé le Dónbeení ni-cúa fεεrowà na yáania ni-kéní 6úi na vèera.» ²⁰ O o Yeesu bínía tùara 6a yi: «Ká minén cǎn á mi le í lée wée?» O o Piere bía: «Fo lé o *Krista na le Dónbeení tonkaa.» ²¹ O o bía bío kà henía nɔn 6a yi: «Mi yí vǐ vǐ bío mu le nùpue jí dé.» ²² O o pá bínía bía nɔn 6a yi: «O *Nùpue Za ko ò o lò be. Ba nǐ-kíá, lè le *Dónbeení yankarowà júnása, lè ho *làndá bío zéenilowa á à pǐ a. Ba à na a 6a à 6úe, ká há wizooní tǐn zòñ ó ò vèe.»

O Yeesu wee bè yi kaka

(Matiye 16.24-26; Maaki 8.34–9.1)

²³ Bún món ó o yèrèmaa wee bío làa bía wi bín 6úen6úen: «Yia wi ò o bè mií, à 6ànsò khí mí kùrú sǐi bío wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pǐ† lè há wizooní 6úen6úen, à bèráa mií. ²⁴ O nùpue na wi ò o kǎní mí mukǎní, wón á à vǐnǐ le. Ká yia màhá tà le mí ì vǐnǐ le ínén bío yi, wón á à kǎní le. ²⁵ O nùpue lá yú ho dímǐná bío 6úen6úen ò o khon le mukǎní binbirí yi, tàá o bío yáara 6úen6úen, se lé ho cǔnú yén á 6ànsò yú? ²⁶ Yia wee nǐyi ínén lè í bióní bío yi, ó o Nùpue Za 6èn mún khíi nǐyi 6ànsò bío yi ká a khíi bínía 6uara lè mí cùkú beení, là a Maá Dónbeení lè mí wáayi tonkarowà cùkú beení yi. ²⁷ Le í mǐ ho tǔiá na mia: Bía wi hen tǐahǔ, á 6a 6úi wi yi á máa hí ká 6a yí mɔn le *Dónbeení béení.»

O Yeesu miníkaa le 6úee wán

(Matiye 17.1-8; Maaki 9.2-8)

²⁸ Bío á bún 6úen6úen bía khíina, wizooní bío hètǐn bún món ó o fó a Piere là a Zǎn, là a Zaaki

† 9:23 Mi loń Matiye vǔahǔ 10.38

á yòoraráa le búee wán á wà yòó fio. ²⁹ Páahũ na ó o wee fio yi, ó o yahó dīndīn miníkaa, á sī-zīnia mún yèrèmaa wee juiika kũiakũiá. ³⁰⁻³¹ Yio bueé tī à nùpua nùwā jūn búí dīn là a Yeesu ho wáayi cùkú beenĩ yi á wee tà hã láakáwá làa wo. *Ba lé o Mɔyĩize là a *Elii.† Hã láakáwá na ba wee tà lé o Yeesu bĩo na ó o ò va ho Zeruzalɛmu á vaá hí á à tírãa ho tonló na ó o buara bĩo yi jii. ³² Bũn búenbúen wee wé ká a Piere lè mí ninzàwa dũma kákáká. Bĩo ba sīna á ba mɔn o Yeesu cùkú beenĩ lè ba nùpua nùwā jūn na páania dīn làa wo. ³³ Páahũ na á ba nùpua mu le mí ì lén, ó o Piere wãa yí zū bĩo o ò bío, ó o bía nɔn o Yeesu yi: «Núhũso, mu wó se á wa wi hen. Wà à tá hã bũkú-zàwa bĩo tīn: Unén dà-kéní, o Mɔyĩize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ³⁴ Páahũ na ó o wee bío yi, á le dùndúure búí yòó ló lii pon ba yi. Bĩo ó o ñ-kenínia mɔn bũn, á ba zãna. ³⁵ A mu tãmu búí sã wee jí le dùndúure mu yi: «Yia kã lé ì za na á ì mɔn léra. Mí wé jí a cón.» ³⁶ Bũn tãmu so bío vaa véenii, á ba le mí ì loń ò o Yeesu dīn mí dòn. A lá bũn jii wán á barén ó o búí yí bía bĩo ba mɔn yí nɔn nùpue yi hũú.

*O Yeesu wéera a háyónza na ó o cīná wi yi
(Matiye 17.14-18; Maaki 9.14-27)*

³⁷ Mu bàn tá na lée tɔn ká ba ló le búee wán wee lii, á ba zãamãa lée sã a Yeesu yahó. ³⁸ Ba ñ-kúii mu tãhũ á ñii búí dīn dīn ò o wãamaa yi: «Nì-kàránlo! I wee yanka fo, loń ì za bĩo yahó yi; lé orén mí dòn lé yia á ì ton kãnaa yi. ³⁹ Cīná búí wi o

† **9:30-31** O Mɔyĩize bĩo wee zéení ho Lándá bĩo o Isirayɛle ñipomu cón. Ká a Elii bĩo bũn wee zéení le Dónbeenĩ bionĩ tãníló bĩo. O Yeesu lé yia bèn bueé tíra mu mí cúa-jun jii.

yi, á wee d̄in d̄in fé wo dé, ò o wé wāama ká a táará, à p̄insā-khùankhúa wé lé. Mu wee wé h̄íní o wán túntún. Hen ká mu h̄ín̄on o yi à mu bío le mí ì kh̄í ká a díá sùrèn lòn n̄i-hío. ⁴⁰ A ũ n̄i-kenínia á ĩ yáá fèra yú á yankaa le ɓa ɓa a lén wo yi, ká ɓa màh̄á yí dàńna mu.» ⁴¹ O o Yeesu bía: «Mi zuia n̄upua ɓènt̄in yí máa dé mi s̄ia le Dónbeen̄i yi bío bon, á mi mún yí máa ɓí hàrí d̄εε. Mi wee leéka le ĩ k̄εní làa mia á wé è k̄arán mia fúuu le?» B̄un m̄ón ó o mún bía là a n̄i: «Bua ũ za mu à ũ ɓuen le ĩ loń.» ⁴² B̄io ó o háyónza vá wà ɓueé s̄uàrá a yi, ó o c̄iná mu t̄in fó a dó ho tá yi ó o lii wee dá k̄èk̄èk̄è. O o Yeesu k̄ík̄áa o c̄iná mu yi le o lé, ò o w̄εéra a yàrónza n̄on ɓàn maá yi. ⁴³ A ɓia wi ɓin ɓúenɓúen can d̄in le Dónbeen̄i na dá mu bío ɓúenɓúen p̄anká na ɓa m̄on bío yi.

*O Yeesu wee bío mí húmú lè mí v̄èeró bío
(Matiye 17.22-23; Maaki 9.30-32)*

B̄io ɓa lè mí n̄i-kéní kéní d̄in wee loń mu bè-beera na ó o Yeesu wó ká, ó o yèrèmaa wee bío lè mí n̄i-kenínia: ⁴⁴ «Hã b̄ioní na á ĩ ì bío ò na mia á mi ɓí à ɓua mi yiwa: O *N̄upue Za á ɓa à dé ɓa n̄upua níi yi.» ⁴⁵ Le b̄ioní mu ó o n̄i-kenínia yí ɓá ɓúh̄ú sese, le kúará á tun ɓa yi, lé ɓ̄un n̄on á ɓa yí z̄ú le ɓàn ya-tente, á ɓa mún héz̄ana mu ɓiní t̄uàró làa wo.

*Lée wée po ɓia ká?
(Matiye 18.1-5; Maaki 9.33-37)*

⁴⁶ O Yeesu n̄i-kenínia wee w̄aaní mín yi á à z̄úrnáa yia po ɓa ɓúenɓúen. ⁴⁷ B̄io ó o Yeesu z̄una ɓa yilera, ó o vaá fó a háyónza ɓúí ɓueé bàrá mí n̄is̄ání ⁴⁸ ò o wee bío làa ba: «N̄upue lée n̄upue na ɓuan o háyónza na kà sese ĩn̄én bío yi, se lé ĩn̄én

á b̀anso mún buan sese. A ỳia buan mi se, se wón mún buan ỳia tonkaa Mi sese. Lé b̀io á ỳia b̀io j̀uhũ mía mi búenbúen t̀ahũ wón lé ỳia po minén na ká.»

Ỳia ỳi máa fi làa mia se wón sà mi j̀ii
(Maaki 9.38-40)

⁴⁹ O o Zãn lá le b̀ionĩ ò o b̀ía: «Núhũso, wa m̀on o n̄ii búii ò o wee ja ba c̀ináwa lè ũ ỳeni, á wa lá wi wa h̀e o, lé b̀io ó o mía wa kuure yi.» ⁵⁰ O o Yeesu b̀ía b̀io kà ǹon ba yi: «Mi ỳi h̀e o, lé b̀io á ỳia ỳi máa fi làa mia se wón làa mia lée dà-kéní.»

Ho Samarii lóhó búii ǹupua ỳi tà a Yeesu b̀io

⁵¹ B̀io ó o Yeesu léró ho d̀imíj̀á yi p̀aahũ wà bueé s̀uará, ó o h̄a mí s̄ii ò o le mí w̄aa à lén á à va ho Zeruzalεmu. ⁵² O o f̀era tonkaa ba ǹupua á ba dú a yahó. A ba wà vaá zon ho *Samarii lóhó búii yi le mí zoó wíoka le l̀ue á à ká làa wo. ⁵³ A ho lóhó mu ǹupua p̀á le o máa làa mí wán, lé b̀io ó o vεenĩ yahó s̄á ho Zeruzalεmu. ⁵⁴ B̀io ó o Zaaki là a Zãn m̀on mu kà, á ba b̀ía ǹon o Yeesu yi: «Núhũso, fo le wa b̀io le ho d̄ohũ lé ho wáayi à lii c̀í ba búe j̀uhũ le?» § ⁵⁵ O o Yeesu ỳerémáa k̄hii zá làa ba. * ⁵⁶ B̀un m̀on á ba wà van ló-veere.

Ỳia le mí ì b̀e o Yeesu b̀io
(Matiye 8.19-22)

⁵⁷ P̀aahũ na á ba wi ho w̄ohũ wán, ó o n̄ii búii vaá ló bueé wee b̀io là a Yeesu: «Ì ì b̀e fon̄ á à varáa h̄a

§ 9:54 Le Dónbeenĩ b̀ionĩ v̄onna búii yi á b̀io kà lé b̀io túara sà le b̀ionĩ mu j̀ii: «Làa b̀io ó o Elii h̄a wóráa mu b̀io s̄ii.» * 9:55 Le Dónbeenĩ b̀ionĩ v̄onna búii yi á b̀io kà lé b̀io túara sà le b̀ionĩ mu j̀ii: «Le hácírí na wee j̀aa mia dé b̀io kà yi á mí ỳi z̄ú s̄í. O Ǹupue Za buara ba ǹupua k̄aníló b̀io yi ká a ỳi buara ba búeró b̀io yi.»

lùà búenbúen na á ù wee va yi.» ⁵⁸ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ba cawanwà yú hã kãna wee zo, á ba jínzàwa mún yú hã lenna. Ká a *Nùpue Za wón màhá yí yú ho lahó na ó o dà à vūn yi.»

⁵⁹ Ó o Yeesu bínía bía làa búí: «Buee bè mií.» A wón bía làa wo: «Í ì bè foñ. Ká ù màhá díá le í vaa nùu wàn maá vé.» ⁶⁰ Ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Díá le ba nǐ-hía à nùu mí nǐ-hía, ká ùnén vaa bue le Dónbeení béeñí bío.»

⁶¹ Ó o búí pá bínía bía làa wo: «Núhúso, í ì bè foñ, ká ù màhá díá le í vaa dé wàn nùwã cáawése vé à í bíní búen.» ⁶² Ó o Yeesu bía làa wo: «Yia wee và le mí nàwa sùnóúahó ká a yèrémá khii loñ lè mí món, wón yí ko lè le *Dónbeení béeñí.»

10

O Yeesu tonkaa mí nǐ-keninia búí

¹ Bún món ó o Núhúso pá bínía hueekaa ba nùpua búará-tín làa píru làa nùwã jun* búí á tonkaa lè ba nùwã jun jun le ba dí mí yahó va hã ló-beera lè hã lùà búenbúen na ó orén mí beere ko ò o va dǎ. ² Ó o bía nɔn ba yi: «Ho dínló bon dín cèrèè, ká ho lárowà lé bǎa yí boo. Awa. A mi fio o màhú bǎnso yi le o wíoka na ba ton-sáwá le ba lá ho. ³ Mi lén! Ká mi jí bǐo ká: I wee tonka mia. Mi ka lòn piozàwa na wà vaá zo ba dakhínkhínwa tǎahú. ⁴ Mi yí bua wárí, mi yí bua puure, hàrí nakáa. Mi yí dǎn la ba nùpua tèníló yi ho wǎhú wán.

⁵ «Mí wé vaá zon zii léé zii, à mi fèn bío le ho héerà keñ le zii mu yi. ⁶ Ká nùpue na ko lè ho héerà wi le yi, á mí héerà á à dǎ bǎnso. Ká a bèn yí ko làa ho, á ho máa dǎ a. ⁷ Dén zii so lé dǐo à mi keení yi,

* **10:1** Le Dónbeení bióní vónna búí yi á ba tonkarowà mu léé búará-tín làa píru.

ká mi wé yí làa zii yi à bíní lé vaa làa le búí yi. Ba wé yú bío na nòn mia à mi dí bǔn. † bía bǔn lé bío ó o ton-sá ko lè mí jii dǐnló.

⁸ «Lóhó lée lóhó na mi wé vaá zon yi, ká 6a tà 6uan mia, ká 6a wé yú bío na bàrá mí tá, à mi dí bǔn. ⁹ A 6a vánvárowà na wi ho lóhó mu yi à mi wéé, à mi mún bío na ho nùpua yi le le *Dónbeenĩ béeĩ 6ueé 6ó 6a yi. ¹⁰ Ká lóhó na mi vaá zon yi ká ho nùpua yí tà mi bío, à mi zoo dǐn ho lóhó mu sǐi yi ká mi bío bío kà na 6a yi: ¹¹ ‹Mi lóhó khúnkhūnĩ na fà wa zení á wa à púaa á à kúee mi wán,† ká mi màhá pá zǔn mu le le Dónbeenĩ béeĩ 6ueé 6ó.›» ¹² Le † bío mu na mia: Le cítii fí nònzoñ, á hón lóhó so nùpua bío na khíi sá 6a yi á à poñ bío sá ho *Sodɔɔmu lóhósa yi.‡

(Matiye 11.20-24)

¹³ «Ūnén Korazēn lóhó lè ūnén Betesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bío á ho yéréké bè-beera na wó minén cǎn bàn síi lé bǔn lá wó ho Tiire lè ho Sidōn lórá§ yi, se hā lórá mu nùpua lá hīnɔn hàánĩ á khuiira hā pórókówá zǎ, á kúaa le sǎni mí wán, á zéeniánaa le mí wi à mí khíi mu bè-kora wéró yi. ¹⁴ Lé bǔn nɔn le cítii fí nònzoñ á ho Tiire lè ho Sidōn lórá lònbee na à yí hā á à wé làa yi minén lònbee yi. ¹⁵ Εε ká ūnén *Kapεεnayuumu, fo wee leéka le 6a khíi lá fo á à yòoráa ho wáyai le? Búee. Ho nĩ-hónbó-lóhó lé hĩa 6a khíi líi dé fo yi.» ¹⁶ O o wee bío

† **10:11** Mi loñ o Matiye 10.14 ‡ **10:12** Ho Sodɔɔmu lé hā ló-beera bío jún na le Dónbeenĩ yánkaa 6ó júhú o Abarahaamu pǎahú dà-kéní. Ho bío wee zéeni mu bè-kora mónló lè le Dónbeenĩ cítii bío. Mi loñ Bío júhú 6úeenii vǎahú (Genèse) 18.20-21; 19.24-25

§ **10:13** Mi loñ Matiye vǎahú 11.21

lè mí nǐ-kenínia: «Yìà wee jí mí cǎn, se b̀anso mún wee jí ǐ cǎn. A yìà pǎ mia se wón mún pǎ mi. A yìà pǎ mi, se lé yìà tonkaa mi ó o mún pǎ.»

Ba tonkarowà b̀iní buenĺo bio

¹⁷ B̀ia ó o tonkaa mí búarà-t̀in làa píru làa nùwá jùn* b̀inía buara à ba s̀ia wan làa s̀obéε, á ba b̀ia nɔn o Yeesu yi: «Núhũso, hàrí ba c̀ináwa ká wà von ũ yèni le ba wé bio na, à ba wé mu.» ¹⁸ O o Yeesu b̀ia nɔn ba yi: «ǐ lá wee wé mi a *Satāni, ba c̀ináwa j̀uhũso ká a yòó k̀era ho wáayi wee lii le ho viohó na j̀uina bio s̀ii. ¹⁹ Mi loń! ǐ nɔn ho p̀anká mia, h̀ia mi wé è varákaráa ba háwá, le ba naawà wán, à mún p̀upúuráa o zúkúso p̀anká búenb̀uen, ká d̀ε woon máa yí mia. ²⁰ Εε ká mi màhá yí zámaka bio mí yú ho p̀anká ba c̀ináwa wán bio yi, ká mi zámaka lé bio á mi yènnáa túara ho wáayi le Dónbeenǐ cǎn.»

(Matiye 11.25-27)

²¹ Hón p̀ahũ dà-kéní so yi á le Dónbeenǐ Hácíri weéra Yeesu s̀ii, ó o wee bio bio ká: «Éε! ǐ Maá, ũnén lé ho wáayi le ho tá Núhũso, ǐ wee dé ũ b́arákà. Lé bio mu bio na fo s̀a mu bè-z̀urminǐ b̀ansowà le le hácíri b̀ansowà yi á fo tà zéenia làa b̀ia bio j̀uhũ mia. ǐ Maá, mu bon. Bio mu wóráa ká lé bio s̀i foń. ²² ǐ Maá dó mu bio búenb̀uen ǐ níi yi. Nii woon yí zũ a Za, ká mu yínɔń o Maá. A nii woon mún yí zũ a Maá, ká mu yínɔń o Za, làa b̀ia ó o Za mu wi ò o zéeni làa wo.»

(Matiye 13.16-17)

²³ B̀un món ó o yèrèmaa wee bio le mí nǐ-kenínia mí j̀uhũ wán: «Minén na wee mi bio ká le mí yío,

* **10:17** Mi loń o Luki 10.1

mi júná ɓɛntɪn sɪ. ²⁴ Lé ɓio le *Dónbeenɪ ji-cúa fɛɛrowà lè ɓa bá-zàwa cɛ̀rɛ̀ɛ sɪa hɪa vá à ɓa mi ɓio mínén wee mi à ɓa yí mən mu. ʔa sɪa hɪa vá à jí ɓio mínén wee jí, à ɓa yí jí mu.»

O Samarii n̄i na wó le hii wahiire

²⁵ Ho *lándá ɓio zéenilo ɓúí wi ò o yí o Yeesu n̄i ɓua yi, ó o t̀àara a yi: «N̄i-kàránlo, ɪ ko à ɪ wé kaka à bè yi yíràa ho yírón mukān̄i na máa vé?»

²⁶ O o Yeesu bía nən wo yi: «Lé mu yén t̀àara wa lándá v̄uah̄ yi? Fo wee jí mu kaka?» ²⁷ O o n̄i bía nən wo yi: «Fo ko ũ wań ũ N̄uh̄so Dónbeenɪ lé ũ s̄i ɓúenɓúen, lè ũ mànáká ɓúenɓúen, lè ũ pánká ɓúenɓúen, lè ũ yilera ɓúenɓúen† à ũ mún wań mi ninza làa ɓio á fo waráa ũten ɓio s̄i.‡» ²⁸ O o Yeesu bía nən wo yi: «Fo bía se. Bánbá ũ wé ɓún, á fo ò yí le mukān̄i.»

²⁹ O o n̄i pá wi ò o cà ho t̄iá s̄ini, ó o ɓínía t̀àara a yi: «Lé o yén lé wa ninza?» ³⁰ O o Yeesu bía nən wo yi: «N̄i ɓúí h̄ia ló ho Zeruzalɛmu yi á wee va ho Zerikoo, á ɓa wã-tiwa vaá tun wo ho w̄sh̄ kuio yi á fó s̄ia, à ɓa han wo ɓóonía yi ó o yuunia día, à ɓa wà. ³¹ Mu wó fò mín à le *Dónbeenɪ yankaro ɓúí lá ho w̄sh̄ mu. ɓio ó o ɓueé mən o n̄i mu ò o día ó o hà yòó ló á kh̄i lá mí w̄sh̄ wà. ³² O o *Levii n̄uwã n̄i-kéní ɓúí mún lá ho w̄sh̄ mu á ɓueé mən o n̄i mu ò o día, á wón mún hà yòó ló á kh̄i wà. ³³ ɓún món ó o *Samarii n̄i ɓúí mún lá ho w̄sh̄ dà-kéní mu. ɓio ó o ɓueé mən o n̄i ó o màkárí ɓuan wo yi. ³⁴ O o vaá ɓó a yi, á kúaa ho d̄ivén lè ho j̄iló o dokuaa wán á bá, ò o lá a yòó bò mí yà-yòon̄i wán á vannáa ɓa n̄i-h̄an̄i làan̄i z̄li, á vaá wee loń wo yi

† **10:27** Mi loń Levii n̄uwã v̄uah̄ (Lévitique) 19.18 ‡ **10:27** Mi loń Lándá zéeniló v̄uah̄ (Deutéronome) 6.5

ká a váání a. ³⁵ Mu tá na lée t̄n yĩnbíi ó o léra le wén-hãani b̄io pun á n̄n le z̄ii b̄anso yi, ò o bía: «O n̄ii mu á ũ pa b̄io sese, ká í kh̄ii b̄inía wà b̄ueé kh̄ii hen, ká b̄io fo wó a b̄io yi á po le wárí na á ĩ n̄n foñ, á ĩ ì s̄áání mu.» ³⁶ O o Yeesu màhã b̄inía wee tùa wo yi: «Ba nùwã t̄in mu t̄iahũ ó o yén lé yia zéénia le o nùpue na ba wã-tiwa tun lé mí ninza?» ³⁷ A ho làndá b̄io zéenílo bía: «Lé yia wó le hii làa wo.» O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Wáa lén à wé vaa wé làa b̄in síi.»

O Yeesu làara a Maate là a Mari b̄an z̄ii

³⁸ B̄io ó o Yeesu lè mí n̄i-kenínia wi ho wõhũ wán wà, ó o vaá d̄on ho lóhó búii, ó o zoó làara a hãa búii na ba le Maate z̄ii. ³⁹ O hãa mu b̄an h̄inlò búii wi b̄in á yèni ba le Mari. B̄io ó o m̄n o Yeesu ó o wà b̄ueé kará a tá á wee jí a bióní. ⁴⁰ Hón p̄ahũ so yi, ò o Maate wón b̄en yahó bon mí z̄ii tonni sáró yi. B̄io ó o m̄n mín h̄inlò mu ò o kará, ó o wà b̄ueé wee bío là a Yeesu: «Núhũso, wán h̄inlò b̄io ó o kará yí máa séení mi á fo yí m̄n le? Bío le o h̄iní dé mí n̄ii mi.» ⁴¹ O o Yeesu bía n̄n wo yi; «Héȳii, Maate. Fo wee yáa ũ yilera ká ũ h̄éé t̄amá mu b̄io c̄èr̄è wéró yi, ⁴² ká b̄io dà-kéní lé b̄io b̄io here. O Mari léra b̄io se po mu búenb̄uen, b̄io á nùpue yí dà máa fé o c̄n máa yí.»

11

*O Yeesu wee zéení ho fioró wéró
(Matiye 6.9-13)*

¹ Wizonle búii ó o Yeesu vaá wee wé mí fioró le lùè búii. Á b̄io ó o flora wó, ó o n̄i-kenínia n̄i-kéní bía làa wo: «Núhũso, kení w̄en lè ho fioró làa b̄io ó o

Zǎn Batiisi keníanáa mí nǐ-kenínia.» ² O o Yeesu bía nɔn ɔa yi: «Hen ká mi wé wee fio, à mi bío kà: Wàn Maá, wé à ɔa nùpua zǔn le fo lé le Dónbeenǐ na ɔàn síi mia.

Dí ũ béeñǐ hǎ lùà búenbúen yi.

³ Hǎ wɛn lè mu bè-dínii na ko làa wɛn hǎ wizooní lè mí dà-kéní kéní yi.

⁴ Sén wa bè-kora díá, làa bío á warén mún wee tà sén díá à na bíá wó khon làa wɛn yi.

Pa wɛn bío wee khà wɛn dé mu bè-kohó wéró yi bío yi.»

⁵ O o pá bǐnía bía nɔn ɔa yi: «O búii ɔàn bǐnlo wǎa lá wi síi. Wizonle búii ó o hǐnɔn vaá yú a ho tá tíahǔ á bía nɔn yi: «Í bǐnlo, ke mi làa búurú bi-zàwa bío tǐn, ⁶ wàn bǐnlo nǐ-kéní búii ló le kúii yi á ɔueé ló í wán, à bè-dínii mía í cǔn máa na a yi.» ⁷ A yǐa zoó le zǐi yi ɔèn bíá bío kà: «Díá mi, yí bǔmaka mi. Ho woohǔ pon, á í zàwa làa mi dǔma wó. Í yí dà máa hǐní máa na búurú foñ. Bǐnlo na à wé bǔn mía.»

⁸ Le í mǐ ho túiá na mia: Hàrí ká a pǎ le mí máa hǐní máa na ho búurú mu wo yi ɔa bǐnmu bío yi, á bío ó o yí wi ò o yèni yáa, ó o pá hǐa hǐní á à na bío ó o wee cà búenbúen wo yi.

(Matiye 7.7-11)

⁹ «Íñén wee bío mu na mia: Mi wé fio le Dónbeenǐ cǔn, á le è hǎ mia. Mi wé cànká mu bío le Dónbeenǐ cǔn, á mi ì yí. Mi wé búanbúa ho woohǔ á le è hén ho mi ì zo. ¹⁰ Lé bío á yǐa wee fio á le è hǎ, yǐa wee cà bío le cǔn, ó o yí mu, yǐa wee búanbúa ho woohǔ á le è hén ho ó ò zo.

11 «Minén t̄lahú ó o búí za* flora a ceza o c̄n, ó o so o na háa wo yi le? 12 Tàá ká a flora le f̄uaale ó o so o na naa wo yi le? 13 Awa, á b̄io minén na yí seka á z̄u b̄io se naló mi zàwa yi, à s̄nkú m̄n Maá na wi ho wáayi á à wé kaka máa nanáa mí Hácírí b̄ia wee fio le o c̄n yi?»

*Béeni na n̄pua wee fi m̄n yi yi dà máa va yahó
(Matiye 12.22-30; Maaki 3.20-27)*

14 Wizonle búí ò o Yeesu wee ja a c̄ná á à lén o n̄i búí na ó o c̄ná mu wó ó o yí dà máa b̄io yi. B̄io ó o ló a yi vó, ó o n̄i j̄ii d̄enía fá á wee b̄io. A 6a z̄amáa wó coon mu b̄io yi. 15 Ká 6a n̄i-kéní kéníwà búí màhá pá wee b̄io: «Mu lé 6a c̄náwa j̄uh̄so *Belezebuule† lé ȳia n̄n ho p̄nká wo yi, ó o dà wee janáa 6a c̄náwa lén b̄ia 6a wi yi.» 16 Ba búí bán 6èn le m̄i kh̄uaa o j̄ii yi, á 6a b̄ia n̄n wo yi: «Wé ho yéréké b̄io búí na wee zéeni le ū dànló ló le Dónbeení c̄n le wa mi.» 17 Ká a Yeesu màhá z̄una 6a yilera, ó o b̄ia n̄n 6a yi: «K̄h̄ú lé k̄h̄ú na n̄pua wee fi m̄n yi, á à fi ì vé. A z̄i-j̄uh̄ú na n̄pua mún wee fi m̄n yi á j̄uh̄ú á à 6úe. 18 Ká a *Satāni h̄ia b̄inía wee fi lè m̄ten ó o béeni á à wé kaka à k̄enía? B̄io á mi màhá wee b̄io le mu lé o Belezebuule lé wón n̄n ho p̄nká m̄i á ï wee ja lè 6a c̄náwa. 19 Ká lé b̄n mu wóráa, á b̄ia làa mia lé le dà-kéní 6èn wee ja 6a c̄náwa mu lè ho p̄nká yén? Bán mí beere wee zéeni le mi b̄io yí bon. 20 Le ï m̄i ho t̄tiá na mia: Lé le Dónbeení p̄nká lé h̄ia á ï wee ja lè 6a c̄náwa. B̄n wee zéeni le le Dónbeení

* **11:11** Le Dónbeení b̄ioní v̄onna búí yi á b̄io ká lé b̄io túara s̄a le b̄ioní mu j̄ii: Ká a za flora ho búurú o c̄n ó ò na le huee wo yi le.

† **11:15** Mi loí Matiye v̄uah̄ú 10.25

mu béenĩ wáa bueé bó mia. ²¹ Ká a pànká bànso búí á hĩa sĩa wi ó o kará pannáa mí lùè yi, ó o níi bío á dèè búí máa wé. ²² Εε ká yĩa pànká wi po a vaá ló buara bueé dàrina a han, o ò fé o hĩa sĩa na ó o lá dó mí sii yi, á mún ñ khuii o níi bío á à sanká.

²³ «Yia yí tà í bío se wón lé í zúkúso, á yĩa mún yí máa séení mi ho kúeemínwánlò bío yi, se wón wee saawaní.

(Matiye 12.43-45)

²⁴ «Hen ká a cíná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ò o vaa hée vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó ò κενί á à vún yi ká a máa yí ho. Ká a wó san ò o bío mí yi: «Mu sũaaní à ĩ bíní va hen na á ĩ ló yi.» ²⁵ Ká á bínía van bín, ò o vaa yí ho lahó mu ká ho sàara á wíokaa sesese. ²⁶ Ká a mən mu, ò o bíní vaa fé ba cínáwa bùaa hènun na bèn nii po arén à ba páaní buee zoo κενί cìcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bío wíoka yáa poñ bío mu fù karáa.»

²⁷ Bío ó o Yeesu dín wee bío, à bñn ò o hĩa búí na wi ba zãamáa tíahũ bía nən wo yi pñnpñn: «O hĩa na ton fo á yèenía bènñn ñúhũ sí.» ²⁸ O o Yeesu bía nən wo yi: «Bia ñúná sí lé bĩa wee ñí le Dónbeenĩ bíonĩ à mún tà bè le yi.»

Ba le o Yeesu wé yéréké bío à mí mi

(Matiye 12.38-42)

²⁹ Pãahũ na ba zãamáa kínía o Yeesu yi wee ñaa mín, ó o wee bío làa ba: «Ho lòn bío nùpua yiwa yí se. Ba wi à ĩ wé yéréké bío búí à ba mi. Εε ká ba máa mi yéréké bío búí ká mu yínən le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεero Zonaasi bío. ³⁰ Bío ó o Zonaasi bío hĩa

zéeníanáa ho Niniivesa, † lé bǔn ɓàn síi ó o *Nùpue Za bǐo mún khíi zéenínáa ho lònɓio nùpua.

31 «O béε háa na háa wi ho Sabaa kōhǔ jǔhǔ wánŦ á háa ló le lùe na dǎní nàyi làa sòobéε á ɓueé jǎ a Salomǎn bè-zǔrǐmǐnǐ bióní. A bǐo wi minén tǎhǔ bǔn ɓèn po a Salomǎn. Lé bǔn nǎn á le Dónbeenǐ cítíi fǐ nònzoñ ó o béε háa mu á à hǐnǐ ì dǐn ho lònɓio nùpua yahó á à kooní ɓa yi.» 32 «Ho Niniivesa khú mu bè-kora wéró yi lé bǐo ɓa jǎ a Zonaasi bióní. A bǐo wi minén tǎhǔ bǔn ɓèn po a Zonaasi. Lé bǔn nǎn á le Dónbeenǐ cítíi fǐ nònzoñ á ho Niniivesa mu á à hǐnǐ ì dǐn ho lònɓio nùpua yahó á à kooní ɓa yi.

Le fɪntǎní wǎhiire

(Matiye 5.15; 6.22-23; Maaki 4.21)

33 «Nùpue máa dé fɪntǎní á máa sǎnka, ó o mún máa ɓún le yi làa láahó. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à ɓia wee zo le zǐi wé mi.

34 «Ũ yǐo lé ũ sǎnía fɪntǎní. Ká ũ yǐo se, á ũ sǎnía ɓúenɓúen á à keñ mu khoomu yi. Ká ũ yǐo yáara á ũ sǎnía á à keñ le tǐbírí yi. 35 Awa! A ũ cén pa ũten bǐo, à ũ khoomu à yí wé le tǐbírí. 36 Ká ũnén ũ bæere á wi mu khoomu yi á bǐo ɓúii yúii mía yi, á fo ò dǐn wé è mi làa bǐo ká fo dǐn le fɪntǎní khoomu yi à ũ mináa ɓio síi.»

O Yeesu wee kooní ho làndá jǔnása yi

(Matiye 23.4-36; Maaki 12.38-40)

37 Pǎahǔ na ó o Yeesu bía vó yi, ó o *Farizíε ɓúii ɓueé von wo lè ho dǐnló mí zǐi. O o Yeesu hǐnǎn á vaá zoó kará wee dí. 38 O Farizíε mu na von

† 11:30 Mi loñ Zonaasi vǎahǔ 2.11–3.9 § 11:31 Mi loñ Bá-záwa nín-yání vǎahǔ (1Rois) 10.1-13

wo á wó coon bïo ó o wee dí ò o yí sɛɛkaa míten làa bïo ɓa wee wé wéráa mu. ³⁹ O o Núhúso bía nɔn wo yi: «Minén Farizíɛwa, mi ka lè mu numu nuunii lè ho dínló díníi sía na máa mí dòn wee ce wéréwéré, ká mi yiwa h́n màhá sú lè ho k̀nló lè mu s̀ns̀mámu. ⁴⁰ Mi lé ɓa b̀nbúwá. Le Dónbeenĩ na wó bïo wee mi ho khúuhú á so mún yí wó bïo wi lè ho yi le? ⁴¹ Mu hámu wéro se, ká mi yiwa naló le Dónbeenĩ yi à mi yí ǹnsá yi, lé b̀n ǹ na ká mu bïo búenbúen á à ce wéréwéré. ⁴² Ká minén Farizíɛwa, ho yéréké khíi sá mia, lé bïo á hàrí há v̀n-zà-wíníwà na ɓa wee kúee le zéeni yi búenbúen á mi wee na ɓan cúa-pírú níi, à mu h́aarámu lè le Dónbeenĩ waminĩ á mi màhá wee p̀n día, à b̀n lé bïo mi ǹn lá ko à mi wé wé ká mi yiwa mún yí ǹnsá bïo ká wéro yi.

⁴³ «Ho d̀hú khíi cĩ minén Farizíɛwa, lé bïo mi wa ho yahón lùà kɛɛnìló ho k̀ránló zíní yi, á mún wa à ɓa nùpua wé t̀eni mia lè le k̀nbii ɓa z̀amáa f̀mínló lara yi. ⁴⁴ Ho yéréké khíi sá mia, lé bïo mi ka lòn búráa na yí máa mi sese na ɓa wee vará wán à ɓa yí zũ mu*.»

⁴⁵ A ho *làndá bïo zéeni lo nĩ-kéní bía làa wo: «Nì-k̀ránlo, fo wee bío ká, se lé warén fo mún wee là.» ⁴⁶ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Minén làndá bïo zéeni lowa á ho d̀hú mún khíi cĩ, lé bïo á mi wee nĩ ho sèrò na lí ɓa nùpua wán, à mi màhá yí máa dé mi níni ho sèrò bïo yi hàrí cínú. ⁴⁷ Ho yéréké khíi sá mia, lé bïo á ɓa nĩ-cúa f̀erowà na á m̀n maáwà

* **11:44** Há búráa bïo: Ho làndá bïo zéeni lowa cón ká yía d̀n o nĩ-hío à ɓa le wón tun. Lé b̀n á hàrí há búráa á nùpue yáa pá yí ko ò o vará wán tàà ò o dà, b̀n ká a pá d̀eniá tun. Lé b̀n nɔn á ɓa zúifùwa fù wee wé khúunínaa mí búráa à há wé mi sese.

6ó bán búráa lé hǎn á minén wee so. ⁴⁸ Bǔn wee zéení le bǐo á mǐn maáwà mu wó á mí tà á nǎn mi wee soráa 6a ɲi-cúa fεεrowà mu na 6a 6ó búráa.

⁴⁹ «Lé bǔn nǎn le Dónbeenǐ bè-zǔrminǐ bíaráa bǐo kà: † Ì tonka 6a ɲi-cúa fεεrowà lè 6a tonkarowà 6a cǎn, á 6a 6úi 6a à 6úe 6a tǎahǔ, ká 6a 6úi 6a à beé lò.» ⁵⁰ Ho ðímíǵá ɲúhǔ fáráló pǎahǔ, á 6a ɲi-cúa fεεrowà na 6a 6ó 6úen6úen á ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi 6a húmú món á à ɲǐ wán. ⁵¹ A lá a *Abεεle 6úeró pǎahǔ à 6uee dǎ a Zakari 6úeró yi, wón na 6a 6ó le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi mu hǎmu wéení lahó lè le *sòobá-lùe pǎahǔ.† Le ì mǐ ho tǔiá na mia: Dén cǎni so na kúará 6úen6úen lé ho lònbiò nùpua lé bán á le lònbee na wi mu món á à ɲǐ wán.

⁵² «Minén làndá bǐo zéenílowa: Ho yéréké khii sá mia, lé bǐo le Dónbeenǐ zǔrǐló binbirǐ wǎhǔ á mi tun. Minén mi bεεre á yí bò ho, á bǐa le mí ì bè ho á mi mún hò.» ⁵³ Bǐo ó o Yeesu ló le zǐi yi, à bǐo ho làndá bǐo zéenílowa mu lè 6a Farizǐεwa sǐa wee cǐ a yi làa sòobéε, á 6a lée wee tùaka a yi mu bǐowa lè mí sǐwà dǎní yi. ⁵⁴ Ba le mí ì ɲǐ a ɲii yi ká a hǐa bía khon à 6a yí o níi 6ua yi.

12

Mi pa miten bǐo (Matiye 10.26-27, 19-20)

† **11:51** O Abεεle là a Zakari húmú bǐo: Le Dónbeenǐ bíoni vǔahǔ làa bǐo 6a zúifùwa fù túara làa ho, ó o Abεεle lé yǐa lé o yahón nùpue na 6a 6ó, á ho vǔahǔ mu vaa véení ó o Zakari lé yǐa 6a 6ó dú ho món. Mi loǐ Bǐo ɲúhǔ Búεenǐ vǔahǔ (Genèse) 4.8; Wizoonǐ bè-wénia nín-yání vǔahǔ (1 Chroniques) 24.20-22

1 Mu wee wé ká 6a nùpua fò mín bín 6ùirí6ùirí6ùirí fúaa 6a wee yonka mín zení lé 6a booró. O o Yeesu wáa sánsáa mi nǐ-keninia á wee bíoráa: «Héyí! Mi pa miten 6a *Farizíewa bío yi. Ba bío 6onmín lè le ja-fíni. Bío 6a wee kàrán lè 6a nùpua á 6arén mí bεεre yí máa bè yi. 2 Mu bío na sànkáa 6úen6úen khíi mi, á bío sà yi 6úen6úen mún khíi zǔn. 3 Lé bún nǎn á bío mi ì bío le tǐbírí yi, á 6a nùpua khíi mǐ wéréwéré. Bío mi wee hǔmǎnka kúee mín jikǎnna yi há zǐnǐ fíkǎna á mún khíi bue há lóra.

*Mi wé kǎnbi le Dónbeenǐ
(Matiye 10.28-31)*

4 «Wàn bǎnlowà, í ì bío mu ù na mia. Mi wé yí zǎn bío wee 6úe o nùpue ká 6a máa bíni dàni mu 6úí wé. 5 Yí mi ko à mi wé zǎn á ì ì zéeni làa mia. Mi wé zǎn le Dónbeenǐ na dà à dé mia le Dofíní dǎhǔ na máa hí yi mu hǔmǔ mǎn. Le í bío mu na mia: Dén le dío mi ko mi wé zǎn. 6 Ba jǐnzà-wǐnǐwà bùaa hònú so yi máa yéé há tǎmǎnwà bío jǔn le? A le Dónbeenǐ yi pá yí máa nǎnsǎ bán yà-kéní 6úí yi. 7 Hàrí mi jún-vǎnǐ 6úen6úen á le Dónbeenǐ zǔ jǐi. Mi wáa yí zǎn dèε, lé mi bío jǔhǔ wi po 6a minka jǐnzà-wǐnǐwà.

*Yí tà làa yí pá a Yeesu bío
(Matiye 10.19-20; 10.32-33)*

8 «Le í bío mu na mia: Yí dǐn 6a nùpua yahó ò o bío wéréwéré le mí bío sǎ mǐi, ó o *Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà yahó le 6ànsò bío sǎ mí yi. 9 Ká yí 6èn bío wéréwéré 6a nùpua yahó le mí yí zǔ mi, ó o Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà yahó le mí

yí zū b̀anso. ¹⁰ Ǹupue na b́ía le b́ín-kohó o Ǹupue Za d́ání yi, á wón b̀anso á ̀ba à s̀én ǹ díá á à na yi. Ká ýía kh́íi b́ía le b́ín-kohó le Dónbeenĩ Hácírí d́ání yi, á wón b̀anso máa ýi mu b̀an s̀éndíaró.

¹¹ «Hen ká ̀ba kh́íi wé ̀buan mia vannáa ̀ba *zúifùwa k̀aránlò zíní yi, tàá ho p̀anká b̀ansowà yahó à b̀an cítí mia, à mi ýi le mi yiwa dè b́io mi ì láráa mi ̀ji-cúa làa b́io mi ì b́io b́io yi. ¹² Lé b́io á b́io mí vaá b́io á le Dónbeenĩ Hácírí á à zéení làa mia hón p̀aahũ so yi.»

O nàfòró b̀anso na lé o b́ónbú wàhiire

¹³ O ǹii búii b́ía ǹon o Yeesu yi ̀ba z̀amáa t́iahũ: «Ǹi-k̀aránlò, b́io na ẁan za yi le o sanká ẁan ḱia ò o na ì b́io.» ¹⁴ O o Yeesu b́ía ǹon wo yi: «Ẁan b́ónlò, léé wéé dó mi le ì fáa m̀in t́úíawà à m̀un sanká m̀in ḱia na mia?» ¹⁵ B́un m̀ón ó o wee b́io làa b́ia wi b́in búenb́uen: «Mi pa miten b́io. Mi ýi wé ǹupua na ýio ýi máa sí làa b́io, lé b́io hàrí ò o ǹupue ǹii b́io wé boo kaka, á so o mukãní pá po mu.»

¹⁶ O o ẃaa wà le wàhiire na ká ǹon ̀ba yi: «Ǹii búii na nàfòró wi h́ia ̀bó ho d́ínlò làa s̀òobéε mí m̀ohũ yi. ¹⁷ O o lon mí yi, ò o wee b́io b́io ká là mí síi: <Lé mu yén á ì ko à ì wé? Ì d́ínlò na á ì yú á máa zo ì náa.> ¹⁸ A b́io ká lé b́io ó o ẃaa le mí ì wé: <Ì ì f́i ì náa búenb́uen, ká ì b́íní ì so h́ia ̀búaaka á à khuii ì d́ínlò le ì b́io búenb́uen á à kúee yi.> ¹⁹ B́un m̀ón á ì ẃaa à b́io ì síi yi: <Ayí, wàzaa, à ù b́io ̀b̀entín se. Fo ò wé h́a lúlúio z̀anzàn ká dèε búii máa fòo fòo. Ẃaa wé v́ũr, wé dí, wé ̀ju ká ù wé b́io sí fòo.> ²⁰ Ká le Dónbeenĩ m̀ahá b́ía ǹon wo yi: <Fo lé o b́ónbú. Ho t́nàahũ na ká lé hón á ì ì fé ù mukãní yi. Awa, hón p̀aahũ so yi, ká ù b́io na á ù khuiira zoó bàrá pan yi á b́io á à sí wéé yi.> ²¹ Lé ká síi á ýia wee khuii ho

nàfòró zoo pa yi ká a máa cà hĩa le Dónbeenĩ c̄s̄n á bĩo khĩi wéráa.»

*Mi cà le Dónbeenĩ béenĩ vé
(Matiye 6.25-34)*

²² Bũn món ó o wee bío lè mí nĩ-kenĩnia: «Lé bũn n̄n á ĩ wee bíoráa bío ká á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukānĩ bío yi, le mi ì yí mu bè-dĩnii wen à á dí, tàá mi s̄nĩa bío yi, le mi ì yí h̄a s̄i-zĩnia wen á à zĩ. ²³ Mu bon. Le mukānĩ bío po mu bè-dĩnii, á h̄a s̄nĩa bío po h̄a s̄i-zĩnia. ²⁴ Mi loĩ 6a khànkhonwà, 6a yí máa dĩ bío, á mún yí máa lá dĩnló. Ba náa mía, ká le Dónbeenĩ màh̄á pá wee dĩnĩ 6a. A bío mínén bío jũhũ màh̄á wi po 6a jĩnzàwa. ²⁵ Minén t̄lahũ á yĩ dà mí mukānĩ wizoonĩ á à dé wán c̄inú mí yilera yáaró bío yi so wi le? ²⁶ A bío mí yí dà d̄ε woon máa wé bío c̄inú bío yi, á mí wee yáa mi yilera bío ká dĩnĩ yi le we? ²⁷ Mi loĩ le p̄ũilè. Le yí máa sá d̄ε, á mún yí máa t̄i s̄ia. Le ĩ bío mu na mia: hàrĩ o *Salom̄n lè mí c̄ukú búenbúen ká wón pá yí z̄á s̄ia na se yú lerén búĩ yi. ²⁸ Ká le Dónbeenĩ wee donkhueé le j̄inĩ ká s̄ii, dĩo wé keĩ ho zuia ká ho yĩró à 6a c̄ĩ le, à s̄onkú mínén á le è wé kaka máa z̄iinĩ. Mi siadéró le Dónbeenĩ yĩ 6̄ent̄ĩn f̄ora. ²⁹ Mi wé yí yáa mi yilera à wé dĩn cà bío mi ì dí làa bío mi ì ju. ³⁰ Mu bon, b̄ia yí z̄ũ le Dónbeenĩ ho dĩmĩná yĩ lé bán wee wé dĩn cà bũn búenbúen f̄εεε. Εε ká mínén m̄ĩn Maá Dónbeenĩ wón z̄ũ bío ko làa mia. ³¹ Mi le mi yara sí le Dónbeenĩ béenĩ bío, á bío ká á le Dónbeenĩ á à na mia.

³² «Minén n̄uwã ȳen zàwa na á ĩ pan bío, mi yí z̄s̄n d̄ε, lé bío á mu wó s̄ina m̄ĩn Maá Dónbeenĩ yĩ à le

na mí béenì mia.

(Matiye 6.19-21)

³³ «Mi yèé mi níi bío à sanká wárí na mí yú à na 6a ní-khenia yi. Mi cà ho nàfòró binbirì na máa vé bàrá ho wáayi ká lè miten. Bín á 6a kònlwà máa ñuaa ho, á bùaa mún máa yáa ho. ³⁴ Mu bon, hen na mi nàfòró wi yi lé bín á mi sía búenbúen á à dé yi.

Ba ton-sáwá na wee fání mí yíó bío

(Matiye 24.45-51)

³⁵ «Mi zí mí tonló sía, à zání mí fintéena wíoka dinnáa. ³⁶ Mi wé lè 6a nùpua na pan mí ñúhúso na van mu yaamu ceení bío. Ká a 6ueé dòn pãahú na yi, á búanbúaa ho woohú à 6a dèení hén ho. ³⁷ Bán ton-sáwá so na á 6a ñúhúso 6ueé yú à 6a fánía mí yíó pan wo bènťin ñúná sí. Le í mí ho tũíá na mia: O ñúhúso mí beere á à lá mí tonló sía á à zí ká a bío le 6a keení, ká a lá ho dínló á à sanká à na 6a yi 6a à dí. ³⁸ Hàrí ò o ñúhúso mu 6uee dā ho tá tãahú tàá mu yáá dà bűn wán, ká a 6ueé yú 6a ká 6a yíó fá á kará pan wo, se bán ton-sáwá so ñúná bènťin sí.

³⁹ «Mi zũ le ká le zii bānsó lá wee wé zűn o kònló buenló pãahú, ó o lá máa wé è díá ó o máa zo a zii. ⁴⁰ Minén mún tĩnĩ mí yíó, lé bío ó o *Nùpue Za khii buen ho pãahú na á mí yí máa dé le o buen yi.» ⁴¹ O o Piere tũara a yi: «Núhúso, le wàhiire mu á ũ wà nòn warén wa dòn yi lée, tàá lé 6a nùpua búenbúen á le wà nòn yi?»

⁴² O o Yeesu bíá nòn wo yi: «O ton-sá na yí máa lé mí ñúhúso món, na hácírí wi le o yén? Lé yia ó o ñúhúso á à bàrá mí zii tonni ñúhú wán, le o wé sanká ho dínló na mí zii nùpua lè mí ní-kéní kéní yi

ho p̄ahũ na mu ko yi, ⁴³ ó o wee sá ho tonló mu ó o ñúhũso b̄nía ßueé kúaa wán. O ton-sá mu ñúhũ sí. ⁴⁴ Le ì mí ho t̄iá na mia: O ñúhũso á à bàrá a mí b̄io ßúenßúen ñúhũ wán.

⁴⁵ «Ká a ton-sá mu díá ò o wee bío mí yi: «Ì ñúhũso míana ò o máa ßuen.» O o w̄aa h̄n̄on wee ha mí ninzàwa ton-sáwá, ßa báawa lè ßa h̄áawa, á wee dí ká a ñu khée, ⁴⁶ wón ton-sá so ßa ñúhũso khii ßuen le wizonle na ó o yí zū yi, lè ho p̄ahũ na ó o yí dó yi. Ká a ñúhũso mu khii ßuee ð̄n, ó o ßueé beé o lò làa sòobéε, ká a pá à dé o ßa ton-sáwá na ló mí ñúhũso món t̄iáhũ.

⁴⁷ «O ton-sá na zū mí ñúhũso s̄i b̄io, ò o yí wíokaa mítén á yí wó mu làa b̄io ó o lonnáa mu, wón á ho haró ò ñí. ⁴⁸ Ká ȳia yí zū mí ñúhũso s̄i b̄io, ò o wó h̄a wén-kora á ßa ko ßa ha, wón haró máa tà máa ñí a làa ȳia so b̄io. Ȳia ßa n̄on mu b̄io na boo yi, á ßa khii fé b̄io boo c̄s̄n, á ȳia ßa kàràfáa mu b̄io na boo yi, á ßa khii t̄ua yi làa b̄io po b̄n.

Ho kharó lè lé c̄it̄i b̄io

⁴⁹ «Lé ho ð̄hũ á ì ßuan wa ßueé dé ho tá yi, á ì ßènt̄in lá wi à ho ð̄ení zà! ⁵⁰ Ká ì màh̄á ko à ì k̄aa lònbe-been̄i b̄ui yi, á ì hác̄irí ßènt̄in lùnkaa mu b̄io yi, ká mu yí wó yí wó, á ì máa yí ìten.

(Matiye 10.34-36)

⁵¹ «Mi wee leéka le ì ßuara wà ßueé dé héérà ho ð̄im̄já yi le? ßueé. Le ì bío mu na mia: Lé h̄a b̄ioní á ì wà ßueé kúee á à kheéráa ßa ñupua. ⁵² B̄io kà wán á ßa ñupua ñuw̄a h̄onú na wi le z̄ii dà-kéní yi á à kha. Ba ñuw̄a t̄in á à fi lè ßa ñuw̄a ñun na so, á ßa ñuw̄a ñun á mún ñ fi lè ßa ñuw̄a t̄in mu. ⁵³ O maá máa wé sí lè mí za, ó o za mún máa wé sí lè mín maá. O nu máa wé sí lè mí h̄inló, ó o h̄inló mún

máa wé sí lè mín nu. O òuáa háa máa wé sí lè mí yàró háa, ó o yàró háa mún máa wé sí lè mín òuáa háa.»

(Matiye 16.2-3)

⁵⁴ Bún mún ó o wee bío lè òa zâamáa: «Hen ká mi mún ká há dùndúio wee vá kúee mín wán lè le wii tènii, à mi le ho viohó ò tè, à mu òèn wé làa bún.

⁵⁵ Hen ká mi mún ká ho pinpiró wee lé lè le wii hènii òàn nín-káahó à òuen, à mi le ho wunwuró ò keń, à mu òèn wé làa bún.* ⁵⁶ Nĩ-khàwa yén! Mi wee loń ho tá lè ho wáayi à zũrnáa bío wee wé pònna. A léee webio nòn á mu bío na wee wé lònbíó á mí yí zũ máa zéeni kúará?

(Matiye 5.25-26)

⁵⁷ «Léee webio nòn á mínén mi bεere yí dà máa hueeka mu bíowa mín yí à zũrnáa bío téréna.

⁵⁸ O òúí lá wó khon lè mi ninza síi, ó o von fo le cítii yí, à ùnén na wó khon bánbá à ù fèn wé le jii dà-kéní lè mi ninza mu ho wǒhũ wán ká mi òin yí vaá òn. Ká bún mía ó o vaá dé fo o cítí-ńi níi yí, á wón òèn á à yèrémá khíi dé o paro níi yí, á wón ò dé ho kàsó yí. ⁵⁹ Le 1 bío mu na mia: Ho kàsó mu á fo máa lé yí hùúu ká ù yí wá le wárí na fo ko á ù na òúenòúen á yí tíra jii.»

13

Le v̄nd̄εε na yí máa ha w̄d̄hiire

¹ Mu p̄ahũ, á n̄pua n̄w̄ā yen òúí ló òueé wee bío ho Kalileesa òúí bío là a Yeesu, bíá ó o *Pilaate

* **12:55** Ba zúif̄uwa k̄h̄ũ bío síi wi mí òn lè warén bío. Mu yámú jumu wi lè le wii tènii. Lé làa bún á ho viohó wee wé lé yí òuennáa. Ká le wii hènii òàn nín-káahó á ho tá hení òuáa yí. Lé làa bún á ho wunwuró wee wé lé yí òuennáa.

na wi ho *Zudee kōhū ḡúhū wán á n̄n le ḡii 6a 6ó ká 6a ḡin wee wé mu h̄amu. ² O o Yeesu bía n̄n 6a yi: «Mi wee leéka le bán n̄pua so lé b̄ia h̄ia wee wé mu bè-kora po ho Kalileesa na ká á n̄n 6a b̄io wóráa ká síi le? ³ B̄ueé. Ká minén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè 6a b̄io, le í b̄io mu na mia. ⁴ Tàa mi wee leéka le 6a n̄pua píru h̄etin na ho Silowee n̄nwíohū h̄ia tò ḡà yi á 6a húrun lé bán h̄ia wee wé mu bè-kora po ho Zeruzalεmu n̄pua na ká le? ⁵ B̄ueé. Ká minén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè 6a b̄io, le í b̄io mu na mia.» ⁶ B̄ún m̄n ó o wà le wàhiire na ká n̄n 6a yi: «N̄ii b̄úii h̄ia fá le v̄ind̄εε b̄úii na 6a le *fikíyée mí v̄ins̄ia buahó yi. Wizonle b̄úii ó o le mí b̄ueé loí le mí ì yí bia ho wán á à khòo lè, ó o b̄ueé khon. ⁷ O o w̄aa wee b̄io le mí ton-sá: «B̄io ká le mu l̄ulúio b̄io t̄in ká í sansan le í b̄ueé khòo le v̄ind̄εε mu na ká bia, à ì b̄uee khe. Mu ḡúhū m̄ia à ì díia le à le fé le l̄ùe k̄amáa. B̄úe le.» ⁸ O o ton-sá bía n̄n wo yi: ḡúhūso, díia lé ho dueera loí, ká í ì b̄únb̄ú le ḡúhū á à k̄úee ho duioró yi. ⁹ N̄ún-s̄í á lóhóló ká le è ha. Ká le w̄aa yí han làa b̄ún, à ū m̄ah̄á b̄úe le.»»

O Yeesu w̄éera h̄á-mónkú b̄úii ho Sabaa zoñ

¹⁰ Mu h̄ia wó *Sabaa b̄úii zoñ ká a Yeesu wee k̄arán 6a n̄pua ho k̄aránló zii yi. ¹¹ Mu zoñ à h̄aa b̄úii wi b̄in á lò yí here yú h̄a l̄ulúio píru h̄etin. O c̄iná b̄úii wó a là a mónkú ó o yí dà m̄aa h̄ini m̄aa yòó muin. ¹² B̄io ó o Yeesu m̄n wo, ó o von wo á b̄ueé bía b̄io ká n̄n yi: «H̄aa mu, fo w̄aa yú ūten ū v̄amú nii yi.» ¹³ O o yòó b̄ò mí n̄ini o wán, ó o d̄εnia h̄in̄n yòó muina ḡin á wee b̄uaani le Dónbeen̄i. ¹⁴ Ká ho k̄aránló zii ḡúhūso m̄ah̄á yí wara mu, lé b̄io ó o Yeesu w̄éera vánváro ho Sabaa zoñ, ó o bía

nɔn 6a zãamãa yi: «Hã wizooní bïo hèzĩn lé hɔn á ho tonló ko à ho wé sá yi ho yàwá nũhũ yi, á mí wé bwen le 6a wéé mia hɔn pãahũ so yi, ká mí yí wé mu hã wizooní bïo hẽnun níi na le ho Sabaa zoñ yi.» ¹⁵ O o Nũhũso bía nɔn wo yi: «Nì-khàwa yén! Minén á yĩa yí máa fee mí nàa tàá mí sũnpèenĩ à lée nuií ho Sabaa zon lée wée? ¹⁶ O hãa na kà na lé o *Abarahaamu mɔnmãniĩ búii na ó o *Satãni can hã luluio píru hẽtĩn yi á so lá yí ko ò o fee día ho Sabaa zoñ le?» ¹⁷ Dén bionĩ so na ó o Yeesu bía á dó hã niyio bia làa wo wee wãanĩ yi. Ká 6a zãamãa na wi bĩn búenbúen bán bèn wee zãmaka mu bè-tentewã na ó o wee wé bïo yi.

*Ho mútãàdè bɛɛre lè le ja-fini wãhio
(Matiye 13.31-33; Maaki 4.30-32)*

¹⁸ O Yeesu bĩniã bía bïo kà: «Le *Dónbeenĩ bɛɛnĩ á 6onmín làa webio? Lée webio á ĩ dà à tèé làa de? ¹⁹ Le bïo 6onmín lè ho mútãàdè* bɛɛre na ó o nĩ búii dù mí vĩnsĩa buahó yi, á le ló á hĩnɔn yóó wó mí vĩndè-beenĩ, á 6a nĩnzàwa wee tá mí lenna yi.» ²⁰ O o pá bĩnĩ bía bïo kà: «Lée webio á ĩ dà à tèé lè le Dónbeenĩ bɛɛnĩ? ²¹ Le bïo 6onmín lè le ja-fini na ó o hãa búii zúnzúio kúaa mu dũmu kiloowa 6óni làa hɔnú yi á khan bàrá á mu ló.»

*Ho zoró lè ho zũaŋii na fĩniã bio
(Matiye 7.13-14, 22-23)*

²² O Yeesu hĩa tò hã ló-beera lè hã ló-zàwa yi á wee kàrán 6a nũpua ká a va lè ho Zeruzalɛmu cɔn. ²³ O o búii tũara a yi: «Nũhũso, bĩa á à kãní yĩnɔn 6a à wé 6a nĩ-dòndãa le?» O o bía nɔn 6a yi: ²⁴ «Mĩ

* **13:19** Ba zũifũwa cɔn á ho mútãàdè bɛɛre lé dño ka cĩnú. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéeni yi, à le sĩmu wĩoka dé wán.

bánbá à mi zo lè ho zūap̄ii na finía. Le † bío mu na mia: Ba nùpua cèrèè khíi cà ho zoró yahó ká mu yío máa lé. ²⁵ Ká a z̄ii b̄anso khíi h̄in̄on á vá mí woohú pon á dó, à b̄un minén léé wi ho khūuhū á wee búanbúa ká mi ì bío bío ká: «Núhūso, hén le wa zo.» O ò bío o na mia: «† yí zū mi léenii.» ²⁶ A mi bèn á à bío o na a yi: «Eee! Ká wa p̄n̄n p̄anía dú á p̄un làa fo, á fo mún k̄aranna ba nùpua wa lóhó bonfúaa yi.» ²⁷ O o t̄in á à bío ò na mia: «Mi vá lé † n̄s̄ání, b̄è-kora wérowà yén! † yí zū mi léenii.»

²⁸ «Ká mi khíi m̄on o Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu lè le Dónbeen̄i p̄i-cúa f̄erowà búenbúen le Dónbeen̄i bá-zàmu yi à minén ba léé kúaará ho khūuhū, á mi ì wá á yiwa à vá b̄in. ²⁹ Ba nùpua khíi lé ho d̄im̄íná k̄uaráa búenbúen yi á b̄ueé k̄eení ká ba à dí ho s̄ánú le Dónbeen̄i b̄een̄i d̄iin̄ii. ³⁰ B̄un ká b̄ia dú ho m̄ón ho zuia khíi wé ba ya-d̄iwá, ká b̄ia dú ho yahó ho zuia bèn khíi wé ba m̄ón-d̄iwá.»

O Yeesu varákaa wee va lè ho Zeruzal̄emu c̄n

³¹ Hón p̄ahú so yi á ba *Fariz̄īewa n̄wā yen búí vá b̄ueé b̄ó a Yeesu yi á wee bío làa wo: «Héyí! H̄in̄i lén hen à va lòn-veere, lé bío ó o *Heroode wi ò o b̄ue fo.» ³² O o b̄ía n̄n ba yi: «Mi lén va à bío na wón cawan† so yi: «† wee p̄a ba c̄n̄áwa á mún wee w̄éé ba v̄ánv̄arowà ho zuia lè ho ȳiró, ká mu wizooní t̄in zon̄ á † t̄ií † tonló p̄ii. ³³ Ká † m̄ah̄á ko à † lá † w̄ōh̄ú lén ho zuia lè ho ȳiró lè ho ȳiró níi ló, lé bío mu yí se à le *Dónbeen̄i p̄i-cúa f̄ero hí lòn-veere ká mu yín̄n̄ ho Zeruzal̄emu yi.»

(Matiye 23.37-39)

† 13:32 Ba zúifùwa c̄n̄ ó o cawan lé yia bèn héra làa bío ó o zanká h̄eraráa warén c̄n̄ bío síi.

34 «Éee Zeruzalεemusa! Minén na wee búe le Dónbeenĩ ji-cúa fεεrowà, á wee lèeka bĩa le Dónbeenĩ wee tonka mi cón lè hã huua à búe. Lée zen cúa-yen á ĩ wi à ĩ vá mia kúee mín wán làa bĩo ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bĩo síi à mí yí tà mu! 35 Awa! Le Dónbeenĩ á à pĩ mia hùúu.† Le ĩ bío mu na mia: Mĩ máa bĩnĩ máa mĩ mi fúaa nònzon na mi khíi wee bío bĩo kà: «Le le Dónbeenĩ dúgua yĩa bò o buen o Nùhúso yèni yĩŠ.»

14

O Yeesu wéera vánváro búii ho Sabaa zon

1 Ho *Sabaa búii zon ó o Yeesu á ba *Farizíewa nùhúso búii von lè ho dínló mí zii. A bĩa wi bĩn fá mí yĩo wo yi le mí ì loń bĩo o ò wé. 2 A bũn ò o nũ búii na mu vãmú búii tò ó o sãnía lon á dín o yahó. 3 O o Yeesu lá le bíonĩ ò o tùara ho *làndá bĩo zéenílowa lè ba Farizíewa yi: «Wa làndá yĩ á nùpue so dà à wéé vánváro ho Sabaa zon le?» 4 A ba yĩ bía, à ba dín búirín. O o Yeesu wãa buan wo yi, á wéera, ò o le o lén khíbo. 5 Bũn món ó o wee bío làa bĩa wi bĩn: «Minén á yĩa za tàá o nàa tò le buii yĩ ó o máa dèení máa suee wo fùafùà hàrí mu wé ho Sabaa zon lé o yén?» 6 O o búii mún yĩ dàńna dèe yĩ bía mu dǎnĩ yi.

Bĩo wi ho yahón lùà lè ho mónđen lùà kεeníló yi

7 Bũn món á bĩo ó o Yeesu món à bía ba von wee yĩ ho yahón lùà à kεení yĩ, ó o wà le wàhiire na kà non ba yi: 8 «Hen ká a búii von fo mí yaamu sǎnú dǐnĩi, à ũ yĩ dèení yĩ vaa kεení ho yahó, lé bĩo mu dà a wé le o búii na nùhũ wi po fo á ba mún von. 9 A fo ò kεení ũ zàamu ká yĩa von mia mi nùwã nũn á

† 13:35 Mi loń Zeremii vùahũ 12.7, 22.5 § 13:35 Mi loń Lenĩ vùahũ (Psaumes) 118.26.

6uee wee bío làa fo: «Híni à ù na le lùe yíà kà yi.» A fo màhã à còoní ì híni lé ù nǎyio á à lén khíi κενί ho món. ¹⁰ Ba wé von fo làa bǔn síi, à ù 6uee khíi lii κενί ho món, ká yíà von fo 6uee dǎn, o ò bío ò na foñ: «Wàn bǔnlo, híni 6uee yòo κενί ho yahó.» Hón pǎahũ so yi bǔn ká bía 6a von mu yaamu sǎnú dǐnǐi búenbúen á à mi bǐo 6a 6uaaníanáa fo. ¹¹ Lé bǐo á nùpue léé nùpue na wee yòoní mítén wón à le Dónbeení á à liiní. Ká yíà wee liiní mítén wón à le è yòoní.» ¹² Bǔn món ó o yèrémáa wee bío làa yíà von wo: «Hen ká fo wé le fo ò ve nùpua à 6a 6uee dí ù cǎn, à mu wé wisoni yi tàá ho tǐnàahũ, à ù yí le mu wé mǐn bǔnlowà, le mǐn zàwa le mǐn temínlowà, tàá mi ninzàwa bío 6ànsowà. Lé bǐo 6a khíi dǎn fo ò ve làa bǔn bǐo síi á à dé bǐo fo wó nǎn 6a yi lahó yi. ¹³ Ká fo wíokaa ho dǐnló ho sǎnú bǐo yi á le fo o ve le 6a nùpua, à 6a nǐ-khenia, le 6a mùamúawà, le 6a lóní le 6a muiiwà lé bán à ù ve. ¹⁴ Ká fo wó bǔn, á ù bǐo á à wé se, lé bío á bán yí dà mu síi máa wé máa na foñ. Le Dónbeení le dǐo khíi sǎání foñ bía wó mu bè-tentewà vèeró zoñ.»

*Bía 6a von le ho dǐnló wǎhiire
(Matiye 22.1-10)*

¹⁵ Bǐo á bía làa wo páanía wee dí nǐ-kéní ná hǎn bíoní so, ó o bía nǎn o Yeesu yi: «Yíà khíi κενί le *Dónbeení béení dǐnló dǐnǐi 6èntǐn bǐo se.» ¹⁶ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Nùpue 6úi hía le mí ì dí sǎn-beení, ó o fèra bía mu nǎn 6a nùpua cèrèè yi. ¹⁷ Bǐo ho dǐnló mu dǐró pǎahũ dǎn, ó o le mí ton-sá vaa bío na bía ó o von yi: «Mí híni 6uen, lé ho dǐnló wíokaa wó pan mia.» ¹⁸ A 6a le mí nǐ-kéní kéní yú bǐo 6a à bío máa 6uennáa. O nín-yání nùpue bía nǎn o ton-sá yi: «Sábéré, ì 6èntǐn yí dà máa 6uen;

í yà ho mǎhǔ lònǎio, á ì ko à ì vaa loń ho.› 19 O o 6úí wón bía nǎn wo yi: ‹Sábéré, í yà ho vǎró nàwa bùaa píru, lé bán á ì wi à ì dínǎ loń.› 20 O o nǎ-kéní wón 6èn bía: ‹Í yan lònǎio á ì 6èntín yí dà máa 6uen.› 21 O o ton-sá mu bǎnía 6ueé bía mu búenbúen nǎn mí nǎhǔso yi, á wón síi cá, ó o bía nǎn wo yi: ‹Wǎa bánbá lén va 6a nùpua fémínló lara yi, à zo ho lóhó 6onfúaa yi, à 6a nǎ-khenia, 6a mùamúawà, 6a muiiwà lè 6a lóní na fo ò fèraa mín bǎn à ù 6ua 6uennáa.› 22 Mu ù dé mí yi, ò o ton-sá bǎnía 6ueé wee bío lè mí nǎhǔso: ‹Bǎio fo le í wé á ì wó ká há lùà 6úí mǎhá pá ká.› 23 O o bía nǎn mí ton-sá yi: ‹Wǎa hée lá há wǎna, à léka há manawà yi loń, ká ù fò mín làa nùpua na, à ù bío 6úe 6a núná le 6a 6uen í zii, bèra a na à le sí. 24 Le í bío mu na mia: Bǎa á ì von ho yahó búenbúen á nǎ-kéní ká á ì dǎnló mu máa zo nǎi.›»

O Yeesu bèró yi bǎio
(Matiye 10.37-38)

25 Pǎahǔ 6úí ó o Yeesu lá ho wǎhǔ á 6a zǎamáa bò a yi, ó o yèrémáa wee bío làa ba: 26 ‹Yǎa le mí ì 6uen í cǎn, ká 6ànso yí pǎ mín maá, lè mín nu, á yí pǎ mín háa lè mí zàwa, á yí pǎ mín zàwa lè mín hínni, á yáá pá yí pǎ míten mí bεere, á 6ànso yí dà máa wé í nǎ-kenínii. 27 Yǎa yí máa lá mí *kùrùwá pí* à bèráa mií, wón 6ànso yí dà máa wé í nǎ-kenínii. 28 Hen ká minén ó o 6úí lá le mí ì so le zǎ-beení, ó o so máa kεení ká a máa le mí yi le wǎrǎ na o ò dé le yi bǎio yi, à loń ká dǎio wi o cǎn á dà le wee so á à 6ueé le? 29 Ká bǎn pǎ ká a fǎrá le nǎhǔ á le yí dàrǎna yí 6on, nún-sǎ á bǎa wee mi le wé è yáa mí nǎn yí á à

* 14:27 Mi loń Matiye vǎahǔ 10.38

na a yi ká 6a à bío: ³⁰ «O n̄i na kà son mí z̄i h̄in̄iá yi ò o yí dànn̄a le yí 6ueéra.»

³¹ «Mu mún lée dà-kéní là a b̄éé 6úí na á 6a ninza b̄éé ló wà 6ueé tá le h̄á h̄iá. O so máa k̄en̄í ká a máa loń le mí dásíwá muaaseé píru á dà wee sánsá mí zúkúso dásíwá muaaseé 6óní na wà 6ueé fi làa wo le? ³² Ká a z̄i le mí yí dà mu, o ò fèn ò tonka 6a n̄upua á 6a à khèn vaá s̄í a yahó á à tùa wo yi làa b̄io ó o ko ò o wé na a yi, à bè yi yíráa ho h̄éerà.»

³³ O o Yeesu wáa bía: «Mi le mí yiwa sese. Min̄én ó o 6úí yí dà máa wé ì n̄i-ken̄inii ká 6ànso yí p̄á b̄io wi o c̄n̄ 6úen̄6úen̄.

Mu yámú na pànká m̄ia b̄io
(Maaki 9.50)

³⁴ «Mu yámú yoo. Ée ká mu yámú yonyoró h̄iá ló mu yi, á 6a à wé kaka á mu ù b̄in̄í ì zoráa.† ³⁵ Mu c̄n̄ú wáa m̄ia, mu yí dà máa yèrémá máa wé b̄io 6úí ho tá yi, á mu mún yí dà máa wé duioró. Ba wé yénní mu kúia. Ȳia wee jí b̄io, à wón jí b̄io bía sese.»

15

O pio na v̄n̄un á b̄in̄iá yú w̄ahiire
(Matiye 18.12-14)

¹ Wizonle 6úí á ho *làn pó féwá lè 6a bè-kora wérowà vá 6ueé k̄in̄iá o Yeesu yi á wee jí a b̄ioní.

² B̄io 6a *Fariz̄iewa lè ho *làndá b̄io zéen̄ilowa m̄on mu á 6a s̄iá wee c̄í á 6a wee b̄io mín yi: «Mi loń, o n̄upue mu mána mín lè 6a bè-kora wérowà á wee dí làa ba.» ³ O o Yeesu wà le w̄ahiire na kà n̄on 6a

† **14:34** Hón p̄ah̄đ so yi ká mu yámú á yí máa ce sese. Mu b̄iowa 6úí h̄iá lùnkaa mu yi. Lé b̄n̄ n̄on á mu yonyoró h̄iá wee wé lé mu yi ká mu 6úí pá ká à 6a lá lée kúia.

yi: ⁴ «Minén ó o búí pia khímàni lá wi, ó o yà-kéní wó wó séra vñnun, ó o so máa kúia ba khímàni yà-kéní mía na ká le dùure yi ká a máa vaá cànkà yíà vñnun fúaa o yú a le? ⁵ Ká a hĩa vaá yú a, ó o síi ì wa wa á à lá a yòó pí á à khíboráa. ⁶ O búee dēenii o ò ve mín bñnlowà làa bĩa làa wó bó mín yi á à bío ò na yi: «Í pio yà-kéní na lá vñnun á ì wáa cà yú. Mí le wa páaní zãmaka mu bïo yi.» ⁷ Le í bío mu na mia: Lé ká síi á le sí-wεε mún ñ wéráa hen na le Dónbeení lè mí tonkarowà yòó wí yi, o nùpue ñ-kéní na khú mu bè-kora wéró yi bío yi, á à poñ ba ñ-tentewà khímàni ñ-kéní mía na màkóo mía ho yèrèmáló yi.

O hĩa na wén-hñnló vñnun ó o cà yú bío

⁸ «Tàá ká a hĩa búí wén-hãani bío píru lá wi, ó o wó wó vñnia le dà-kéní, ó o so máa dé le fñntání á máa sàa mí zii ká a cà le kùaràa búenbúen yi fúaa o yú le le? ⁹ Ká a yú le o ò ve mín bñnlowà làa bĩa làa wó bó mín yi á à bío ó na yi: «Í wén-hñnló na lá vñnun á ì yú. Á mí le wa páaní zãmaka mu bïo yi.» ¹⁰ Le í bío mu na mia: Lé ká síi á le Dónbeení wáayi tonkarowà sía á à waráa o bè-kora wéro ñ-kéní na khú mu bè-kora wéró yi bío yi.»

O za na van vñnun wahiire

¹¹ Bñn món ó o Yeesu pa bñnia bía bío ká: «Ñii búí zàwa nùwã ñun hĩa wi. ¹² Wizonle búí ó o fēeso bía nñn mín maá yi: «Í maá, sankà wàn kĩa à ù na ínén bío.» O o maá bēn sankaa mí nãfòró á nñn mí zàwa nùwã ñun mu yi.

¹³ «Wizooní bío yen bñn món, ó o fēeso yèéra bío ó o yú búenbúen á lá wárí ò o wà van ho kshú búí na dñní nàyi. Bío ó o vaá wi bñn ó o zon mu koomu

yi á yáara mí wárí búenbúen véenia. ¹⁴ Pãahũ na ó o wárí mu yáara wó yi, à bũn le hĩn-sũmúí búí ló ho kũhũ mu yi, á mu bĩo búenbúen hĩni wee tè o. ¹⁵ O o vaá yú ho kũhũ mu nũpue búí á wón le o wé vaa pa mí nònbutɛɛní mí mǎhũ yi. ¹⁶ A ɓa nònbutɛɛní dɪnló ó o sɪi wee bɪnɪ vá yi lè ho díró ká nũpue mǎhá yi máa na ho wo yi.

¹⁷ «Ó o hácirí bɪnɪa ɓuara bĩo ó o wó khĩna wán, ó o zũna le mí wó khon, ó o wee bío mí yi: «Wán maá ton-sáwá búenbúen wee dí ho dɪnló sa mítɛn, à ɪnén wón ɓueé wee hí hen lè le hĩni. ¹⁸ ɪ ì bɪnɪ ì va wán maá cɪn á vaá bío ò na a yi: ɪ maá, ɪ ɓèntɪn wó khon lè le Dónbeenɪ á mún wó khon làa fo, ¹⁹ á ɪ wǎa yí ko à ù bɪnɪ ɓua mi lè ù kùrú za tenii bĩo, ká ù ɓua mi lè ù ton-sá bĩo sɪi.» ²⁰ O o wǎa hɪnɔn wà nɔn mín maá zɪi. Bĩo ó o khèra yòó ló lua, á ɓàn maá fèra mɔn wo, ó o màkárí ɓuan wo yi làa sòobéɛ, ó o lùwa wee sɪ mí za mu yahó á vaá wɪira a kùkà á wee bèɛní yi. ²¹ O o za wee bío làa wo: «ɪ maá, ɪ wó khon lè le Dónbeenɪ á mún wó khon làa fo. ɪ yí ko à ù bɪnɪ ɓua mi lè ù kùrú za bĩo sɪi.» ²² Ká ɓàn maá mǎhá bɪa nɔn mí ton-sáwá yi: «Mí bánbá zoo loŋka à mi lén ho báká beenɪ na se po hɪa ká à ɓuee lée zɪnɪ làa wo. A mi dé le nɪn-kíza-flɔɛɛre o nɪn-kíza yi, à mún zɪnɪ a lè hǎ nakǎa. ²³ Mi lée lén o nòn-bòohũ na nɪni wɪ à ɓúe à wà dí ho sǎnú à wɛé wa sɪa. ²⁴ Lé bĩo, á ɪ za mu lá ka lòn nɪi na húrɔn ká a bɪnɪa vèera. O lá vɪnɔn, á ɪ bɪnɪa yú.» A ɓa wǎa cǎaana ho sǎnú díró.

²⁵ «Bún búenbúen wee wé ká a nɪi mu za kíle so van hǎ mana. Bĩo ó o ló hǎ mana yi ɓueé wee sùará mín zɪi, ó o wee nɪ hǎ sɪa lè ho yoró sǎ. ²⁶ O o dɪn ò o von o ton-sá búí tùara yi làa bĩo wee wé ɓàn lún yi.

27 O o ton-sá bía nɔn wo yi: «Lé mìn fèe bíníá ɔuara, á mìn maá léra a nòn-bòohú na ɔini wi á ɔó, lé ɔio ó o za bíníá ɔuara lè le lòn-heɔúee.» 28 O o kɔnle so dèeníá sɔi cá bún wán á henɔuaa le mi máa zo. A bàn maá ló le mi léee yanka a ò o ɔuee zo. 29 Ká a màhá bía nɔn mìn maá yi: «Loń, ínén sá nɔn foń há lúlúio cèrèe yi, á hàrí wizon-kéní á ï ðin yí pá ũ ɔii, ò o vio za sãanĩ á ũ yáá pá ðin yí nɔn miĩ le ï dí lè ho sãnú lè wán bɔnlowà. 30 A ũnén za na lá ũ níi ɔio vaá yáara véenía ɔa há-kora wán bíníá ɔuara, á ũ màhá le ɔa lén o nòn-bòohú na ɔini wi ɔúe.» 31 A bàn maá bía nɔn wo yi: «I za, ínén làa fo páanía wi mìn wán fèee, á ɔio á ï te ɔúenɔúen ɔio sã foń. 32 Ká wa màhá ko wa dí ho sãnú à wèé wa sĩa, lé ɔio á mìn fèe mu lá ka lòn nĩ na húrun á bíníá vèera. O lá vúnun á ï bíníá yú.»»

16

O ton-sá kohó na háctri wi wàhiire

1 Bún món ó o Yeesu wee ɔio lè mí nĩ-kenínia: «Nàfòró bànso ɔúii háa lá nùpue ɔúii bàrá mí tonni ɔúhú wán. Wizonle ɔúii á ɔa ɔueé bía nɔn wo yi le o ton-sá mu wee yáa o níi ɔio dàkhíina. 2 O o von wo ɔueé wee ɔioráa: «ɔio á ï ɔá ũ ðání yi á so bon le? Wáa wa lá ɔio á ũ wó ɔúenɔúen ɔan càtíi, bún món á wa à kúia mìn. A ũ tonló vó ï cãn zuia.» 3 O o nĩi wee ɔio mí yi: «Eee! I ɔúhúso wáa léra mi mí tonni sáró yi á ï wé kaka? ɔio ho varó á ï yí dà ɔio, á ho hée fio mún nĩyio wi miĩ. 4 Awa, ï wáa zũ ɔio á ï wé ká ï tonló yáara á ï pá à yí ɔa ɔúii na à ɔua mi.» 5 A ɔia ɔúenɔúen na ɔa ɔúhúso kení wi yi ó o von lè mí nĩ-kéní kéní. A yia ɔuara ho yahó ó o tũara yi: «I ɔúhúso kee na wi foń lé le yén?» 6 A wón bía: «Lée

oliivewa bia piló bàrikónwa khímàni.› O o bía nɔn wo yi: ‹Lii keení fùafùà. Fé ũ kee vūahũ à ũ túa: Niló bàrikónwa búará-ɲun làa píru.› ⁷ O o bínía tùara a búí yi: ‹A ũnén ɓèn kee lé le yén?› A wón bía: ‹Lée dínló pórókówá khiá-hònú.› O o bía nɔn wo yi: ‹Fé ũ kee vūahũ à ũ túa: Dínló pórókówá khiá-náa.› ⁸ Bío ó o ton-sá mu yí térénna ká ɓa ɲúhũso màhã pá khònía wo hã hénní na ó o yú bío yi. Lé bío á ho dímíɲá na kà nùpua zū mín ɓuaró á po mu khoomu nùpua.»

⁹ O o Yeesu mu bínía bía: ‹Le í bío mu na mia: Mi wé yú ho dímíɲá nàfòró à mi wé wé bío mi ì yíráa ɓa ɓónlowà làa ho, ká ho khii vó mi cón, á ɓa à fé mia á à zoráa le mukāni na máa vé lahó yi. ¹⁰ Yia yú mu bío na cínú ó o zūna mu ɓuaró, wón ɓa nɔn bío boo yi ó o mún n zūni mu ɓuaró. Yia yí térénna mu bío na cínú yi, ó o mún máa térén mu bè-beera yi. ¹¹ Ká mi yú ho dímíɲá nàfòró á mi yí zūna hón ɓuaró, á lée wée á à tá à na ho nàfòró tente mia? ¹² O ñi-veere bío na ɓa kàràfáa mia á mi yí zūna ɓuaró, á mi kùrú bío á ɓa mún máa na mia.›

(Matiye 6.24)

¹³ ‹Ton-sá woon yí dà máa sá máa na ɲúnása nùwã ɲun yi. O ò ɲin o ñi-kéní, ká a wañ yia so. O wé è ɲí a ñi-kéní bióni, ká yia so ó o máa kǎnbi. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeení yi ká mi mún pá henía le wárí càró bío.› ¹⁴ Bío ɓa *Farizíewa ɲá hã bióní mu, á ɓa wee yáa mí ɲiní yi na a Yeesu yi, lé bío á ɓa dó mí sia le wárí càró yi dàkhíina. ¹⁵ Ká a Yeesu màhã bía nɔn ɓa yi: ‹Minén wee wé mítén lè ɓa ñi-tentewà ɓa nùpua yahó, èè ká le Dónbeení dén zū bío wi mi yiwa, lé bío á bío ɓa nùpua wee›

mi à wé lè mu bè-beeni á le Dónbeeni yí máa tà yi.

Ho làndá lè le Dónbeeni béeni bio
(Matiye 11.12-13)

16 «O *Moyiize làndá lè le *Dónbeeni ji-cúa fεerowà vōnna á pãahú wà fεεε ɓueé ɓó a Zãn Bati-isi ɓuenló yi. Wón ɓuenló jii lé ɓɓn á le *Dónbeeni béeni bio bueró jũhũ ɓúa yi, á ɓa nùpua lè mí nĩ-kéní kéní wee jàa mín le béeni mu zoró yi wán.

(Matiye 5.18)

17 «Ho wáayi lè ho tá véro á wayi po ho làndá bin-za dèε na cɓínú vɓló.

(Matiye 5.32)

18 «Báa na día mín háa ò o ɓínía fó há-veere yan lée há-fé. A yia fó a háa na ɓàn báa día wo á yan mún lé o há-fé.»

O nàfòró ɓànsò là a Lazaare wahiire

19 ɓɓn mɓn ó o Yeesu pá ɓínía bía bio kà: «Nùpue ɓúii hía wi ɓɓn á nàfòró wi á wee zɓi há sɓi-seni na yàwá here. Wizooni ɓúenɓúen lée sãnú díró o cɓn.

20 Nĩ-khenii ɓúii na yèni ɓa le Lazaare, na sãnia ɓúenɓúen vó lè há dokuaa á hía wee ɓuee da a nàfòró ɓànsò mu khũuhũ. 21 O sɓi yàá wee wé vá a nĩ mu dɓnló na wee kùenka lii kúia yi lè ho díró. A bè ɓɓn wán, á ɓa booní wee wé ɓuee dɛnka a dokuaa. 22 Wizonle ɓúii ó o nĩ-khenii mu húrun, á le Dónbeeni wáayi tonkarowà ɓueé líí lá a yòó bàrá a *Abaraamu nĩsání. ɓɓn mɓn ó o nàfòró ɓànsò mún húrun á ɓa nùuna. 23 Bio ó o wi ho nĩ-hónbó-lóhó yi, ó o lò wee be dàkhĩina. O o hóonia mí yahó le mí ì loí, ó o khèra mɓn o Abaraamu ò o Lazaare kará a nĩsání.

24 «Ó o von wo pónpón: «Wàn ɓùaa Abarahaamu, loŋ í màkàrí yi à ù tonka a Lazaare le o dé mí nín-kíza jùhù mu jummu yi, à ɓuee wɛé lè í denle, lé ɓio á ì lò ɓɛntín wee be ho dōhù na kà yi dàkhíina.»

25 Ká a Abarahaamu màhǎ bía nɔn wo yi: «Í za, le ù yi, ɓio á ù yio fù lua á ù yú mu bè-sení cèrɛɛ á wɛéra lè ù sii, ò o Lazaare ɓio wó hǎ yinyio. Ho zuia á wón yú mí lònbee cúnú à ùnén ɓèn yú le lònbee.

26 Bún pá níí ló, á ho kǎ-be-beenǐ wi warén làa mia pǎahù, bèra a na ká ɓia le mí ì lé hen á à khí mí cón à ɓa yí dàŋ mu. A nùpue mún yí dà máa lé hen na á ù khíi wi yi máa ɓuen wa cón.»

27 «Ó o nàfòró ɓànsò bía nɔn wo yi: «Í pá à ɓíní ì fio fo. Sábéré à ù tonka a Lazaare mu ò o lii wàn maá zii. 28 Wàn zàwa nùwǎ hónú líí wi ɓín, ò o lii jǐ ɓa zeŋ wán à ɓán wǎa yí ɓuee zo le lònbe-beenǐ na kà lahó yi.»

29 Ó o Abarahaamu bía nɔn wo yi: «O *Mɔyiize làndá lè le *Dónbeenǐ jì-cúa fɛerowà ɓioní wi ɓín, le mǐn zàwa mu wé jí hǎn.»

30 Ó o nàfòró ɓànsò bía: «Wàn ɓùaa Abarahaamu, bún pá máa yí ɓa. Hen ká ɓia húrún nǐ-kéní ɓúí lá ló lion ɓa cón á ɓa à yèrémá wárá.»

31 Ká a Abarahaamu màhǎ bía nɔn wo yi: «Ká ɓa yí máa jí a Mɔyiize lè le Dónbeenǐ jì-cúa fɛerowà cón, á hàrí à nǐ-hío ɓúí vèe, á ɓa pá máa tà.»»

17

*Yí khà mi ninza dé bè-kohó wéró yi
(Matiye 18.6-7; Maaki 9.42)*

1 Bún món ó o Yeesu bía nɔn mí nǐ-kenínia yi: «Bìo wee vá a nùpue dé mu bè-kohó wéró yi bún yí dà máa hè hùúu. Ɛɛ ká yia màhǎ níí bò mu ɓio,

wón á ho yéréké è sá yi. ² Hàrí 6a ca le hue-beeni o fonle yi à lèè dé ho muhú yi, bún pá à wé wayi á à poń le lònbee na à yí o ká mu lé orén nɔn á 6a háyúwá na kà nĩ-kéní 6úi wó mu bè-kohó. ³ Mi cén pa miten bío sese.

*Mi ninza bè-kora sɛndiaró bío
(Matiye 18.21-22)*

«Hen ká mi ninza 6úi wó khon làa fo à ù zéeni a wékheró na a yi. Ká a tà le mí ì khí mu yi, à ù sɛn mu día na a yi. ⁴ Ká a wó khon làa fo le wizon-kùure yi há zen cúa-hèpun, à mu lè mí dà-kéní kéní ó o wee 6uee đĩn ù yahó le mí ì khí mu yi, à ù sɛn mu día na a yi.»

*Le siidéro na ka lè ho mútáàdè bæere bío
(Matiye 17.20)*

⁵ Ba tonkarowá bía nɔn wo yi: «Núhúso, dé wa siidéro wán.» ⁶ Ó o Núhúso bía: «Hen ká mi siidéro na khúekhúe lè ho mútáàdè bæere bío á mi yàá pá lá tà le mí ì wé làa bío, á mi lá dà à bío ò na* le vɛ̀ndèè na kà yi: «Dè ho lahó na ù wi yi a vaa zoo fá ũten ho muhú yi», á le è wé mu.

O ton-sá tonló bío

⁷ «Hen ká minén ó o 6úi ton-sá lá wi á wee và a mɔhú tàá o wee pa a sáron búa sɛi, ká a ló há mana yi 6uara, á mi ì bío le o dɛɛní 6uee kɛɛní ò o dí le? ⁸ Yínɔń bío kà mi ì bío ò na a yi le: «Sá ho đĩnló na mi, wíoka ũten à ù lá ho 6uennáa le í dí à ïju. Bún món á ũnén màhá à dí ká ũju.» ⁹ O so o

* **17:6** Bío ó o Yeesu bía binbirí lé bío kà: «Hen ká mi siidéro lá 6úaa yú ho mútáàdè bæere na cɛ́nú yi.» Ba zúifùwa cón á ho mútáàdè bæere lé đĩo ka cɛ́nú po mu bè-đínii bia 6úen6úen. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéeni yi, à le sɛmu wíoka dé wán.

tèenì mí ton-sá mu yi bïo ɓa le o wé ó o wó bïo yi le? Bùeé. ¹⁰ Minén bïo làa bñn mún lée dà-kéní. Bïo le Dónbeenñ le mi wé ká mi wó mu vó, à mi bío bïo kà: «Wa lée ton-sáwá na á nùpue yí ko ò o na bïo yi. Bïo ɓa le wa wé lé bñn mí dòn á wa wó.»»

O Yeesu wéera ɓa bùeréwà nùwā píru

¹¹ Bïo ó o Yeesu wee va ho Zeruzalεmu, ó o bò le súii na wi ho *Samarîi lè ho Kalilee pãahũ yi. ¹² O o vaá wee sùará ho lóhó ɓúii yi, à *bùeréwà nùwā píru wee sí a yahó. A ɓa khèra dñn ¹³ à ɓa wee wãamaka pñnpñn: «Yeesu! Ni-kàránlo! Zũn wa màkàrí.» ¹⁴ Bïo ó o Yeesu mɔn ɓa, ó o bía nɔn ɓa yi: «Mi lén vaa zéení mítén lè le *Dónbeenñ yankarowà.»†

A bïo ɓa bò mín wee va bñn, á ɓa wan. ¹⁵ Bïo ɓa ñi-kéní mɔn ò o wan, ó o bñniá tò mí laà yi á wee khòoní le Dónbeenñ pñnpñn ká a ɓuen, ¹⁶ á ɓueé líi ɓúrá a Yeesu tá, á yahó ɓó ho tá yi, ò o wee dé o bárakà. O lée Samarîi ñi. ¹⁷ O o Yeesu wãa bía: «Ba mí nùwā píru ɓúenɓúen yí wan le? A ɓa nùwā dènú na ká ɓèn zon wen? ¹⁸ Bán tñahũ ó o ɓúii yí leékaa ò o bñni ɓuee ɓúaaní le Dónbeenñ ká mu yínɔn ho síi veere nùpue na ká mí dòn le?» ¹⁹ Bñn mɔn ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lii hñni lén, à ù sliidéro miï wéera fo.»

O Nùpue Za bñni ɓuenló bïo

²⁰ Wizonle ɓúii á ɓa *Fariziεwa tùara a Yeesu yi le lé ho pãahũ yén á le *Dónbeenñ béenñ á à ɓuen yi. O o bía nɔn ɓa yi: «Le Dónbeenñ béenñ ɓuenló yínɔn

† **17:14** Le Dónbeenñ yankarowà mí dòn lé bña hña wee wé bío le o nùpue na mu ɓùemu vãmú lá wi yi á wán, ó o wãa dà à zo ɓa nùpua tñahũ. Mi loñ Levii nùwā (Psaumes) 13.49.

bïo na wee mi làa yïo. ²¹ Ba máa bío le: «Mí loń, mu wi hen» tàá «Lé vaá hen á mu wi yi.» Lé bïo á mi ko à mi zũn mu le le Dónbeenĩ béenĩ wi làa mia vó.»
²² Bũn món ó o bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Pàahũ búii bueé dā ó o *Nùpue Za wizooní dà-kéní búii á mi sĩa á à vá yi lè ho miló ká mi máa mi le.

(Matiye 24.23-28)

²³ «Ba à bío ò na mia: «O wi hen» tàá «Lé vaá làa hen ó o wi yi.» Εε ká mi yí va bĩn, mi yí lùwí mu bïo yi. ²⁴ Làa bïo ká ho viohó ñuiina ho wáayi lùe búii à mu khoomu dèení keń lùà búenbúen, lé bũn bàn sii ó o Nùpue Za bĩnĩ búenlò wizonle bïo khíi wéráa. ²⁵ Εε ká a màhã ko ò o lò be làa sòobéé vé, à ho pãahũ na kà nùpua pĩ a bïo.

(Matiye 24.37-41)

²⁶ «Bìo wó a Nɔwee pãahũ lé bïo bàn sii khíi wé o *Nùpue Za bĩnĩ búenlò pãahũ.† ²⁷ Ba nùpua hĩa wee dí ká ba à ñu, á wee ya mín ká ba a yèé mí zàwa mín yi fúaa nònzoñ na ó o Nɔwee zon ho won-beenĩ yi á mu ñun-beenĩ buara bueé bó ba búenbúen. ²⁸ Mu mún khíi wé làa bïo hĩa wó a Loote pãahũ.‡ Ba nùpua hĩa wee dí á wee ñu, á wee yà ká ba a yèé mí bïowa, á wee dí ká ba a so. ²⁹ Εε ká nònzoñ na ó o Loote ló ho Sodɔmu yi, á ho dõhũ lè ho kĩribi ló ho wáayi á tò ba wán, á bó ba véenia. ³⁰ Lé bũn bàn sii mún khíi wé nònzoñ na ó o Nùpue Za ko ò o mi wán. ³¹ Mu zoñ à yĩa wi mí zii lòho yí bío le mí ì lii á zoó khuii mí sĩa, à yĩa hã mana yi mún yí bío le mí ì bĩnĩ ì búen mí zii. ³² Mi leéka a Loote bàn hĩa bïo.* ³³ Yia wi ò o fení mí

† 17:26 Mi loń Bïo Nùhũ Búeenĩ vĩaahũ (Genèse) 6–9 § 17:28

Mi loń Bïo Nùhũ Búeenĩ vĩaahũ (Genèse) 19 * 17:32 Mi Loń Bïo Nùhũ Búeenĩ vĩaahũ (Genèse) 19.26

mukāñi wón á à vīiní le. Ká yīa vīinía mí mukāñi wón á à yí le.

³⁴ «Le í bío mu na mia: Mu zoñ tīnàahú á 6a nùpua nùwā ñun na páanía dūma le dāmu dēε dà-kéní wán, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká yīa so á à día. ³⁵ Ba háawa nùwā ñun na páanía wee ni mu bío, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká yīa so á à día. ³⁶ [Ba báawa nùwā ñun na wi há mana yi, ó o ñi-kéní 6a à fé è lénnáa, ká 6a à día a ñi-kéní.»] ³⁷ O o ñi-kenínia tūara a yi: «Núhúso, lé wen á mu ù wé yi?» O o bía nɔn 6a yi: «Hen na ó o yà-hínii día yi, lé bīn á 6a dùbúawá wee wé fè mín yi.»

18

O mahāa là a cítí-ñi wàhiire

¹ Bío ó o Yeesu wi ò o zéení lè mí ñi-kenínia le 6a ko 6a wé fio fēεε à bàra yí tē hūuu, ó o wà le wàhiire na kà nɔn 6a yi: ² «Cítí-ñi 6úi hīa wi lóhó 6úi yi. O yí máa zón Dónbeení, á mún yí máa kènbi nùpue. ³ Mahāa 6úi mún hīa wi ho ló-kéní mu yi á wee 6uen o ñi mu cón fēεε à 6uee bío bío kà na a yi: «Mí ínén le í fioso tūiá.» ⁴ O wó mu míana ò o ñi mu wee pí a bío. Ká mu màhá a va à yí, ò o sá san ó o wee bío mí yi: «Í yí máa zón le Dónbeení, á í mún yí máa kènbi nùpue bīn bon, ⁵ ká a mahāa na kà 6èntīn lan miī dàkhíina. Í ì wé bío ó o wee cà, ò o wé yí 6uee ñin sēé mi.» ⁶ O o Núhúso bīnía bía nɔn 6a yi: «Mi loñ bío ó o cítí-ñi-kohó mu na kà wó. ⁷ Mi wee leéka le le Dónbeení so máa na ho tūiá sīni bīa le hueekaa yi na wee ve le pónpón le wisoni lè ho tīnàahú yi le? ⁸ Le í bío mu na mia: Le è na ho tūiá sīni 6a yi ho pāahú na mu ko yi. εε ká a *Nùpue Za

màhã khíi bíníá buara, ó o ɓueé yí ɓa nùpua na dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi ho tá wán le?»

O Farizɛ là a lànπό fé wahiire

⁹ O mún bíníá wà le wahiire ɓúi á bò bía wee leéka le mí téréna à ɓa wee zuañ bía ká yi wán:

¹⁰ «Nùpua nùwã n̄un ɓúi hĩa wà yòó wé ho floró le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. O n̄i-kéní léé *Farizɛ ká yĩa so léé *lànπό fé.

¹¹ O o Farizɛ zoó fará ð̄n ho wáayi á wee fio mí yi kà: «Dónbeenĩ, ì wee dé ũ bārākà, lé ɓiò á ì yí ka lè ɓa nùpua na ká ɓiò. Ba wee tè ɓa nùpua wán, á wee n̄uaa, á lé ɓa hã-féwá, sònkú o lànπό fé na kà.

¹² Inén wee lĩ ì n̄ii hã cúa-n̄un ho yàwá n̄uhũ dà-kéní yi, á ɓiò á ì wee yí ɓàn cúa-pírú n̄ii á ì mún wee na foñ.»

¹³ O o lànπό fé wón vá líi ð̄n le kùɛɛrè yi á yàá yí wi ò o hooní mí yahó ho wáayi á wee hiimika ká a bío mí n̄i-kãa yi kà: «Dónbeenĩ, màkárí m̄ii, ì léé bè-kora wéro.»

¹⁴ O o Yeesu bíníá bía ɓiò kà: «Le ì bío mu na mia: Ba nùwã n̄un mu t̄iahũ ó o lànπό fé lé yĩa bíníá van mí zii ká a téréna le Dónbeenĩ yahó. Lé ɓiò á yĩa wee yòoní m̄iten á le Dónbeenĩ á à liiní, ká yĩa wee liiní m̄iten á le è yòoní.»

*Ba ɓuan ɓa háyúwá buararáa o Yeesu cón
(Matiye 19.13-15; Maaki 10.13-16)*

¹⁵ Hàrí ɓa háyúwá á nùpua ɓúi ɓuan buararáa o Yeesu cón le o bè mí n̄íní ɓa wán. ɓiò ó o n̄i-kenínia m̄on mu, á ɓa wee zá làa ba.

¹⁶ Ká a Yeesu màhã von ɓa, ò o bía: «Mí díá le ɓa háyúwá wé ɓuen ì cón, mí yí hè ɓa, lé ɓiò le *Dónbeenĩ b̄eenĩ ɓiò sã bía ka lè ɓa ɓiò sii yi. ¹⁷ Le ì m̄i ho t̄iia na mia: Yĩa yí tà le Dónbeenĩ b̄eenĩ ɓiò là a háyónza ɓiò sii, á ɓànso yí dà máa zo le yi hùúu.»

*Ho nàfòró bànsowà lè le Dónbeenĩ béenĩ bïo
(Matiye 19.16-30; Maaki 10.17-31)*

¹⁸ Ba *zúifùwa núnása nĩ-kéní búì tùara a Yeesu yi: «Nì-kàránlo tente, í ko à ì wé mu yén à yíráa le mukānĩ na máa vé.» ¹⁹ O o Yeesu bía nən wo yi: «Lée webio nən á fo wee veráa mi làa nĩ-tente? Nĩ-tente mía ká mu yínɔ́n le Dónbeenĩ mí dòn. ²⁰ Fo zū le Dónbeenĩ làndáwá na kà: Yí wé há-fénló tàá bá-fénló, yí búe nùpue, yí nuaa bïo, yí fí sáberé mi ninza nii, kònbi mĩn maá le mĩn nu.*» ²¹ O o nĩi bía nən wo yi: «Bún búenbúen á ì bò yi hàrì í yàrónzàmu pāahũ.» ²² Bïo ó o Yeesu nǎ a nĩ-cúa vó, ó o bía nən wo yi: «Bìo dà-kéní pá fòora foñ. Vaa yèé bïo wi ù cón búenbúen à sanká bàwá rí na ba nĩ-khenia yi, bún ká fo ò yí ho nàfòró ho wáayi. Bún món à ù bĩnĩ buee bè mĩ.»

²³ Ká a nĩi mu nǎ há bioní mu, ó o sǎnía tò, lé bïo ó o nĩi bïo boo dà. ²⁴ Bïo ó o Yeesu mən ò o yahó so, ó o bía bïo kà: «Ho nàfòró bànsowà zoró le Dónbeenĩ béenĩ yi bènťn á à wé here. ²⁵ O cón-númúkũ zoró lè ho mísímí kǎhũ á à wé wayi á à poń o nàfòró bànsowà zoró le Dónbeenĩ béenĩ yi.» ²⁶ A bía dĩn wee nĩ a bioní tùara a yi: «Éee! A yĩa wǎa dà à fen lée wée?» ²⁷ O o Yeesu bía nən ba yi: «Bìo yí dà máa wé ba nùpua cón á dà wee wé le Dónbeenĩ cón.»

²⁸ Bún món ó o Piere bía nən wo yi: «Loń, warén ló díá bïo lá wi wa cón à wa bò foñ.» ²⁹ O o Yeesu bía nən ba yi: «Le í mĩ ho túiá na mia: Yĩa ló díá mí zii, tàá mĩn háa, lè mĩn zàwa, lè mĩn nùwá, lè mí zàwa le Dónbeenĩ béenĩ bïo yi, ³⁰ ó ò yí bïo cèrèe

* **18:20** Mi loń Léró vūahũ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeniló vūahũ (Deutéronome) 5.16-20

á à poń bún ho pãahũ na wa wi yi, á mún pá à yí le mukãní na máa vé ho yĩró na lua yi.»

O Yeesu wiokaa wee bio mí húmú lè mí vèeró bio (Matiye 20.17-19; Maaki 10.32-34)

³¹ O Yeesu fó mí nĩ-kenínia píró ñun mí ñúhũ wán á bía nɔn ɓa yi: «Mi loń, wa wee yòo ho Zeruzaleemu, á bio búenbúen na le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεerowà túara o *Nùpue Za dǎní yi á ñii yòó sí bín. ³² Lé bio ɓa à dé o ɓia yí zũ le Dónbeenĩ níi yi, á bán ñ zuań yi, á à là, á à pũíní mí ñinsǎní ì kúee o wán. ³³ Ba à ha a lè hã làbàaní, á à ɓúe o. Ká mu wizooní tĩn zoń, o ò vèe.» ³⁴ Ká a nĩ-kenínia màhã yí zũna dɛe woon mu yi. Hã bioní mu ɓàn kúará á sà ɓa yi á ɓa yí zũ bio ó o Yeesu wi ò o bio ñúhũ.

O Yeesu héra a muui ɓúí yĩo ho Zerikoo yi (Matiye 20.29-34; Maaki 10.46-52)

³⁵ Bio ó o Yeesu vaá wee sàará ho Zerikoo yi, à bún ò o muui ɓúí kará ho wǎhũ nĩsǎní wee fioka. ³⁶ Bio ó o ñá ɓa zãamáa na wee khĩí sã, ó o tũara bio wee wé. ³⁷ A ɓa bía nɔn wo yi le lé o Nazareete ñii Yeesu lé yĩa wee khĩí. ³⁸ O o wee bio pǎnpǎn: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí miĩ!» ³⁹ A ɓia wi ho yahó wee nàmaka a yi le o wé tété. Ká a yàá wiokaa wee wãama lè mí sòobéε: «Daviide Za, màkárí miĩ!» ⁴⁰ O o Yeesu dǎn ò o le ɓa ɓua a muui mu ɓuennáa. Bio ó o ɓueé dǎn, ó o tũara a yi: ⁴¹ «Lée webio á fo le ì wé na foń?» O o bía: «Núhũso, wé le ì yĩo à wé mi.» ⁴² O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wáa mi, bio fo dó ũ sǐi miĩ lé bún á ì wééraráa fo.» ⁴³ Mí lahó yi ó o dɛɛnía wee mi, á bò a Yeesu yi á wee khòoní le Dónbeenĩ. A ɓa zãamáa búenbúen mɔn mu á ɓa mún wee khòoní le Dónbeenĩ.

19

O Yeesu là a Zasee bío

¹ Bìo ó o Yeesu vaá zon ho Zerikoo, ó o tò ho yi wee káa. ² O nǎi búí wi ho lóhó mu yi á yèni 6a le Zasee. O lé ho *lànpo féwá nùhúso búí, á nàfòró wi. ³ O wee cà ò o mi a Yeesu à zǔrǐ, ó o wó san, lé bío 6a nùpua boo dà, ò o mún lé o nǎ-6úinbúí. ⁴ O o lùwa dú ho yahó á vaá yòora le vǐndè-beenǐ búí na 6a le sikomǎre, na ðǐn hen na ó o Yeesu wà 6uee khǐí yi, ò o dàń mináa wo.

⁵ Bìo ó o Yeesu 6ueé ðǎn le lùe mu, ó o hoonía mí yahó ò o von wo: «Zasee, 6uee lii fùafùà. Lé fò á ï ko à ï làa wán ho zuia.» ⁶ O o Zasee ðeǎnía bánbáa lion, á líí fò a Yeesu vannáa mí zǐi lè hǎ zámakaa.

⁷ A bǐa 6úen6úen na mǎn mu á mu yí sǐ yi á 6a wee hǔahúaaaka: «O nùpue mu vaá làara a bè-kora wéro wán.» ⁸ Ká a Zasee wón mǎhǎ hǐnǎn yòò ðǐn o Yeesu yahó ò o wee bío: «Nùhúso, loń, í ní bío bàn sanká mǎní á ï ï na 6a nǎ-khenia yi, ká í mún tò a búí wán mu búí yi, á ï ï na mu bàn cúa-náa bánso yi.» ⁹ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Le zǐi na kà nùpua wǎa kǎnía ho zuia, lé bío ó o nǎi na kà mún lé o *Abarahaamu mǎnmǎní búí. ¹⁰ Lé bío ó o *Nùpue Za 6uara wà 6ueé cà bǐa khèra lè le Dónbeenǐ, á à fení.»

Ho sǎnú kùrdá wǎhiire (Matiye 25.14-30)

¹¹ O o Yeesu bǐnía wà le wǎhiire dà-kení á nǎn bǐa ðǐn nǎ hǎ bioní mu yi. Lé bío ó o sùarǎa lè ho Zeruzalǎemu, á 6a mún wee leéka le le *Dónbeenǐ béenǐ á à ðeǎnǐ ï zéení mítén mí lahó yi. ¹² Bìo kà lé bío ó o bía: «Nǎi búí na sǎ se mún zǐi á ko ò o lá le béenǐ, ó o ló van ho kǎhǔ búí na ðǎní nǎyi á wà vaá

lá le bín ká a bíní ì buen.* ¹³ Sǎni ò o lén, ó o von mí ton-sáwá nùwá píró á sankaa ho sǎnú kùráa† dà-kéní kéní nǎn yi, ò o bía: «Mi bánbá duan làa ho ká ì ì buen.» ¹⁴ Ká ɓa kǎhǔsa màhǎ jina a á ɓa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ja a mǎn à vaa bío bío kà: «Wa yí wi ò o nǎi mu wé wa béε.»

¹⁵ «Bìo ó o vaá lá mí béεnǎ bínía ɓuara mín kǎhǔ, ó o von ɓa ton-sáwá na ó o kàràfáa mí sǎnú yi. O wi ò o zǔn bío ɓa sá yú làa ho.

¹⁶ «Ó o nín-yání nùpue ɓuara á bía: «Núhǔso, ù sǎnú kùúrè na á ù nǎn miǎ á ì bínía yú há kùráa bío píró séénía.» ¹⁷ O o béε bía nǎn wo yi: «Fobúa, fo wó se. Fo léé ton-sá tente, bío á fo téréenna mu bè-wíníwà yi, á ì ì bàrá fo há ló-beera bío píró jùhǔ wán.»

¹⁸ «Á yǎa sǎ ɓuara ɓueé bía: «Núhǔso, ù sǎnú kùúrè na á ù nǎn miǎ á ì bínía yú há kùráa bío hònú séénía.» ¹⁹ O o béε bía nǎn wo yi: «A ùnén á ì ì bàrá há ló-beera bío hònú jùhǔ wán.»

²⁰ «Ó o ɓúí bínía ɓuara ɓueé bía: «Núhǔso, ù sǎnú kùúrè na á ù nǎn miǎ, nín-díio. † lá dó le le nín-kéní yi bàrá, ²¹ lé bío á ì zǎna fo. Fo lé o nùpue na mukání jii. Fo wee lá bío á ù yí bàrá, á wee lá ho dínló na á ù yí dù.»

²² «Ó o béε bía nǎn wo yi: «Ton-sá kohó yén! † ì cítí fo ù kùrú jì-cúa wán. Fo fù zǔ le ì jii, á wee lá bío á ì yí bàrá, á mún wee lá ho dínló na á ì yí dù,

* **19:12** Mu ɓàn sii hǎa wó ho pǎahǔ mu yi: Bío ó o Heroode Ní-beení hǎa húrún, ó o za Heroode Aakelayuusi ló van ho Oroomu á wà vá cà le béεnǎ á ɓueé zoráa mín maá laho yi, á ɓa zúífúwa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ja a mǎn à vaa bío le mí yí tà a bío. † **19:13** Mu pǎahǔ ká ho sǎnú kùúrè dà-kéní á ɓa yèera a ho ɓàn wárí á à yí ó nùpue nǎ-kéní wizooní khímàni sámú sǎání.

²³ ká bǔn fo zū, á léé webio nɔn á ũ yí vaá bàrá le ho banki yi? Se bǐo á ĩ bǐnía buara, á ĩ lá buée fé le lè le bǎn cǔnú.»

²⁴ «Bǔn mǎn ó o bía nɔn bǐa wi bǐn yi: «Mi fé ho sǎnú kùrè mu o cǔn à na hǎ kùráa bǐo pírú bǎnso yi.» ²⁵ Á ba bía nɔn wo yi: «Núhúso, wón á hǎ bǐo pírú wi cǔn vó.» ²⁶ O o bía nɔn ba yi: «Le ĩ bío mu na mia: Yia bǐo wi á ba à bǐnǐ ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Εε ká yia bǐo mía, á hǎrí mu bè-za na wi o cǔn á ba pá à fé.» ²⁷ Ká ĩ zúkúsa na yí wi á ĩ wé ba béε á mí bua buennáa hen à buée búé ĩ yǐo yi.» ²⁸ Bǐo ó o Yeesu bía bǔn vó, ó o khǐína dú ba yahó á nɔn ho Zeruzalεemu.

O Yeesu zoró ho Zeruzalεemu yi

(Matiye 21.1-11, 15-17; Maaki 11.1-10; Zǎn 12.12-16)

²⁹ Bǐo ó o Yeesu vaá sùarǎa ho Bεtefazee lè ho Betanii yi, le búée na ba wee ve làa Oliivewa vǐnsǐa búée nǐsǎnǐ, ó o tonkaa mí nǐ-kenǐnia nùwǎ nɔn á bía nɔn yi: ³⁰ «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi, ká mi vaá dǎn, á mi ì mi sǔnpè-za na á nùpue dǐn yí yòora yí mǎn hùúu ká a can dǐn. Mi fee wo bua buennáa.» ³¹ Ká a búí tǔara mia le léé webio nɔn mi wee feerǎa wo, à mi bío na bǎnso yi: «O Núhúso màkóo wi o yi.» ³² Á bǐa ó o tonkaa wà van, á mu búenbúen vaá wó làa bǐo ó o Yeesu bíarǎa mu.

³³ Bǐo ba wee fee o sǔnpè-za mu, á bǐa te o wee tǔa ba yi: «Lée webio nɔn á mi wee feerǎa o sǔnpè-za mu?» ³⁴ Á ba bía: «O Núhúso màkóo wi o yi.» ³⁵ Bǔn mǎn á ba buan o sǔnpè-za mu buararǎa o Yeesu cǔn, à bò mí kǎnbunwà o wán, à ba buan wo yi ó o Yeesu yòora. ³⁶ Bǐo ó o lá ho wǎhú wà,

á 6a nùpua wee bá mí kán6unwà ho wõhũ wàn o yahó. ³⁷ Bïo ó o búakáa wee birón há Oliivewa vînsîa búee á wà vaá sùará ho Zeruzalεemu yi, á 6a zãamáa na lé o ñî-kenínia búenbúen wee zãmaka, á 6a búakáa wee khòoní le Dónbeení pãnpãn ho yéréké bè-beera na 6a mɔn bïo yi: ³⁸ Ba wee bío:

«Le le Dónbeení wé mu bè-tentewà là a bée *Daviide na bò o 6uen o Núhũso yèni yi.

Ho héerà keń ho wáayi,

à ho cukú le le yèn-beení bïo sí le Dónbeení na dà mu bïo búenbúen ñúhũ wán yi.»

³⁹ A 6a *Farizíewa búí na wi 6a zãmáa tîahũ bíá nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, bío le ù ñî-kenínia wé tété.» ⁴⁰ O o Yeesu bíá: «Ká 6a wó tété, á há huua pá à wãamaka.»

O Yeesu wee wá ho Zeruzalεemu bïo yi

⁴¹ Bïo ó o Yeesu vaá sùaráa ho Zeruzalεemu yi, á yïo mɔn ho, ó o wee wá ho ñipomu bïo yi, ⁴² ká a bío: «Éee Zeruzalεemusa, mi yáá mún lá zũna bïo dà à na ho héerà mia ho zuia bïo há. Ée ká mu màhá wãa sànkáa mia. Mi yí dà mu máa mi. ⁴³ Lé bïo ho pãahũ búí khíi dã, á mi zúkúsa á à keení ì kîní mia, á à fífaka yi. ⁴⁴ Ba à fi mi lóhó le minén búenbúen dúkúdúkúdúkú. Ba máa díá á hàrí huee máa keń mí ninza huee wán mi lóhó mu yi, lé bïo mí yí zũna ho pãahũ na le Dónbeení 6uara mi bïo yi.»

O Yeesu ñɔn 6a bè-yèérowà

(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Zãn 2.13-16)

⁴⁵ Bũn mɔn ó o Yeesu zon le *Dónbeení zî-beení yi á zoó wee ña 6a bè-yèérowà ká a bío na 6a yi:

46 «Le Dónbeenĩ bía mí biónĩ vōnna yi: † zĩ á à wé fioró zĩ,† ká minén wó le lè 6a kōnlowà lùe.»

47 O Yeesu lá wee wé kàrán 6a nùpua le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi làa wizooní búenbúen. A le *Dónbeenĩ yankarowà júnása, lè ho *làndá bïo zéenílowa, lè mu nìpomu júnása wee cà bïo 6a à wé è búeráa o Yeesu. 48 Ká bïo 6a à wé è yíráa wo á 6a yí zũ, lé bïo ó o bióní jíló sí 6a nùpua búenbúen yi.

20

*Ba wi 6a zũn hen na ó o Yeesu pànká ló yi
(Matiye 21.23-27; Maaki 11.27-33)*

1 Wizonle búí ká a Yeesu wee kàrán 6a nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ká a bue le bín-tente, á 6a *yankarowà júnása, lè ho *làndá bïo zéenílowa, lè 6a *zúifùwa nĩ-kĩa 2 6ueé wee tùa wo yi: «Zéení bïo nòn á ù wee wéráa hã wárá mu? Lée wée nòn mu bàn níi foñ?» 3 O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Ínén mún ñ tùa mia, mi bío na miĩ: 4 Lée wée hĩa nòn le níi le o Zãn wé bátizé 6a nùpua? Lé le Dónbeenĩ lée, tàá lé 6a nùpua?»

5 A 6a ñn wee bío mín yi: «Hen ká wa le lé le Dónbeenĩ, o ò bío le lée webio nòn á wa yí tàráa o bïo. 6 Ká wa mún le lé 6a nùpua tonkaa wo, á 6a zãamáa á à lèeka wɛn lè hã huua á à búe. Lé bïo á 6a láa mu yi kénkén le o Zãn lé le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fɛero.» 7 A 6a wãa bía le mí yí zũ yĩa nòn le níi mu o Zãn yi. 8 O o Yeesu bèn bía nòn 6a yi: «Àwa, ínén mún máa zéení yĩa nòn le níi miĩ á ï wee wéráa bïo kà.»

† 19:46 Mĩ loñ Ezayii vūahũ 56.7

*Ho èrèzén vînsîa buahó vàrowà wàhiire
(Matiye 21.33-46; Maaki 12.1-12)*

⁹ Bún món ó o Yeesu wà le wàhiire na kà nòn 6a zâamáa yi: «Nii búí hía léra mí èrèzén vînsîa buahó á nòn 6a nùpua na làa wó wãanía tò bïo 6a khíi na a yi wán, le 6a wé và ho, ò o wà van le khúii na nàyi á wà vaá mía bïn. ¹⁰ Pãahú na ho èrèzén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nî-kéní le o va 6a nùpua mu cón le 6a khé bïo bïo sã mí yi à na. A 6a nùpua mu vaá han wo, á díá ó o wà lè mí nín-kãamáa. ¹¹ Ó o mǎhú bânso bínía tonkaa mí ton-sá veere, á 6a mún vaá là wón á han nòn, ó o wà à 6a yí nòn dè wo yi. ¹² Ó o pá bínía tonkaa 6a nùwã tîn níi, á wón 6a mún vaá han bóníkãa yi, á nòn.

¹³ «Ó o mǎhú bânso wãa bía: «Eeí wãa à wé kaka coon? Awa, í ì tonka í za na á í wa làa sòobéε, nún-sí á wón 6a à kònbi.» O o bía nòn mí za mu yi le o híní lén, á wón hínòn wà. ¹⁴ Εε ká bïo 6a nùpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío mín yi: «Yia lua kà lé yia á ho mǎhú bïo khíi sí yi. Mi wa búe o, á ho mǎhú bïo wãa à sí wεn.» ¹⁵ A 6a hínòn wíira a á khèra lée bó díá.» Ó o Yeesu wãa tùara 6a yi: «Àwa! Lé mu yén á ho mǎhú bânso ò wé làa ba? ¹⁶ O ò buen buée búe 6a nùpua mu, ká a cà nî-vio á à kúee mí mǎhú mu yi.» Bïo 6a nùpua já hã bioní mu, á 6a bía: «Póon! Bún máa wé.»

¹⁷ Ká a Yeesu màhã fá mí yïo 6a yi ò o bía: «Le Dónbeení bioní vūahú bioní na kà kúará lé mu yén?

«Le huee na 6a so-sowa lá pá díá,

lé dïo hía bínía buée buan ho soró dínía.»

¹⁸ Yia lùwá le huee mu wán á bânso sánía á à yáa.

yi: ²⁸ «Nì-kàránlo, bïo ó o *Mòyiize túara henía nòn wen lé bïo kà: Hen ká a búí yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo, á bàn za ko ò o fé bàn háa ya, à te ba zàwa yi mín za mu yèni yi.† ²⁹ Ka lòn nùpua nùwã hẹ̀nùn búí lá lée zàwa síi, ó o yahón so yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo. ³⁰ O o ɲun níi so fó a maháa mu yan, ³¹ bún món ó o tɛn níi so fó yan, á ba mí nùwã hẹ̀nùn yan wo bèenia á húrunka, ò o búí yí yú za làa wo. ³² Mu bàn véenii ó o háa mu mún húrun. ³³ Ayà, nònzoñ na ba ñí-hía á à vèe yi, ó o háa mu bïo ò sí a yén yi? Bïo ba mí nùwã hẹ̀nùn màhá yan wo bèenia.»

³⁴ O o Yeesu bía nòn ba yi: «Ho ðímíɲá na lònbiò báawa lé ba háawa wee ya mín. ³⁵ Eε ká ba báawa lé ba háawa na ko ba khíi vèe à yí le mukāñi ho ðímíɲá na bò o buen yi bán máa ya mín. ³⁶ Ba yí dà máa bíní máa hí, lé bïo ba ònmín lé le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà. Ba lé le Dónbeenĩ zàwa lé bïo ba vèera. ³⁷ Ho laho na bía le vɛ̀ndè-za na ho dōhɛ́ wi yi bïo, ó o Mòyiize zéenia mu wéréwéré le ba ñí-hía khíi vèe, ò o von o Nùhúso le *Abaraamu bàn Dónbeenĩ là a *Izaaki bàn Dónbeenĩ là a *Zakoobu bàn Dónbeenĩ.‡ ³⁸ Le Dónbeenĩ lé bía yìo wi lua bàn Dónbeenĩ, ká le yínɔ́ ñí-hía bàn Dónbeenĩ. Lé bïo ba búenbúen yìo wi lua lerén bïo yi.»

³⁹ A ho *làndá bïo zéenílowa nùwã yen búí bía nòn wo yi: «Nì-kàránlo, fo bía se.» ⁴⁰ Lé bïo ba yí wi à ba bíní khà mítén tùa wo yi làa bïo búí.§

† **20:28** Mi loñ Làndá zéeníló vūahú (Deutéronome) 25.5

‡ **20:37** Mi loñ Léro vūahú (Exode) 3.6 § **20:40** Mi loñ Léro vūahú (Exode) 3.6

O Krista sɪnii zũnló bïo
(*Matiye 22.41-46; Maaki 12.35-37*)

⁴¹ O Yeesu bɪnía tũara ɓa yi: «Ba da à wé kaka à bïoráa le o *Krista lé o *Daviide m̀nmanii? ⁴² Lé bïo ó o Daviide mí bæere bía mu hã Leni vũahũ yi: «O Nũhũso Dónbeenĩ bía nɔn ɪ Nũhũso yi:

ʔuee keeni ɪ nɪn-tɪáni,

⁴³ fúaa ká ɪ búrá ũ zúkúsa ũ tá,

á ũ bò ũ zení wán»*

⁴⁴ Bïo ó o Daviide wee ve o Krista lè mí Nũhũso, o ò wé o ɲũhũso ká a mún pá à wé o m̀nm̀nii kaka?»

Mi pa miten ho làndá bio zéenilowa bio yi
(*Matiye 23.6; Maaki 12.38-40*)

⁴⁵ Bïo ɓa zãamáa dɪn wee jí a bioní, ó o bía nɔn mí nĩ-keninia yi: ⁴⁶ «Mi pa miten ho *làndá bïo zéenilowa bïo yi. Ba wa hã báká-beera zɪló à wé héekaráa. Ba wa ɓa wé tɛni ɓa yi lè le k̀nbii ɓa zãamáa fɛmɪnló lara yi. Ho kàránló zɪnɪ yahón lùà, lè ho dɪnló dɪinii keeninía na seka ɓa wé hueeka keeni yi. ⁴⁷ Ba wee khà ɓa mahãawa ɲuaa bïo, á mún wa ho floró na túee wéró à ɓa nùpua leéka le ɓa téréna. Lé bɪn búenɔ́uen nɔn á ɓa lònbee khii wíoka à dérãa wán.»

21

O mahã-khenii hãmu bio
(*Maaki 12.41-44*)

¹ O Yeesu hoonía mí yahó á lora khii fò, ó o m̀n ho nãfòró ɓànsowà na wee kúee mí hãmu hã bonkoní yi le *Dónbeenĩ zĩ-beeni yi. ² O o mún m̀n o mahã-khenii ɓúí ò o wee kúee mí tãmónwà bïo ɲun, ³ ó o bía: «Le ɪ mí ho tũíá na mia: O

* **20:43** Mi loɲ Leni vũahũ (Psaumes) 110.1

mahá-khenii na kà bïo na ó o kúaa á boo po bïa ká búenbúen bïo. ⁴ Lé bïo le wárí na 6a búenbúen wó lè mí hãmu lé dïo 6a yú puunía. O orén lè mí khemu, ò o pá kúaa bïo wi o cón búenbúen na ó o lá wé è dí.»

*Le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ floró bïo
(Matiye 24.1-8; Maaki 13.1-8)*

⁵ Bïo 6a nùpua nùwã yèn búí wee bïo le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ bïo, le le donkhueéra lè hã *hue-sení lè mu bïowa na 6a wó lè mu hãmu, ó o Yeesu bía nən 6a yi: ⁶ «Pàahũ búí khii dā ká bïo mí yïo wi wán kà á à fi. Hàrí huee máa keń mí ninza huee wán.»

Hoyéréké bïowa na khii wé á ho dímíjǎ á à véráa

⁷ A 6a tùara a yi: «Nì-kàránlo, lé ho pàahũ yén á bún bïo so ò wé yi, á lé mu bïo yén khii zéeni le mu bïo mu wéró pàahũ dǎn?» ⁸ O o Yeesu bía: «Mi pa miten bïo. Mi yí día le 6a vīiní mia. Lé bïo á nùpua cèrèè khii bueen í yèni yi á à bío: «Í lé o *Krista, ho pàahũ dǎn.» Ká mi mahá yí bè 6a yi. ⁹ Hen ká mi khii wee jí hã hĩa tǎró, lé ho kǎaló bïo, à mi yí dèé mi yiwa. Lé bïo á bún bïowa so ko mu wé ho yahó. Ká bún dèenía máa wé ho dímíjǎ véró pàahũ.»

¹⁰ O o bīnía bía bò mu wán: «Ho sǐí búí khii wé è lé vaá fi lè ho sǐí veere, á ho kǎhũ búí khii wé è lé vaá fi lè ho kǎ-veere. ¹¹ Ho tá dèkénòn sūmáa khii wé hã lùà búí yi, á le hīni lè mu vǎn-kora khii keń lùà cèrèè yi. Mu bè-beera búí na bïo á à wé le zǎnii á à wé ho wáayi lè ho tá yi.

(Matiye 10.17-22; Maaki 13.9-13)

¹² «Èè ká sǎni à bún búenbúen dǎ, á 6a à wiika mia á à beé lò. Ba à 6ua mia á à varáa 6a *zúífùwa

kàránlò zíní yi á vaá cítí, á à kúee mia ho kàsó yi. Ba wé è ɓua mia á vaá ðíní hã kãna júnása lè ɓa bá-zàwa yahó ɓio mi tà miĩ ɓio yi. ¹³ Lé ɓun mi ì bè yi á à zéenínáa í ɓio. ¹⁴ Mi bè mi hácirí ɓio kà lè ɓio wán: Mi yí dèé mi yiwa ɓio mi vaá ɓío á à fenínáa miten ɓio yi. ¹⁵ Inén í bæere lé yia á à na hã ɓioní lè mu bè-zúrniní mia, á mi zúkúsa ó o ɓúí máa dàn máa sánsá mia á mún máa kán. ¹⁶ Hàrí mĩn maáwà lè mĩn nuwà, mĩn zàwa lè mĩn nùwà na ká, lè mĩn ɓónlowà míten lé bán á à dé mia á à na, á mi cèrèè ɓúí ɓa à ɓúe. ¹⁷ Ba nùpua ɓúenɓúen á à jín mia ɓio mi tà miĩ ɓio yi. ¹⁸ Èe ká hàrí mi jún-vāní dà-kéní ɓúí máa vī. ¹⁹ Mi fàrá ðin sese, ɓun lé ɓio á à na ká mi ì yí le mukānī na máa vé.

*O Yeesu wee ɓio ho Zeruzalɛmu floró ɓio
(Matiye 24.15-21; Maaki 13.14-19)*

²⁰ «Pãahũ na mi khii mi ɓa hĩn-táwá lè mí kuio ká ɓa kíniá ho Zeruzalɛmu yi, ɓun ká mi ì zún le cínú ká ho floró yi. ²¹ Hón pãahũ so yi á ɓia á à keń ho *Zudee yi ko ɓa lùwí yòo hã ɓúaa. ɓia á à keń ho Zeruzalɛmu yi ko ɓa lé ho yi lén, à ɓia wi hã mana yi yí ɓiní ɓuee zo ho yi. ²² Lé ɓio mu ù wé le cítíí fló wizooní na le Dónbeení ɓioní vūahũ bè-ɓionii ɓúenɓúen á jii ì sí yi. ²³ Ho yéréké khii sá ɓa há-sēnasa lè ɓa há-jàawa yi mu zon. Lé ɓio mu ù wé le yi-véè làa sòobéè ho kòhũ mu yi, á le Dónbeení á à zéeni le le sii wee cī ɓa nùpua mu yi. ²⁴ Ba à ɓúe ɓa ɓúí lè hã hĩa khàra, ká ɓa ɓúí ɓa à ɓua à varáa hã kã-vio yi, á ɓia yínɔń ɓa zúifùwa ɓueé fi ho Zeruzalɛmu á à keení ho yi fúaa ɓa pãahũ jii sú.

O Nùpue Za b̄ini buenlɔ bio
(Matiye 24.29-35; Maaki 13.24-31)

²⁵ «Mu b̄iowa b̄ui na s̄i yí z̄u kh̄ii wé le wii le ho p̄ih̄ũ lè h̄ã mànàayio yi. Ho ðim̄íná k̄anasa búenb̄úen á yilera à yáa mu yámú ɲumu na wee kùrún s̄ã ɲíló b̄io yi. ²⁶ Ba nùpua b̄ui yiwa á à dè dè è yuunika ká ɓa leékaa b̄io kh̄ii wé ho tá wán mu p̄aah̄ũ, lé b̄io á ho wáayi b̄io búenb̄úen á à dèké. ²⁷ B̄un ká ɓa à mi a *Nùpue Za h̄ã dùndúio wán ká a yòó lua lè mí dànló lè mí cùkú beeni. ²⁸ Ká b̄un b̄iowa so wéró ɲii kh̄ii h̄era, à mi h̄íní ðin à h̄óní mi ɲúná lé b̄io á mi k̄áníló w̄aa s̄àar̄aa.»

O Yeesu lá ho f̄k̄iyée bio á k̄ar̄anna lè ɓa nùpua
(Matiye 24.32-35; Maaki 13.28-31)

²⁹ B̄un m̄ón ó o Yeesu wà le w̄ahiire na kà n̄on ɓa yi: «Mi loñ ho *f̄k̄iyée v̄ind̄εε lè h̄ã v̄ins̄ia na ká. ³⁰ Ká h̄ã h̄ia wee s̄ã mí v̄on-yórówà, se mi z̄u le ho v̄iohó t̄eró ð̄on. ³¹ L̄aa b̄un s̄ii ká mi kh̄ii m̄on ká b̄un b̄iowa so wee wé, à mi z̄ún le le *D̄onbeen̄i b̄éen̄i s̄àar̄aa. ³² Le í mí ho t̄iá poni na mia: Ho p̄aah̄ũ na kà nùpua máa hí máa vé ká b̄un b̄iowa so búenb̄úen yí wó. ³³ Ho wáayi lè ho tá kh̄ii vé, ká í b̄ioní h̄ón n̄ k̄en̄ b̄in f̄éεε.

Mi wé f̄áni mi ȳio

³⁴ «Hen ká mi wee pa miten b̄io sese, á mi máa na miten ho dànd̄inló lè ho ɲa-ɲunló, lè ho ðim̄íná b̄io yilera yi. Ká b̄un mia le wizonle mu kh̄ii v̄i mia lè ho z̄úan b̄io s̄ii. ³⁵ Lé b̄io le kh̄ii yòoka ho ðim̄íná nùpua búenb̄úen wán. ³⁶ Mi f̄áni mi ȳio. Mi wé fio f̄éεε, á mi ì yí ho p̄anká à fenínáa miten b̄io wà b̄ueé wé búenb̄úen yi, á à dàñ n̄ ðinnáa o *Nùpue Za yahó.»

³⁷ Le wisoni yi ó o Yeesu fù wee wé kàrán 6a nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. Ká ho zĩihũ ò o lén yòo cãa hã Oliivewa vĩnsĩa 6úee wán. ³⁸ Ba nùpua 6úen6úen fù wee wé 6uen le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi le yĩnbíi bùirĩi, à 6uee jí a cón.

22

O Yeesu dénaló bïo
(*Matiye 26.1-5, 14-16; Maaki 14.1-2, 10-11; Zãn 11.47-53*)

¹ Ho *búurú na á ja-fĩni yí dó yi sánú na 6a le Paaki wà 6ueé sùará. ² A 6a *yankarowà júnása lè ho *làndá bïo zéenílowa wee cà bïo 6a à wé wé è 6úeráa o Yeesu, lé bïo 6a zãna 6a zãamáa. ³ A bũn ó o *Satãni dó hã yile-kora ò Zudaa na 6a wee ve làa Isikariote yi. O lé 6a nĩ-kenĩnia píurú jũn nĩ-kéní. ⁴ O o Zudaa mu wà waá wãanĩa lè 6a yankarowà júnása lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà júnása, à zũnńa bïo o ò wé wé è dérãa o Yeesu 6a nĩi yi. ⁵ A bán sĩa wan wan le mí ì na le wárí wo yi. ⁶ O o Zudaa wãa tà, á hĩnɔn wee cà bïo o ò dĩn wán á à dérãa wo 6a nĩi yi kà 6a zãamáa yí zũn mu.

O Yeesu le 6a wíoka ho Paaki dĩnló bïo
(*Matiye 26.17-19; Maaki 14.12-16; Zãn 13.21-30*)

⁷ Pãahũ na 6a wee dí ho búurú na á ja-fĩni yí dó yi sánú yi, á le wizonle na 6a ko 6a fũaa ho Paaki piozawa yi à wé lè mu hãmu dãn, ⁸ ó o Yeesu tonkaa o Piere là a Zãn á bía nɔn yi: «Mi lén vaa wíoka ho Paaki dĩnló bïo.» ⁹ A 6a tũara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka mu yi?» ¹⁰ O o bía nɔn 6a yi: «Mi loń! Hen ká mi hĩa wà líf zo ho lóhó yi, á

mi ì fè mín làa nǐi búí na sò mu ɲumu lè ho dǔuhǔ, à mi bè o yi va le zǐi na ó o vaá zo yi, ¹¹ à vaa bío na le zǐi mu bànsò yi: «O nǐ-kàránlo le wa tùa fon: Ho lahó na á ínén lè ì nǐ-kenínia á à dí ho Paaki dǐnló yi lé ho yén?» ¹² O ò zéení la-beení búí làa mia ho nónwíohǔ yi na sía bàráka vó. Lé bǐn à mi wíoka ho dǐnló bío yi.» ¹³ A ɓa wà vaá yú mu búenóúen làa bío ó o Yeesu bíaráa mu á ɓa wíokaa ho Paaki dǐnló bío.

O Nuhǔso dǐnló

(Matiye 26.26-29; Maaki 14.22-25; 1 Korente 11.23-25)

¹⁴ Bío ho pǎahǔ dǎn, ó orén lè mí tonkarowà páanía kará ho dǐnló ɲúhǔ yi. ¹⁵ O o bía nǎn ɓa yi: «ǐ ɓèntǐn wee cà à ì dí ho Paaki sǎnú dǐnló na kà làa mia à bè yi lò beráa. ¹⁶ Lé bío á ì máa bǐní máa dí ho làa mia hùúu, fúaa nǎnzoñ na á mu ù wé á ɲii á à sí yi le *Dónbeenǐ béení yi, le ì bío mu na mia.» ¹⁷ O o wǎa lá le ɲuuníi dèe á ɓuan, ò o dó le Dónbeenǐ bàrákà, ò o bía: «Mí fé le ɲuuníi dèe na kà à ɲu fé mín yi. ¹⁸ Le ì bío mu na mia: A lá ho zuia ɲii wán, á ì máa bǐní máa ɲu dǐvén hùúu, ká mu yínǎí le Dónbeenǐ béení ɓuenló món.»

¹⁹ Bǐn món ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenǐ bàrákà, ò o cèekaa ho nǎn ɓa yi, ò o bía: «Hia kà lé ì sǎnia [na nǎn mi bío yi. Mi wé wé mu à leékaráa ì bío.» ²⁰ Lé bǐn bǎn síi ó o mún láráa le ɲuuníi dèe ho dǐnló díró món, ò o bía: «Le ɲuuníi dèe na kà lé le páanii finle na bò lè ì cǎni na á à kúia mi bío yi.]

(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21)

²¹ «Èe ká mi màhǎ loí, yǎ á à dé mi ì na làa mi á páanía kará ho dǐnló ɲúhǔ yi hen. ²² Mu bon, o *Nùpue Za á à hí làa bío le Dónbeenǐ le mu wéráa.

Ká yĩa màhǎ ní ì bẹ̀ mu á ho yéréké è zo ñúhǎ. ²³ A 6a búákáa wee tùaka mín yi le lé o yén màhǎ à wé mu mí tǎhǎ coon?»

Yĩa po bĩa ká lé o yén?

(Matiye 20.25-28; Maaki 10.42-45)

²⁴ O Yeesu ñi-kenínia wee wǎaní mín yi à zǔrínáa yĩa po 6arén na ká. ²⁵ O o Yeesu bĩa nǎn 6a yi: «Ho ðímíńá kǎna bá-zàwa wee wé mí pánká hǎ wán, á bĩa ho pánká wi níni yi le 6a wé ve mí làa «bè-tente wérowà». ²⁶ Εε ká minén bǐo yí ko à mu κενί kà. Minén á yĩa ñúhǎ wi po bĩa ká wón ko ò o wé mítén cǐnú bĩa ká yahó. A yĩa á ho pánká wi níni yi wé bĩa ká ton-sá. ²⁷ Yĩa ñúhǎ wi léé wée? Lé yĩa 6a wee lá ho ðínló na yi ò o dí léé, tàá lé yĩa wee lá ho na? Yínǎń yĩa 6a wee lá ho na yi le? Awa! Inén wi mi tǎhǎ lòn ton-sá bǐo síi.

(Matiye 19.28)

²⁸ «Bìo á mi wee tà κενί làa mi fέεε le lònbee na wee yí mi yi, ²⁹ le búń nǎn á le béenǐ na á ĩ Maá nǎn mi ĩ á ĩ mún nǎn mia. ³⁰ Mi khíi dí á à ñu làa mi ĩ béenǐ yi, á mi mún khíi κενί 6a bá-zàwa kanmúini wán á à cǐtiráa o *Isirayeele zǐ-ńúná píru ñun.»

O Yeesu bĩa le o Piere hĩa pĩ mí bǐo

(Matiye 26.31-35; Maaki 14.27-31; Zǎn 13.36-38)

³¹ O Yeesu bĩa nǎn o Simǎn Piere yi: «Simǎn, Simǎn, héyii! Loń! O *Satǎni flora ho wǎhǎ le Dónbeenǐ cǎn yú à didiráa mia làa bǐo 6a wé didiráa mu ðǔmu à lén zàn-bǐo. ³² Εε ká ĩ màhǎ flora nǎn foń, à le síidéro yi fòo foń. Ká ũ khíi tà yèrémáa 6uara ĩ cǎn, à ũ hení mǐn zàwa sía.» ³³ O o Piere bĩa nǎn wo yi: «Núhǎso, hàrí à mu wé kàsó, á ĩ ì zo ho làa fo. A mu wé húmú, á ĩ ì hí làa fo.»

34 O o Yeesu bía: «Piere, le í bío mu na foñ: Ho zuia ó o kò-béé máa wá, ká ũ pǎ le fo yí zū mi a dñn hã cúa-tñn.»

Mi wé wioka miten hã fio bío yi

35 Bñn món ó o Yeesu bía nñn 6a yi: «Bìo á ì hĩa tonkaa mia, à ì le mi yí 6ua wárí à yí 6ua puure làa nakãa, á bío búí cén fòora mia le?» A 6a bía: «Dèè búí yí fòora wèn.» 36 O o wãa bía nñn 6a yi: «Àwa! Bìo kà wán ká yĩa wárí wi ò o lá le 6ua, à yĩa puure wi mún lá le 6ua. Yĩa khà-tóní mía à wón yèé mí báká beení, ò o yà ho búí. 37 Le í bío mu na mia: Le Dónbeení bioní vūahũ bioní na kà bío ko à mu sá mi à jii sí: <Ba mà a dó 6a bè-kora wérowà jii.>* Mu bon. Bìo túara í dñní yi á à wé jii ì sí.» 38 O o ñi-kenínia bía nñn wo yi: «Núhũso, lé hã khà-túa bío ñun na.» O o Yeesu bía: «Mi wãa día kà.»

*O Yeesu flora hã Oliivewa Búee wán
(Matiye 26.36-45; Maaki 14.32-41)*

39 O Yeesu ló ho lóhó yi á wà van hã Oliivewa búee wán làa bío ó o wee wé wéráa mu. O o ñi-kenínia bò a yi. 40 Bìo ó o vaá dñn ho lahó mu ó o bía nñn 6a yi: «Mi wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wé ró yi.» 41 Bñn món ó o khèra làa ba á à yí lòn hen na ó o nùpue hue-lèenii dà vaá dã yi síi, á líí fàrá mí nñnkónúná wán ò o wee fio kà sii: 42 «Ì Máá, ká fo tà, à ũ yí le le lònbee na kà dã mi. Èe ká mu yí wé ínén síi bío ká ũnén síi bío lé bío wé.» 43 [Bñn món á le Dónbeení tonkaro búí 6ueé zéenia míten làa wo, á hĩna a síi. 44 O Yeesu wiokaa wee fio lè mí sòobéé, lé bío á bío wà 6ueé wé làa bío á à sá a yi búenbúen ó o mñn, á mu wee

* 22:37 Mi loñ Ezayii vūahũ 53.12

beé o lò dàkhíina, ó o fèni yèrèmaa ka lòn cāni, á wee luioka lii kúia ho tá yi.] ⁴⁵ Bïo ó o flora vó, ó o bínia buara mí nĩ-keninia cón á buéé yú 6a à mu dāmu 6ó 6a, lé bïo 6a yiwa wee várāa. ⁴⁶ O o bía nān 6a yi: «Mi yí da. Mi híni fio à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.»

Ba wīira a Yeesu

(Matiye 26.47-55; Maaki 14.43-49; Zān 18.2-11)

⁴⁷ Bïo ó o Yeesu dīn wee bío, à bīn 6a zāamāa 6úii vaá ló lua. Yīa dú 6a yahó lé o Zudaa, wón na lé o nĩ-keninia píru jūn nĩ-kéní mi bæere. O buee dēnii, ó o wà buéé 6ó a Yeesu yi, á le mí ì tēení a yi lè le kōnbii. ⁴⁸ A wón bía nān wo yi: «Éee, Zudaa, lé le kōnbii tēnii á fo ò bè yi á à dérāa o *Nùpue Za á à na le?» ⁴⁹ Ká bīa làa wo bò mín zūna bïo híia à wé, á 6a tūara a yi: «Núhúso, wà dà à fi lè wa khà-túa le?» ⁵⁰ A 6a nĩ-kéní 6úii dēnía hà 6a *yankarowà jūhúso ton-sá nín-tiání jikāahú kúio. ⁵¹ Ká a Yeesu mǎhǎ bía: «Héyii! Mi díia kà.» O o dōn o nīi jikāahú ó o dēnía wan. ⁵² Bīn mōn ó o Yeesu yèrèmaa bía nān 6a yankarowà júnása, lè le *Dónbeení zī-beení parowà júnása lè 6a nĩ-kīa na wà buéé wīi wo yi: «Mi buan mi khà-túa lè mi búaa buararāa í wán le we? I lée nĩ-kāanii le?» ⁵³ Hǎ wizooní búenbúen á í lá wee wé keñ làa mia le Dónbeení zī-beení yi á mi yí wīira mi hón pǎahú so yi. Ée ká ho pǎahú na ká hón bïo sǎ minén lè le tībírí pánká jūhúso yi.»

O Piere pǎ a Yeesu bïo

(Matiye 26.57-58, 69-75; Maaki 14.53-54; Zān 18.12-18, 25-27)

54 Bún mǎn á 6a wǎa wǐira a Yeesu á 6uan vaá zonnáa 6a yankarowà nùhùso zii. O Piere bò 6a yi ká a màhǎ khèra wi. 55 Ba zoó lò ho dǎhù ho lún sǐi yi á 6a búii kará kǐnǐa yi. O o Piere 6ueé zoó kará làa ba. 56 O o ton-sá hǎa búii mǎn wo ho dǎhù khoomu yi ò o kará, ó o fá mí yǐo wo yi, ò o bía: «O nǐi na kà mún fù wi làa wo.» 57 O o Piere pǎ mu, ò o bía: «Héyǐi! Hǎa mu, ǐ yàá yí zǔ a.»

58 Mu ù dé mí yi ò o búii tǐn mǎn wo, á wón bía nǎn wo yi: «Ūnén mún lé o nǐi mu 6àn nǐ-kéní búii.» Ká a Piere màhǎ bía: «Nǐi mu, ǐ yí nǎn wo.» 59 Bǐo mu dá dò mí yi lòn lèèrè dà-kéní sǐi ó o nǐ-veere búii tǐn pá bǐnǐa bía mu: «Mu bon kénkén. O nǐi mu fù wi làa wo, lé bǐo ó o mún lé o Kalilee nǐi.» 60 Ká a Piere màhǎ bía: «Bǐo á ūnén yàá wee bío á ǐ yí zǔ.» Ho pǎahù dà-kéní kéní na ó o wee bío mu yi ó o kò-béé wá. 61 O o Nùhùso yèrémáa fá mí yǐo o Piere yi. Lé bún ó o Piere hácírí màhǎ 6uara bǐo ó o Nùhùso bía nǎn wo yi wán: «Ho zuia ó o kò-béé máa wá ká ũ pǎ le fo yí zǔ mi á dǎn hǎ cúa-tǐn.» 62 O o Piere hǐnǎn ló á léé wá bùbùbù.

*Ba dásíwá wee ha a Yeesu ká 6a a là a
(Matiye 26.67-68; Maaki 14.65)*

63 Ba nùpua na pan o Yeesu yi wee yáa mí jǐnǐ yi na a yi ká 6a a ha a. 64 Ba wee pe o yahó yi ká 6a tùa wo yi: «Ká fo lé le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fεero bǐo bon, à ũ zééní yǐa vǐna fo.» 65 Hǎ bín-kora lè mí sǐiwà á 6a wee bío na a yi.

*Ba 6uan o Yeesu vannáa ho làndá tǔiá fεerowà
cǎn
(Matiye 26.59-65; Maaki 14.55-65; Zǎn 18.19-24)*

66 Bìo ho tá t̄s̄n, á 6a *zúífùwa ñi-k̄iá, lè 6a *yankarowà júnása *lè ho làndá bìo zéenílowa kúaa mín wán, à 6a le 6a 6ua a Yeesu 6uennáa minén na lé ho làndá t̄iá f̄erowà yahó. 67 A 6a t̄àra a yi: «Fo lé o *Krista à ù bío mu le wa jí.» O o bía ñon 6a yi: «Í bía mu ñon mia á mi máa tà mu, 68 ká í mún t̄àra mia á mi máa bío d̄e. 69 Ká h̄a làa na kà wán, ó o *Nùpue Za á à k̄ení le Dónbeenì na dà mu b̄io 6úen6úen ñin-t̄iání.»† 70 A 6a 6úen6úen w̄aa bía: «À b̄iñ à fo lé le Dónbeenì Za lon?» O o bía ñon 6a yi: «Lé minén miten bía le í lé orén.» 71 A 6a w̄aa bía: «Wa màkóo w̄aa mía seéràsa yi. Warén waten w̄aa jí a jí-cúa.»

23

Ba 6uan o Yeesu 6uararàa o Pilaate c̄n (Matiye 27.2, 11-14; Maaki 15.1-5; Z̄an 18.28-38)

1 Ho làndá t̄iá f̄erowà 6úen6úen h̄inon 6uan o Yeesu vannáa o *Pilaate c̄n. 2 Bìo 6a vaá d̄on b̄in, á 6a wee bá a ká 6a a bío: «O ñi na kà á wa yú ò o wee khà wa ñipomu v̄ini le 6a yí c̄a ho lànpó à na a b̄e yi. O o mún wee bío le mí lé o *Krista, o b̄e.» 3 O o Pilaate t̄àra a yi: «Lé ùnén lé 6a *zúífùwa b̄e le?» O o Yeesu bía ñon wo yi: «Fo bía mu.» 4 O o Pilaate bía ñon 6a yankarowà júnása lè 6a z̄amáa yi: «Bíonì na à ì ì d̄in wán á à siinínáa o ñi na kà j̄uh̄ á ì yí m̄on.» 5 Ká 6a màh̄á pá wíokaa wee bío lè mí p̄anká: «O wee k̄aní wa ñipomu lè mí k̄aránlò. O 6úa mu j̄uh̄ ho Kalilee yi á tò ho *Zudee yi f̄e wà 6ueé 6ó hen.»

† 22:69 Mí loñ Lení v̄uah̄ (Psaumes) 110.1, Daniyele v̄uah̄ 7.13

⁶ Bïo ó o Pilaate ná hã bíoní mu, ó o tùara: «O nni mu léé Kalilee nni le?» A ba le ũuu. ⁷ A bïo ó o zūna mu kà, ó o le ba búa a varáa o *Heroode cón, lé bïo ó o Heroode lé yia wi ho Kalilee jũhũ wán, à wón mún wi ho Zeruzalεemu yi mu pãahũ.

Ba buan o Yeesu buararãa o Heroode cón

⁸ Bïo ó o Heroode mɔn o Yeesu, ó o sɪi wan, lé bïo ó o ná a sã míana, á lá wi ó o mi a wán hàrí hàánì. O lá wi ò o mi a ká a wee wé yéréké bïo búí. ⁹ O tùara a yi làa bïo cèrèè ká a Yeesu màhá yí dó mí jii wo yi hùúu.

¹⁰ Ba *yankarowà júnása lè ho *làndá bïo zéenílowa dín wee kooní a Yeesu yi lè le hεεrè. ¹¹ O Heroode lè mí dásíwá wee yáa mí jini yi na a Yeesu yi ká ba a zùarika a yi. Ba zíníia wo lè ho báká beeni na se làa sòobéε, à ba bíníia buan wo vannáa o Pilaate cón. ¹² Lé bũn zoñ ó o Heroode là a Pilaate bíníia wó ba bñnlowà ká ba jnñ lá wee fi.

Ba le o Yeesu ko ò o búe

(Matiye 27.15-26; Maaki 15.6-15; Zãn 18.39-40; 19.4-16)

¹³ Bũn món ó o Pilaate von ba yankarowà júnása, lè ba ya-díwá lè ba zãamãa á kúaa mín wán, ¹⁴ ò o bía nɔn ba yi: «O nni na kà á mi buan buararãa ì cón, á le o wee kãaní mu nĩpomu. Awa! Ì mún wãa tùara a yi mi búenbúen yio yi, á hã wénkora na mi le o wó na dà à dé o jũhũ á ì yí mɔn. ¹⁵ O Heroode bíníia buan wo bueé nɔn wɛn, lé bïo á wón mún yí mɔn o wékheró. O bènɛtín yí wó bïo búí na nɔn ó o korãa lè mu húmú. ¹⁶ Ì ì bío le ba ha a lè hã làbàaní, ká ì ì díia wo o ò lén.» ¹⁷ [Hen ká ho Paaki

sǎnú díró dǎn, ó o Pilaate ko ò o lén o kàsó nǐ búí díá.]

¹⁸ A búń 6a búenbúen páanía wee bío pónpón: «Búe o, à ù díá o Barabaasi!» ¹⁹ Wón Barabaasi so kàsó zoró jùhù lé bǐo ó o hǎa wi ho kǎaló fio yi, á 6ó a nǐ búí. ²⁰ Bío ó o Pilaate wi ò o díá a Yeesu, ó o wíokaa tùara 6a zǎamáa yi. ²¹ Ká 6a màhǎ wee wǎamaka: «Búεε wo ho *kùrùwá wán ò o hí! Búεε wo ho kùrùwá wán ò o hí!»

²² Mu cúa-tǐn nǐi ó o Pilaate bía nǎn 6a yi: «Lée webio ó o wó khon yi? I yí mǎn bío búí na nǎn ó o koráa lè mu húmú. I ì bío le 6a ha a lè hǎ làbàaní, ká i ì díá wo o ò lén.» ²³ Ká 6arén bán pá lan wee wǎamaka pónpón le 6a búεε o Yeesu ho kùrùwá wán. A 6arén wǎamakaa lé hǎa yú ho pànká. ²⁴ O o wǎa tà le mí ì wé bío 6a wee cà. ²⁵ O nǐ na 6a le o díá, wón na kera ho kǎaló fio yi á wó le nǐ-búεε 6a dó ho kàsó yi, ó o léra díá, ò o nǎn o Yeesu 6a dásíwá yi le 6a wé làa bío 6a zúífùwa sía vá yi.

Ba dásíwá buan o Yeesu wàràa

(Matiye 27.32-34; Maaki 15.21-23; Zán 19.17-22)

²⁶ Bío 6a buan o Yeesu wàràa, á 6a vaá fò mín làa Sirεena* nǐi búí na 6a le Simǎn, ò o ló hǎ mana yi lua. A 6a dásíwá wǐira a 6ueé séenía lè ho kùrùwá, ò o bèráa o Yeesu mǎn. ²⁷ Ba minka zǎamáa bò a yi á séenía 6a hǎawa búí na wee wá kùaará a bío yi. ²⁸ O o Yeesu yèrémáa wee bío làa ba: «Zeruzalεmu hǎawa, mi yí wá ínén bío yi, ká mi wá minén miten lè mí zàwa bío yi. ²⁹ Lé bío hǎ wizooní búí na lua yi, á 6a khíi wé è bío: «Ba hǎawa na yí máa te làa

* **23:26** Sirεena: Ho lée lóhó búí na wi ho Afriiki kǎhù yi á sùaràa yi lè ho Mediteranεε yámú numu. O Yeesu pǎahù á 6a zúífùwa búí hǎa wi ho lóhó mu yi.

bĩa ãĩn yí ton za yí yènia yí mən bán ɲúná bènɲin sɪ.»³⁰ Hón p̄ahú so yi ká ɓa à bío ò na hã búaa yi: «Mi tè ɲĩ wɛn» á mún ñ bío lè hã ðòn búaa: «Mi pe wɛn.»^{† 31} Lé bïo ká ɓa wee wé Ìnén na ka lòn b̀en-siire kà sɪ, á minén na ka lòn b̀en-heni bïo khii dà b̀in wán.»

*Ba búaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.35-44; Maaki 15.24-32; Zán 19.17-27)*

³² Ba mún ɓuan ñi-wànnà nùwã ɲun ɓúii na ɓa à páanì ì ɓúe là a Yeesu. ³³ Bïo ɓa vaá ðɛn ho lahó na ɓa wee ve làa «Nún-bòkuee» á ɓa búaa o Yeesu ho *kùrùwá wán b̀in. Ba ñi-wànnà nùwã ɲun á ɓa mún búaa hã kùrùwáwá wán b̀in. O ñi-kéní wi là a Yeesu nín-tiáni ká yia so wi là a nín-káahó. ³⁴ [O o Yeesu bía: «Í Maá, sɛn día na ɓa yi, lé bïo ɓa yí zũ bïo ɓa wee wé.»] B̀in món á ɓa dásiwá wó le ɲún-sini bïo á sankaaráa o sɪ-zinia. ³⁵ Ba zãamãa ðin b̀in á wee loní. Ba *zúifùwa ɲúnása bán wee yáa mí ɲiní yi na a yi ká ɓa à bío: «O fenía ɓa ɓúii, le orén mún fení miten ká a lé o *Krista bïo bon, yia le Dónbeení mən léra.» ³⁶ Ba dásiwá mún wee yáa mí ɲiní yi na a yi. Ba vá ɓueé ɓó a yi, á hoonía mu bè-ɲia yòó nən wo yi ³⁷ à ɓa wee bío: «Hen ká fo lé ɓa zúifùwa béɛ, à ù fení ũten ũten.» ³⁸ Yòó o ɲúhú yi á bïo kà lé bïo ɓa túara: «YiA KÁ LÉ ɓA ZÚIFÚWA BÉɛ.» ³⁹ Ba ñi-wànnà na ɓa búaa ñi-kéní wee là a ká a bío: «Fo yínɔ́n o Krista le, á ù fení ũten ũten à ù mún fení warén lon!» ⁴⁰ Ká a ñi-kéní na so wón bèn wee zá lè mí ninza mu ká a bío: «Fo yí máa źn Dónbeení le? Yínɔ́n le lònbee dà-kéní mu á ù wi yi le? ⁴¹ Warén bán ko lè le lònbee, lé bïo wa

† 23:30 Mi loní Ozee v̄ahú 10.8.

wékhe lé hĩa dó wɛn mu yi, ká arén wón yí wó bè-kohó.» ⁴² Bũn món ó o bĩnía bía: «Yeesu, hen ká fo khíi buara lè ũ béeñĩ, à ũ pa í bío.» ⁴³ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Le í mĩ ho tũíá poni na foñ: Ho zuia ká fo ò kerĩ làa mi le Dónbeenĩ cǎn.»

O Yeesu húmú

(Matiye 27.45-56; Maaki 15.33-41; Zán 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Mu wó à le wii wà yòò fàrá, á ho kǎhũ búenbúen ðĩndĩn wó le tĩbíri á míana fúuu fúaa le wi-háarè. Ho pǎnsòró na zoó le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á lenkaa mín tlahũ. ⁴⁶ O o Yeesu bía pǎnpǎn: «ĩ Maá, í wee dé í mànákã ũ nĩi yi.» Bĩo ó o bía bũn wó, ó o húrun. ⁴⁷ Bĩo ho Oroomu dásíwá kuure jũhũso mɔn bĩo wó, ó o khòonía le Dónbeenĩ, ò o wee bío: «O nĩi na ká bènĩn lá téréna.» ⁴⁸ Ba zãamáa na buara bueé lora mu bĩo mu á mɔn bĩo wó, á ba bĩnía wà ká ba yara sò làa sòobéε. ⁴⁹ O Yeesu bãn bǎnlowà búenbúen lè ba hãawa na bò làa wó hàrí ho Kalilee yi á bueé khèra ðĩn wee loñ bĩo wee wé.

O Yeesu nùuló bĩo

(Matiye 27.57-61; Maaki 15.42-47; Zán 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Nĩi búii hĩa wi bĩn á yèni ba le Zoεεfu. O wee lé ba *zúifùwa lóhó na ba le Arimatee yi. O fù léé nĩ-tente na téréna, á hĩa wee lòoní le *Dónbeenĩ béeñĩ buenló. O fù lé ba zúifùwa làndá tũíá fεerowà nĩ-kení, ká a màhã fù yí tà bĩo ba ninzàwa jĩnĩ tò wán wó. ⁵² O o wà van o Pilaate cǎn vaá flora a Yeesu nĩ-hĩnmu. ⁵³ Bũn món ó o huera a ho *kùrùwá wán, á líi pon yi lè ho bunló, á lá vaá nùuna le búure na có ho búaaahó yi, na á nĩ-hío

lá ðĩn yí nùuna yi yí mən.† 54 Mu wó ho yèzũmá zòn zĩhũ á ho *Sabaá ñúhũ búaráa. 55 Ba háawa na bò là a Yeesu hári ho Kalilee yi á bò mín là a Zozeefu vaá mən le búure, á lora bĩo ó o Yeesu ñĩhĩmu dũmanáa. 56 Bũn món á 6a bĩnía vaá wee wíoka ho ñiló lè mu bĩo na sãmu sí o Yeesu mu sãnía bio yi. Ho Sabaá zòn á 6a vũrna làa bĩo ho làndá heníanáa mu.

24

O Yeesu vèeró bio

(Matiye 28.1-9; Maaki 16.1-8; Zãn 20.1-10)

1 Ho dimaasi zòn yĩnbíi búirĩi á 6a háawa hĩnən lá ho ñiló na sãmu sí na 6a lá wíokaa, á buan vannáa le búure wán. 2 Ba vaá yú le hue-beenĩ na lá pon le búure ñii à le bĩnía khíi día. 3 A 6a yòo zòn, ká 6a màhá yí zoó mən o Nũhũso Yeesu sãnía. 4 A 6a ðĩn yilera lunkaa, à bũn à báawa nũwã ñun na sí-zĩnia wee ñuĩka ðĩn 6a yahó. 5 Bĩo 6a zãna ðĩn cúiorá mí ñúná, á 6a nùpua mu bía làa ba: «Lée webio nən á yĩa yĩo wi lua á mí buéeé wee cà 6a ñĩhía lùè yi? 6 [O mía hen. O vèera.] Mi le mi yiwa bĩo ó o hĩa bía nən mia wán ká a wi ho Kalilee yi: 7 «O *Nùpue Za ko ò o dé 6a bè-kora wérowà níi yi, à búúεε ho *kùrùwá wán, à vèe há wizooní tĩn níi zòn.»»

† 23:53 Ba zúifùwa búráa: O Yeesu pãahũ ká 6a zúifùwa na níni se fù wee wé cé mí búráa há búaarà yi. Há búii wee wé há bú-káni á ho zĩ-ñúhũ dà-kéní nùpua wé nùu yi. Há búráa mu 6a fù wee wé pe ñiní lè há hue-beera. Bía yí dà hĩn búráa so sii máa cé, bán búráa fù wee wé cé ho tá kãamáa yi. Ba fù wé khũuní há à há wíoka wé mi, lé bio ká yĩa vará há wán tàá o ðõn há, se bãnsò tun.

⁸ A 6a hácírí màhǎ bíníá 6uara o Yeesu bióní wán. ⁹ A 6a bíníá wà vaá bía mu búenbúen nɔn 6a tonkarowà píru dòn làa bía ká búenbúen yi. ¹⁰ Ba lé o Makadala Mari, là a Zaana, là a Zaaki 6àn nu Mari. Ba há-vio na lá páanía wi làa ba á mún bía mu bío dà-kéní mu nɔn 6a tonkarowà yi. ¹¹ Εε ká 6a tonkarowà màhǎ lá há bióní mu lòn bín-conconwà, á 6a yí tà 6a bío. ¹² [Ká a Piere màhǎ pá hínɔn lùwa van le búure wán à vaá líí lúnlúra ò o lora le yi. A ho nùlò dεε lé dío ó o mɔn. O o wó coon bío wó bío yi á bíníá vannáa mí zii.]

O Yeesu zéenia miten lè mí nǎ-keninia búí
(Maaki 16.12-13)

¹³ Le wizonle mu mí bæere zòh, ó o Yeesu nǎ-keninia nùwǎ jun búí bò mín nɔn ho lóhó na 6a le Emayuusi. Horén lè ho Zeruzalεemu á à yí léèrèwa bío jun vεenǎ síí. ¹⁴ Bío wó kǎíina búenbúen lé bǔn 6àn láakáwá á 6a wee tà. ¹⁵ Bío 6a wee bío ká 6a à wǎaní mín ká 6a wà, ó o Yeesu mí bæere 6ueé bó 6a yi á bò làa ba. ¹⁶ Ba nɔn wee mi a, ká bío búí màhǎ hò 6a á 6a yí zǔna a. ¹⁷ O o Yeesu tùara 6a yi: «Lée webio á mi wee wǎaní wán ká mi wà?»

A 6a dǎn sò mí yara. ¹⁸ A 6a nǎ-kéní na 6a le Keliopaasi bía nɔn wo yi: «Ba nùpua na 6uara ho Zeruzalεemu yi búenbúen, á ùnén ù dòn lé yia yí zǔ mu bǐowa na wó há wizooní yen na kà yi le?» ¹⁹ O o tùara 6a yi: «À bǔn bǐowa so lè mu yén?» A 6a bía nɔn wo yi: «Bío wó a Nazarεete nii Yeesu yi há. O lá lé le *Dónbeenǎ ni-cúa fεero. Le Dónbeenǎ lè 6a nùpua zǔna le o pánká wi mí bè-wénia lè mí bióní yi. ²⁰ Wa *yankarowà núnása lè wa ya-díwá nɔn wo bía yí zǔ le Dónbeenǎ yi à bán síinia nùhǔ à 6úe, á 6a 6úaa wo ho *kùrùwá wán. ²¹ Wa lá wee leéka le orén lè yia ko ò o kǎní a *Isirayεele nǎpomu, ká

mu yïo wãa máa lé. Ho zuia lé mu biowa mu wéró wizooní bïo tïn. ²² Wa kuure háawa nùwã yɛn búí wó wɛn coon. Ba fù hínɔn le yǐnbii búirii á van le búure wán, ²³ ká ɓa màhá yí vaá yú a sǎnía. A ɓa bǐnía ɓueé bía mu nɔn wɛn, à ɓa mún bía le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà búí zéénia mítɛn làa mí, à ɓa bía nɔn mí yi wéréwéré le o yïo wi lua. ²⁴ Wa ninzàwa nùwã yɛn búí mún van le búure wán á vaá mɔn mu búenbúen làa bïo ɓa háawa bíaràa mu, ò o Yeesu wón ɓa yi mɔn.»

²⁵ O o Yeesu màhá wãa wee bío làa ba: «Mi lé ɓa bǐnbúwá. Mi yí máa dé mí sǎa le Dónbeenǐ ɓi-cúa fɛɛrowà bè-bíonii yi fù. ²⁶ O *Krista so lá yí ko ò o lò be kà síi à yíràa mí cùkú beenǐ le Dónbeenǐ cǎn le?» ²⁷ Bǐn món ó o wãa zéénia bïo bía a dǎní yi le Dónbeenǐ bíonǐ vūahǔ yi búenbúen bàn kúará. O ɓúa mu ɓúhǔ là a *Mɔyiize vǔnna á vaá lá lè le Dónbeenǐ ɓi-cúa fɛɛrowà vǔnna búenbúen.

²⁸ Bïo ɓa vaá ɓó ho lóhó na ɓa wee va yi, ó o Yeesu wó lòn nǐi na le mí ì khíí á à va làa yahó. ²⁹ Ká ɓa màhá hò a le o yí wé mu, à ɓa bía nɔn wo yi: «Día à ù cǎa làa wɛn, ho tá wee hí.»

O o Yeesu wãa zoó làara ɓa wán. ³⁰ Bïo ɓa wee dí, ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenǐ bǎrákà, ò o cèekaa ho nɔn ɓa yi. ³¹ Lé bǐn wán á ɓa yïo màhá fá, á ɓa zǔna a. O o dèénia ɓuuna vǔnun ɓa yahó. ³² A ɓa wee bío làa mín: «Bïo ó o fù wee bío ká a zéení le Dónbeenǐ bíonǐ kúará làa wɛn ho wǔhǔ wán á wa sǎa so fù yi há le?»

³³ A ɓa dèénia hínɔn bǐnía ɓɔn ho Zeruzalɛmu. Ba vaá yú ɓa tonkarowà píru dòn lè mí ninzàwa mín wán bǐn, ³⁴ á bán wee bío làa ba: «O Núhǔso vèera bïo bon. O Simɔn mɔn wo.» ³⁵ A ɓarén mí

bεere lá bïo wó ho wõhũ wán bía nɔn 6a yi, làa bïo 6a zũnnanáa o Yeesu pãahũ na ó o wee cèeka ho búurú yi.

*O Yeesu wílokaa zéenia miten lè mí tonkarowá
(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18; Zán 20.19-23;
Bè-wénia 1.6-8)*

³⁶ Bïo 6a wi bún bioró yi, à bún ò o Yeesu mí bεere dèenia wi 6a tãhũ [ó o bía nɔn 6a yi: «Le ho héerà kɛ́í làa mia.»] ³⁷ A 6a zãna dàkhíina, lé bïo 6a mɔn wo wó làa ñi-hónbóní. ³⁸ Ká a Yeesu màhá bía làa ba: «Mi yilera yáara le we? Lée webio nɔn hã titikaa wiráa mí sãa yi? ³⁹ Mi loń í níní le í zení. Mu lé ínén í bεere. Mi 6uee dã mi loń, lé bïo ó o ñi-hónbóní sãnia mía làa bïo mi mɔn à ínén sãnia wiráa bïo síi.» ⁴⁰ [O bía hñn bíoní so nɔn 6a yi, ò o zéenia mí níní lè mí zení làa ba.] ⁴¹ Ká 6a minka sí-wεε làa bïo mu wó 6a coon bïo yi, á 6a pá yí tà yí tà le o Yeesu vèera bïo bon, ó o wãa bía nɔn 6a yi: «Bè-dínii wi mi cǎn le?» ⁴² A 6a nɔn o ceza na sɔn sɔn-kéní wo yi, ⁴³ ó o fó a là 6a yïo yi.

⁴⁴ Bún mɔn ó o bía nɔn 6a yi: «Bïo kà lé bïo á í bía nɔn mia pãahũ na á í làa mia páania wi: Bïo túara í dǎní yi 6úen6úen o Mɔyiize làndá lè 6a ñi-cúa fεerowá vɔnna, lè hã leni vũahũ yi á lá ko mu wé.» ⁴⁵ Bún mɔn ó o Yeesu wó á 6a wee zũn le Dónbeení bíoní vũahũ bíoní kúará, ⁴⁶ ò o bía nɔn 6a yi: «Mu túara kà: O *Krista ko ò o lò be, bún mɔn ò o vèe hã wizooní tɔn níi zon. ⁴⁷ Bïo kà lé bïo mi bue o yèni yi à na hã sífwà nùpua 6úen6úen yi: «Mi yèrémá mi yilera lè mi wárá à mi yí mu bè-kora séndíaró.» Mi 6úa mu ñúhũ ho Zeruzalεemu yi. ⁴⁸ Bïo mi mɔn à mi bío na 6a nùpua yi. ⁴⁹ Inén í bεere á à tonka le Dónbeení Hácírí na le dó mí ñii le mí ì na á le è lii

mi wán, ká mi màhã ko mi kεεní ho lóhó yi fúaa le Dónbeenĩ pànká lé ho wáayi à lii mi wán.»

O Yeesu yòora le Dónbeenĩ cǎn

(Maaki 16.19-20; Bè-wénia 1.9-11)

⁵⁰ Bǎn mǎn ó o Yeesu fó 6a á 6a ló ho lóhó yi wà vaá sùaràa ho Betanii yi, lé bǎn ó o hóonía mí níní ò o dú6uaa 6a yi. ⁵¹ Pàahũ na ó o wee dú6ua 6a yi, ó o làa ba saawaa mín yi, [ó orén wón 6uan yòora ho wáayi.] ⁵² [Ká 6arén bán 6ùaanía wo] à 6a bǎnía van ho Zeruzalεεmu ká 6a sǎa wan làa sòobéε. ⁵³ Ba yí máa khí le *Dónbeenĩ zǐ-beenĩ yi. Ba wee 6uee 6ùaaní le bǎn fέεε.

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf